

Sala
Gab. R
Est.
Tab. 3
N.º 6

R
3
6

PETRI ALFON-
SIDE VASCONCEL-
LOS LEIRIENSIS IN
IVRE CANONICO BACCHA-
LAVREI, DE HARMONIA RVBRICARVM
Iuris Canonici Prima pars.

AD

Illustrissimum Dominum D. Alfonsum de Castelbranco Conimbricæ Episco-
pum, Arganilli Comitem. etc. et.

CONIMBRICAE,
Typis Antonij de Mariz Typograph. & Bibliopola
Vniuersitat. Anno Domini 1588.

¶ Cum licentia Inquisitorum.

PETRI ALFON-
SI DE VASCONCEL-
LOS FERRENSIS IN
LIBRO CANONICO BACCHA-
LARI, DE HARMONIA EVANGELIARVM

Luigi Canonici Primi pars.

ad

Illustrissimo Dominico D. Alfonso de Castellanos Comendador de
San Agustin de Lerma.

5

COPIA LIBRICA

Tipografia de Maria Typograph. & Bibliopla
Veneziana. Anno Domini 1888.

Com licentia Impensis

Presente o suplicante o liuro de que faz menção aos Inquididores de Coíbra, e elles elegerão hũa pessoa de confiãça que o reueja por parte do sancto officio: E visto por elle enuiará seu parecer a esta mesa, cerrado e cellado pera se ver, E cõ isso se daraa despacho. Em Lisboa a 27. de Outubro de 87.

Jorge Sarrão.

Antonio de Mendoça.

O Dito liuro foi per mim reuisto, e não me parece que tem cousa contra Fidem Catholicam, aut bonos mores.
F. Luys de Souto Mayor.

Vsta a informaçã acima pode se imprimir este liuro, e depois de impresso tornaraa a esta mesa cõ o proprio original cõ certidão do padre Frei Luys de Souto mayor, como estão conformes, e se lhe daraa licença pera correr. Em Lisboa, a 9. de Feuereiro, de 1588.

Paulo Afonso.

Antonio de Mendoça.

PROLOGVS.

EPISCOPO COMITI PE-
TRVS ALFONSVS DE

Vasconcellos

S.P.D.

VO TEMPOR E ACAD E
mie Conimbricēsis instituto, praesul illustris-
sime, annuus praelectionis cursus conficiendus
nobis erat: venit in mentem mihi Rubri-
cas omnes Iuris nostri Canonici percurrere,
easque, qua possem, celeritate typis edere, ut ita publicè con-
staret omnibus, quid de me posset, cum ad maiorem aetate per-
uenissem, ingenioli mei tenuitas polliceri. Huius ego consilij,
quod iam duobus abhinc annis voluebam animo, proximis
vacationibus antè bis quatuor in Iuris peritia completos peri-
culū facere constitui, eò maxime, quòd honestum erat, si meus
mihi è votis conatus non cederet, eo tempore referre pedem,
quo adhuc calamis, & atramentarijs onustus in ipsis Acade-
mie subsellijs assiduus praceptorum versabar auditor. Cum
verò quarendus esset aliquis indolis nostrae tutor, atque praesi-
dium, cuius gremio spes nostrae surgentes adhuc, & tenere fo-
uerentur, tu solus occurrebas, praesul illustrissime, inter Uni-
uersos Lusitanorum proceres futurus Mecenas meus. Quid
enim erit, quod sub Umbra magnitudinis tuae nomini officiat
meo,

PROLOGVS.

meo, qui sic eruditus es, sic omnium doctrinarum fuenta potasti, ut ea de te uno inter omnes disciplinas sit contentio, quæ de Homero fuit olim, quem septem ex nobilissimis Græciæ urbes suum sibi ciuem vendicabant. Accedit, quod totum hoc opus sub tuis captiui auspicijs iure tibi suo debebatur, qui, ubi primùm Conimbricâ es ingressus, præsentia tua, et assiduis in Academia disputationibus ita languentes studiosorum animos erexisti, ut vel me, quem non pudet inter inferiores ponere, ad magnum aliquid moliedum exemplo tuo compelleres. Adde, quod æquum erat, ut nostrum hoc Rubricarum edificium sub te uno construeretur, qui episcopales modò ades aqueductibus in eas deriuatis, et marmoreis columnis, et arcibus affabrè factis ad regiam magnitudinem extollis, qui libros censuales per vniuersam diæcesem magnis tuis impensis iudice ad id autoritate regia accersito effici curas, ut, dum sumptibus tuis non parcis, episcopatus tui iura partim amissa, et extincta nulla temporis obliuione, nullaquæ iniuria confundi possint. Quid? quod in illius episcopi sanctissimi, atque sapientissimi locum successisti, à quo res meæ omnes veluti à parente, atque domino pendebant, qui Nonio do Quintal parenti meo multis de causis amicissimus me sæpius in istis, ubi tu modò habitas, palatijs senex puerum egregijs amoris, et beneuolentiæ signis prosequutus est. Cecidere certè cum illo spes meæ omnes, sed tamèn non cecidit ardor ille, quo in literarum studium à prima pueritia

PROLOGVS.

inflammabar. Hunc episcopus ille sanctissimus in ipso sapientia complexu magis, atque magis quotidie senescens cum animo meo monitis suis, atque autoritate infigeret: tu vero, praesul illustrissime, post illius ad superos discessum, aduentu tuo felicissimo adauxisti, iam enim tunc augurabatur animus fore, ut sub tuo nomine, atque tutela, siquid in literis proficeremus, in manus hominum deueniret: ubi enim primum te concionantem audiui (audiui autem saepe, et) audire gestio sapissime) statim conieci animo non Episcopum modo, sed Sapientiam, sed Virtutem ipsam fuisse Conimbricae nostrae diuinitus concessam: in eo nanque ex consensu omnium adeo admirabiliter excellis, ut laudem praeripias omnibus, qui sunt in isto munere summa cum laude versati. Licet autem gratius scribenti foret hoc, quidquid est, opera statim in tuis rebus insumere, eas in opportunius tempus reseruanti certum mihi fuit illorum prius studiorum tibi rationem reddere, quae sunt a nobis aliquando in tuas laudes conferenda. Tu uerit mihi haecenus Iuris peritia octo meae vitae annos: tu enim feres posthac omnes: fuerit illi iuuetutem dare gloriosum, erit enim longe gloriosius in tuis laudibus consensescere. Interim, dum te maiora expectant, tui etiam maiora meditabimur, nosque quotidie sub tuo nomine publice legendos dabimus, non tam, ut nostrum reddamus vulgatum nomen, quam, nostram erga te beneuolentiam vulgatissimam. Quanquam vero omnes de Harmonia Rubricarum fetus simul edere constitueram,

PROLOGVS.

hi tamen octo primò erumpentes moram pati non potuerunt, sed vix reptare incipiunt, cum in sinum tuum confugiunt, facile illic, ut spero, futuris fratribus hospitium paraturi.

RUBRICÆ, QUÆ IN PRIMA huius Harmoniæ parte continentur.

1	De summa Trinitate, & fide Catholica,	Fol. 1
2	De Constitutionibus.	Fol. 19
3	De Rescriptis.	Fol. 24
4	De Consuetudine.	Fol. 29
5	De Postulatione Prælatorum.	Fol. 36
6	De Electione, & electi potestate.	Fol. 38
7	De Translatione Episcopi.	Fol. 43
8	De Auctoritate, & usu Pallij.	Fol. 49

Leges, Capitula, Glossæ, Loca sacra scripturæ, quæ in hoc opere declarantur.

¶ Leges.

verb. d. loco.

L. 1. ff. de iustitia, & iure, ibi L. legis virtus. ff. de legibus, fol. 21. à numer. 4.

Principium in situ. eodem d. L. sed si dānum 9. §. si ipse

ā 4 ff.

I N D E X.

ff. de peculio verb. naturaliter. fol. 30. reg. 1. L. in causæ 1. §. idē Pōponius ff. de mino. d. verb. d. loc. L. item 25. §. quemadmodū, ibi cōcessum ff. locati adiuncta l. si voluntate 8. ad med. d. loco. L. 2. ff. de vulgari, ibi moribus fol. 31. reg. 12. L. de quibus ff. de legibus d. verbo, d. loco. L. 1. ff. de Iurepatro. ibi trāslatione, fol. 43. pag. 2. reg. pen. L. vnic. C. qui numero tutelarū se excusāt, ibi, nō defunctoriē, fol. 44. reg. 7.	C. 2. eod. tit. fol. 45. à nu. 4. C. 3. de re iud. fol. 48. reg. 2. C. quanquàm 2. q. 7. d. fol. pag. 2. reg. 6. C. oli, 95. dist. d. fol à nu. 12. C. clericos 21. dist. ibi ordines, fol. 49. pag. 2. reg. 7. C. significasti de electione, dū ait pallium de corpore beati Petri assumi, fol. 53. pag. 2 nu. 6.
¶ <i>Glossæ.</i>	
¶ <i>Capitula.</i> Cap. consuetudo 1. distinct. fol. 20. pag. 2. reg. 15. C. 3. de consuet. lib. 6. fol. 33. reg. 4. C. 1. de translatione episco. verb. priuilegio. fol. 44. pag. 2. reg. 13.	Glos. 2. in c. 1. de cōsuetud. lib 6. fol. 31. pag. 2. reg. 15. Glos. verb. breuitatē in c. cū ecclesia, de causa possessionis, d. loco. Glos. verb. eligemus in c. nisi specialis, autor. & vsu pallij, fol. 58. pag. 2. nu. 14. Glos. in c. petitio 31. verb. specialib⁹, de iur. iur. d. lo.
¶ <i>Loca sacra scripturæ.</i>	
	E sai. c. 45. verè tu es Deus abscondit⁹, fol. 9. reg. pen.

INDEX ALPHABETICVS

eorum, quæ in hoc opere continentur.

A

CCVRSIVS IN-
ordinatus, Fol. 2. pag.
2. reg. 5.

Accursius à Iodoco vber-
rimus iuris civilis fons appellatus,
fol. 5. reg. 18.

Adrianus vj. pont. max. nullum ho-
minum genus maiori prosequen-
tur odio, quam poetas, fol. 52. pag.
2. reg. 16.

Ætas nulla sera est ad discendum,
fol. 1. reg. pen.

Æthnici habebant suos pōtificates, suā
pontificiam scientiā, suam religio-
nem, suosque Canones ad illā spe-
ctantes, fol. 5. pag. 2. reg. 8.

Agareni saracenorum nomen sibi in-
dignè vsurpant, fol. 14. reg. 17.

Alciati ingenium ex epistola, quā cōpo-
suit in laudē Cornelij Taciti, depre-
bēdisse se dicit Erasmus, fol. 40. r. 1.

Anaxagoras cæli, ac solis vidēdi cau-
sa se natum prædicabat, fol. 15.
pag. 2. reg. 9.

Andreas Siculus Panormitomastrix,
fol. 35. reg. 15.

Antecedens qui vult, vult oīa, quæ se-
quuntur ex illo, fol. 6. pag. 2. reg. 17.

Antonius Pinheiro Lusitanæ eloquē-
tiæ princeps, fol. 45. pag. 2. in fin.

Apocrypharum sint, fol. 54. pag. 2. nu. 8.

Archiepiscoporum origo, fol. 57. nu. 10.

Archiepiscopi, & metropolitani idē
sunt, fol. 57. reg. 7.

Arrii hæresis in Nyceno concilio sub
Syluestro 1. & Cōstantino Magno
dānata est, fol. 10. reg. 6.

Ascensionis ieiunium consuetudine in-

ductū, quod qui violauerit, mortalis
criminis reus erit, fol. 33. pag. 2. re. 14.
Auli Geilij noctes Atticæ maxime cā-
dida, fol. 3. in fin.

B

Battologie vitiū quid sit, fol. 35. r. 17.
Bitōtus lacteo eloquētiæ fonte manās.
fol. 46. pag. 2. reg. antepen.

Boetius soluta oratione Ciceroni, ipsi
Virg. ligata proximus, fol. 2. reg. 22.

Bolum Armenicū oībus morborū gene-
ribus applicatur, fol. 36. reg. 17.

C

Calepinus Romanæ linguæ armarium
fol. 2. pag. 2. reg. 13.

Canonicū ius quadrīgentos per annos
in Romana politia cum iure civili
coniunctū fuit, fol. 5. reg. 13.

Canonicū ius apud Christianos vsque
ad Cōstantini tēpora cū Theologia
cōiunctū fuit d. folio, pag. 2. reg. 14.

Canones nihil sunt aliud, quam cōclu-
siones ex Euāgelio, aut libris Theolo-
gicis deductæ d. loco in fin.

Canonici iuris sanctitas iuris civilis
subtilitate decoratur, fol. 6. reg. 16.

Canon sine lege nihil, lex sine Canone
parū, d. fol. reg. antepen.

Canonicū ius à pontificibus ius diuinū
appellatur, d. fol. pag. 2. à principio.

Canones propriè sunt cōstitutiōes edi-
tæ in concilio generali, fol. 7. reg. 3.

Catholicū medicamentum apud Me-
dicos, fol. 18. reg. 13.

Cardinales à quo tēpore soli celebrēt
electiōnē summi pōt. fol. 40. à nu. 5.

Cardinales vtrum sint iuris diuini d.
folio, reg. 13.

Cardinalatus origo, titulus, numerus,
à 5 præmi-

- præeminentia vnde petenda sint,*
d. loco. pag. 2. reg. 11.
Charitas bene ordinata incipit à se ip-
so, quo pacto intelligatur. fol. 58.
pag. 2. numero 14.
Cblamys insigne militum, fol. 3. reg. 7.
Christiani titulus omnibus alijs ante-
ponendus, fol. 18. pag. 2. reg. 22.
Christiani olim ab Æthnicis Chre-
stiani sunt appellati, & Christus
dominus Chrestus, fol. 19. reg. 9.
Christus dominus non elegit mortis
genus, sed ad libitum Iudæorū mo-
ri voluit, quod quare fecerit, vide
ibi. fol. 56. in fin.
Cicero fuit episcopus Campaniæ, fol.
46. pag. 2. reg. 15.
Concilium Lateranense magnum sub
quo celebratū fuit, & qui in eo in-
terfuerint, fol. 11. pag. 2. à num. 15.
Constitutio quid apud Iurisconsultos
significet, fol. 20. à numero 2.
Cōstitutio Ecclesiastica modo Canon,
modo decretum, modo decretalis
epistola, modo dogma, modo san-
ctio, modo mandatum, modo inter-
dictū vocatur, fol. 20. reg. antepen.
Constitutionem quis condere possit,
fol. 22. pag. 2. num. 6.
Consuetudo in legis locum subroga-
tur, fol. 29. pag. 2. reg. 16.
Consuetudo optima legum interpres,
d. loco, reg. 20.
Consuetudo est altera natura, d. loco,
reg. antepen.
Consuetudinem alteram esse naturam
quo pacto sit intelligendum, fol. 30.
pag. 2. reg. 5.
Consuetudinis variæ definitiones, fol.
31 à numero 3.
Consuetudinis vera definitio, d. folio,
pag. 2. num. 4.
Consuetudo vtrum contra legem obli-
gantem cum peccato introducatur,
fol. 32. reg. 3.
Consuetudo quo tempore perficiatur,
d. fol. pag. 2. num. 5.
Consuetudo aliquando pro præscrip-
tione sumitur, fol. 33. reg. 13.
Consuetudo quo pacto probari possit,
d. fol. num. 6.
Consuetudinis violator mortalis cri-
minis reus est, d. fol. pag. 2. num. 7.
Consuetudo quibus signis à præscrip-
tione internoscat, fol. 34. num. 8.
Crucis inuentio quo tempore conti-
gerit, fol. 56. pag. 2. reg. 13.
Crux ex quatuor lignorum generibus
constituta dicitur, fol. 56. reg. 14.
Cuculla insigne Monachorū, f. 3. re. 9.
- D
- Decretaliū lib. Pentateucū appellat*
Hostiensis, fol. 10. reg. pen.
Definitio debet cōverti cum suo desi-
nito, fol. 39. reg. 14.
Definitio est sermo indicans quid est
esse rei per essentialia, fol. 42. reg. 22.
Deus vnus est, & rationes & auto-
ritates, quibus id probatur, fol. 12.
numero 17.
- E
- Ecclesia vocatur Catholica, quòd pro-*
tēdat palmites suos in quælibet lo-
ca, & tempora, fol. 18. in principio.
Electiōnis communis definitio, fol. 38.
pag. 2. num. 2.
Electiōnis vera definitio, fol. 39. nu. 3.
Emmanuel Soares primus nuda de-
creta Theologiæ floribus decora-
uit, fol. 7. pag. 2. reg. 4.
Episcopi nomen apud veteres quid sig-
nificauerit, fol. 46. num. 8.
- Episcopi

INDEX.

- E**
Episcopi nomen semel apud Iuriscō-
sultos reperitur, fol. 47. in princip.
Episcopi nomen in principijs Ecclesie
maioribus, & minoribus Sacerdo-
tib⁹ cōpetebat. fol. 47. pag. 2. n. 10.
Episcopi nomen archiepiscopis, patri-
archis, & Romano pōtifici cōmu-
ne est. fol. 49. num. 13.
Episcopus omnia potest in sua diœcesi
quæ potest summus pont. in toto
orbe exceptis prohibitis, fol. 58.
pag. 2. num. 13.
Est, verbum, diuinæ nature maximè
congruit, fol. 12. pag. 2. num. 18.
Ethymologia quid sit, fol. 50. num. 2.
in principio,
Excōmunicati prohibentur impetra-
re rescriptum, fol. 26. pag. 2. reg. 2.
- F**
- Falcem mittere in messem alienã pro-**
hibitum est, fol. 8. pag. 2. reg. 8.
Fateri per quos profeceris, benignum
est, & plenum ingenui pudoris, fol.
12. reg. 8.
Fidei multiplex est acceptio, fol. 16.
numero 23.
Fidei definitio d. loco.
Fides Catholica. 1. vniuersalis, fol. 17.
pag. 2. num. 24.
Franciæ reges Christianissimi, fol. 18.
reg. 16.
- G**
- Grāmaticis apud iurisperitos sua est**
autoritas, fol. 2. pag. 2. reg. 9.
Grammaticæ fructuositas nullatenus
est relinquenda, fol. 50. reg. 13.
Græci olim à pallio appellabātur pal-
liati, fol. 52. num. 4. in principio.
Gregorius ob moralia commendatus,
fol. 10. pag. 2. in principio.
- H**
- Habitus est insigne rusticorum, fol.**
3. reg. 9.
Hæretici prohibentur impetrare res-
criptum, fol. 26. in fin.
Hispaniæ reges Catholici, fol. 18. pag.
2. numero 25.
Historicorum laus, fol. 39. pag. 2.
numero 4.
Honores gradatim deferri debēt, fol.
45. pag. 2. reg. 19.
- I**
- Imperatores ius vsurparunt confir-**
mandi summos pontifices, fol. 41.
à principio.
Imperij electores à quo creati sint, d.
folio, num. 7.
Innocentius pater, & organum veri-
tatis, fol. 8. reg. 19.
Iuramentum est assumptio nominis
diuini ad confirmandam iurantis
fidem, fol. 15. reg. 4.
Iuris præceptum, suum vnicuique tri-
buere, fol. 15. pag. 2. in principio.
Ius non scriptum originem duxit ab
institutiis spartanorū, fol. 31. reg. 6.
Ius est gratia potentius, fol. 36. pag. 2.
reg. 18.
Iuriconsultorum laus, fol. 43. pag. 2.
reg. 13.
- L**
- Labeo non iurisperitiæ solūm, sed &**
alijs studijs tantum operæ dedit, vt
in eis etiam peritissimus haberetur
fol. 39. pag. 2. reg. 17.
Legis definitio, fol. 10. pag. 2. nu. 3.
Legis virtus, fol. 21. num. 4.
Lex appellatur mortalium regina à
Pindaro, d. fol. reg. 11.
Lex ad præterita non extenditur, fol.
23. numero 18.

INDEX.

- Lex habet vim obligandi in foro anime d. fol. pag. 2. num. 9.
- Lex in communi iusta nō ob id cessat, quōd in aliquo particulari casu à ratione deficiat, fol. 35. reg. 12.
- Libri debet esse doctis hominibus hæredes, fol. 60. reg. 16.
- M**
- Medici citantur in legibus Iurisconsultorum, fol. 18. in fin.
- Mercurius Trismegistus Trinitatem significavit, fol. 15. pag. 2. reg. 5.
- Metropolitani etymologia. f. 58. n. 11.
- Modestinus Iurisconsultus periochen in Virgilium composuit, fol. 39. pag. 2. reg. 16.
- Montbelonus in vigesimo, & secūdo anno doctoris insignia consequutus est, fol. 13. reg. 15.
- N**
- Natura tertio modo sumpta quid sit, fol. 30. pag. 2. reg. 13.
- Negligentia oīa lædit, fol. 27. reg. pen.
- Negligentia sua socio est damnosa, d. fol. reg. vlt.
- Nomen debet esse consonans rei, fol. 18. pag. 2. reg. 9.
- O**
- Ordinis laus, & quāvis necessarius sit in omni re ordo, fol. 2. num. 1.
- Orosius Cicero Christianus, fol. 11. r. 8.
- P**
- P, tria propter sui obscuritatem ab Academicis sunt exacta, Paulus, Plato, Plinius, fol. 16. pag. 2. reg. 11.
- Pallium vnde deriuetur, fol. 50. pag. 2. numero 3.
- Pallij cōmunis definitio, fol. 53. nu. 5.
- Pallij vera definitio, d. loco.
- Pallij forma que sit, fol. 55. num. 9.
- Parochias primus omnium diuisit Dionysius pōt. fol. 47. pag. 2. reg. 2.
- Parochus, & parochia quid olim significauerit fol. 47. reg. 5.
- Pastoris nomen analogum est, & tam pastori, quā regi conuenit, qui dicitur pastor populorū, fol. 45. re. 8.
- Patriarcharum origo, fol. 57. nu. 10.
- Patriarchæ, & primates idem sunt, fol. 57. pag. 2. reg. 5.
- Paulum nūquam de manibus deponeremus, si eius sensus penetrare possemus, fol. 16. pag. 2. reg. 7.
- Permissio potissima legis virtus, fol. 3. pag. 2. reg. 5.
- Philo ludæus in diuinis, atque humanis literis peritissimus, & tropologicis, & allegorici sacre scripturæ sensus acerrimus indagator, fol. 2. reg. pen.
- Plato sacram Triadem agnouit, fol. 14. pag. 2. num. 21.
- Plato paucis imutatis Christianus est. fol. 15. reg. 21.
- Plinius naturæ bibliotheca, fol. 2. pag. 2. reg. 20.
- Poeta Lusitanus citatur à Bartholomeo Philippo in libris de disciplina militari, fol. 9. pag. 2. reg. 6.
- Poetarum testimonijs Iurisconsulti, & pontifices suas leges decorant, fol. 4. reg. 12.
- Postulationis definitiones variæ, fol. 37. numero 3.
- Postulationis vera definitio, d. folio, pag. 2. num. 4.
- Postulatiōis gen⁹ duplex, fol. 38. nu. 6.
- Potentia nulla est à præterito, fol. 23. in fin.
- Principiū rectum compar semper cōsequitur finis, fol. 10. pag. 2. reg. 6.
- Principiū cuiusq; rei potissima pars, d. loco

INDEX.

- Purpura regum est insigne, & pro rege accipitur, fol. 1. reg. 2.*
- Q**
- Quaternarij numeri laus, fol. 56. reg. 6*
- R**
- Ratio est causa formalis consuetudinis, fol. 31. pag. 2. reg. 12.*
- Reges Israelitici tenebantur describere propria manu leges Deuteronomij, fol. 22. in fin.*
- Rescriptū posterius non tollit prius, nisi expressam de illo mentionem faciat, secus contingit in lege, fol. 23. reg. 9.*
- Rescripti definitiones variae, fol. 24. pag. 2. num. 3.*
- Rescripti vera definitio, fol. 25. pag. 2. numero 4.*
- Rescriptū quis possit concedere, fol. 26. numero 5.*
- Rescriptum quis possit impetrare, d. fol. num. 6.*
- Rescriptum contra quemlibet impetrari potest, dummodo sit de iurisdictione concedentis, d. fol. pag. 2. numero 7.*
- Rescripta utrum perpetua, vel ad tempus durent d. loco, num. 9.*
- Rescripta quo pacto vitientur, fol. 28. numero 11.*
- Romani gens togata à toga, fol. 52. num. 4 à principio.*
- Rubrica quid sit, fol. 2. pag. 2. nu. 2.*
- Rubricae sunt authenticae, & pro legibus citari possunt, fol. 4. pag. 2. numero 4.*
- S**
- Sabellius personarum distinctionem auferbat, fol. 14. pag. 2. reg. 18.*
- Sambico grauiora pati per paræmiã dicimus eum, quem significare volumus exquisitissimo supplicij genere distorqueri, fol. 46. pag. 2. reg. 13.*
- Scipio Africanus missus est à senatu gentium, regumque episcopus, d. loco, reg. 20.*
- Scire quid facias, & nescire quo facias ordine, imperfectae cognitionis est, fol. 2. reg. 11.*
- Scriptura utrum requiratur ad essentiam legis, fol. 21. pag. 2. num. 5.*
- Simonidis philosophi de Deo testimonium, fol. 9. reg. 11.*
- Socrates interdum per Canem iurare solebat, fol. 15. reg. 9.*
- Species qualificata sub genere non comprehenditur, fol. 35. pag. 2. reg. 8.*
- Spes comes quidam perpetuus, & indiuiduus fidei Christianae, fol. 16. pag. 2. reg. antepen.*
- Stola insigne sacerdotum, fol. 3. reg. 8*
- Subrogatus sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, fol. 31. pag. 2. reg. antepen.*
- Summum dicitur, quasi supremum, quia supereminet, fol. 14. pag. 2. re. 10.*
- T**
- Theologia ceteras sibi scientias subalternat, fol. 10. pag. 2. reg. 17.*
- Tiraquelli leges conuubiales doctrinae orbem, quem graeci encyclopediam vocant, maxime continent, fol. 2. pag. 2. reg. 15.*
- Tiraquellus literarum porcus, fol. 3. pag. 2. reg. 21.*
- Toga insigne aduocatorum fol. 3. re. 8.*
- Translatio quid sit apud rhetores, fol. 43. numero 1.*
- Translatione utuntur non solum rhetores, sed etiã iurisperiti, d. fol. pag. 2. reg. 7.*

INDEX.

- Translatiōe apud Iurisconsultos quid significet, d. loco, reg. antepen.*
- Translatio quid sit apud pontifices, fol. 44. pag. 2. à principio.*
- Translatio debet fieri de minori episcopatu ad maiorem, fol. 45. pag. 2. numero 7.*
- Trinitatis mysterium solum Deū habet doctorem, & ducem, fol. 8. pag. 2. reg. 17.*
- Trinitatis mysterium non potest homini naturaliter innotescere, fol. 13. num. 19.*
- Trinitatē in essentia unitate credere maximè est meritorium, d. fol. pag. 2. reg. 22.*
- Trinitatis mysterium in rebus creatis elucet, fol. 14. num. 20.*
- Trinitas dicitur summa, ad differentiam aliarum trinitatum, vel quia omnibus rebus maior, & prior est, d. fol. pag. 2. reg. 7.*
- Triumphantes habebant lous insignia, & faciem è Rubrica illinire solebant, vt esset coloris ætherei, fol. 4. reg. antepen.*

V.

Venditor rei vitiose, qui emptorem de vitio non admonuit, tenetur ad interesse extra rem, fol. 28. pag. 2. reg. 14.

AUTORES, ET VIRI, QUI SCRIPTIS, VEL DICTIS SVIS HVIC OPERI SYMBOLUM dederunt, Sacri, Theologi, Iurisperiti, Medici, Philosophi, Humaniores, Historici, Poetæ, Anonymi, Concilia, Constitutiones, ordine Alphabetico.

¶ Sacri.	Paulus.	Caietanus.
A Pocalypsis.	Prouerbia.	Cano.
A Ecclesiasticus.	Sapientia.	Castro.
Esaias.	¶ Theologi.	Chrysostomus.
Euangelium Ioannis.	Æneas Sylvius.	Cyrius.
Euangelium Lucæ.	Albertus Trotius.	Dionysius Areopagita.
Euangelium Matth.	Ambrosius.	Dionysius Carthusianus.
Exodus. Dawid.	Athanasius.	Driedonius.
Deuteronomium.	Augustinus.	Eusebius Cesariensis.
Genesis.	Bernardus.	Eusebius Paphlagon.
Leuiticus.	Bitontius.	
Numeri.	Boetius.	

AVTORES.

Frācisgo de christo	Alexandrinus.	Immola.
Gerson.	Andreas Siculus.	Innocentius.
Gregorius I.	Angelus.	Ioannes Andreas.
Hieronimus.	Antonius de But.	Ioannes de Mōthe
Hilarius.	Antonius Augusti-	lono.
Iustinus Martyr.	nus.	Iodocus.
Ledesmius.	Archidiaconus.	Isidorus.
Lexicō theologicū.	Baldus.	Loysius de Castro.
Loysius de Sotto	Bartholomeus Phi	Lucas de Penna.
Mayor.	lippus.	Menochius.
Loysius Legionēsis	Bartolus.	Michael Crassus.
Nazianzenus.	Boerius.	Octavianus.
Nycenus.	Cardinalis Zaba.	Palatius Ruuias.
Nicolaus Diaz.	Card. sancti Xisti-	Parisius.
Nicolaus Hanap9	Cassadorus.	Pauinus.
Origines.	Chassanatus.	Perez.
Oforius.	Conanus.	Petrus de Biassio.
Prosperus.	Costalius.	Pinelus, numero 32.
Soto.	Couas.	in l. 2. 1. part. c. 1.
Tertullianus.	Curtius.	Quincinus Hædus.
Thomas.	Decius.	Rebuffus.
Victoria.	Dominicus.	Rochus.
¶ Iurisperiti.	Felinus.	Romanus.
Abbas Panormita.	Guibertus.	Sarmiento.
Aymon.	Hostiensis.	Syluester.
Alciatus.	Iason.	Symphonia iuris.

AVTORES.

<i>Speculator.</i>	<i>Angelus Politianus.</i>	<i>Petrus Mexias.</i>
<i>Tiraquellus.</i>	<i>Aulus Gellius.</i>	<i>Plutarchus.</i>
¶ <i>Medici.</i>	<i>Autor libelli de disciplina scholarium.</i>	<i>Tranquillus.</i>
<i>Alexander Aphrodisiens.</i>	<i>Budæus.</i>	¶ <i>Poëta.</i>
<i>Galenus.</i>	<i>Calepinus.</i>	<i>Horatius.</i>
<i>Lossa Leiriensis Medicus.</i>	<i>Celins Rhodiginus.</i>	<i>Iuuenalis.</i>
<i>Nicolaus.</i>	<i>Cicero.</i>	<i>Loysius de Camoës.</i>
¶ <i>Philosophi.</i>	<i>Claudius Parading.</i>	<i>Ovidius.</i>
<i>Aristoteles.</i>	<i>Columella.</i>	<i>Persius.</i>
<i>Anaxagoras.</i>	<i>Erasmus.</i>	<i>Pindarus.</i>
<i>Annotationes in logicam.</i>	<i>Eustathius.</i>	<i>Sanazarus.</i>
<i>Maximus Tyrius.</i>	<i>Laurentius Valla.</i>	<i>Virgilius.</i>
<i>Mercurius Trismegistus.</i>	<i>Lucianus.</i>	¶ <i>Anonymi.</i>
<i>Philo Iudæus.</i>	<i>Macrobius.</i>	<i>Maria serenissima Parma Princeps.</i>
<i>Plato.</i>	<i>Pierius Valerianus.</i>	<i>Michael illustrissimus Alcoutini Comes.</i>
<i>Plotinus.</i>	<i>Pythæus.</i>	¶ <i>Concilia.</i>
<i>Seneca.</i>	<i>Plinius.</i>	<i>Canones Apostolorum.</i>
<i>Simonides.</i>	<i>Quintilianus.</i>	<i>Conciliū Coloniense.</i>
<i>Socrates.</i>	<i>Valerius Maximus.</i>	<i>Conciliū Tridētinū.</i>
¶ <i>Humaniores.</i>	¶ <i>Historici.</i>	¶ <i>Cōstitutiones.</i>
<i>Antonius Pinheiro episcopus Leiriensis.</i>	<i>Bartholomeus Casar.</i>	<i>Constitutio episcopus Conimbricēsis.</i>
	<i>Casar. (ranza.</i>	
	<i>Historia tripartita.</i>	
	<i>Ilhescas.</i>	
	<i>Onuphrius Panuinius.</i>	

DE HARMONIA R V. BRICARVM IVRIS

NONICI PRIMA PAR

Ad rubricam de summa Trinitate, & fide catholica.

Semper ego auditor tantum, nunquamné reponam?

LICEAT ENIM EODEM
carmine vos affari modo, quo olim Phi-
lippus noster Salmanticę auditores affa-
tus dicitur. Cum nanq; rostra hæc om-
nia iam diu sonent vocibus eorum, qui
sunt simul nobiscum iuris peritiam professi, haud ineptè
videri poterat nos silentij symbolum suscepisse, qui non
solum non auderemus loqui, sed vicinis quoque canen-
tibus taceremus. Qua de re interrogatus à quodã me-
mini illud Platonis respondisse, qui Philedono cuidam
eum objurganti, quod non minus in discendo, quam in
docendo studiosus, ac sedulus esset, & quoad discipulus
esse vellet, percontanti, quoad, inquit, meliorem, atque
peritiorem esse me non pænitebit. Nam, quemadmo-
dum nulla ætas sera est ad discendum, vt ex Theologis,
Iurisconsultis, & Philosophis, Augustino, Pomponio, &

A Sene-

Seneca docet glol. in c. vlt. 38. dist. & vltra Roterodamū,
 & Ciceronem citatū ab additione marginali in l. apud
 Iulianum 20. ff. fid. i. commissarijs libertabus, notavi-
 mus aliquando iuris peritorum libris operam dantes ex
 Card. Hostiense in proœmio summæ nu. 1. & ad huma-
 niores literas diuertentes ex Cælio Rhodigino lectionū
 antiquarum lib. 11. c. 26. & dum in diuinis sacræ pagine
 monumentis versaremur, ex Ecclesiastico c. 6. ibi, fili à
 iuuentute tua excipe doctrinā, & vsq; ad canos inuenies
 sapientiam: quemadmodum inquam nulla ætas sera est
 ad discendum, ita nulla nisi sera apta, & nata est ad docē-
 dum, vel docente Hieronymo in c. sic viue, ibi, multo
 tempore disce, quę postmodum doceas, 16. q. 1. Verum,
 vt academiæ institutis satisfaciamus, rumq; edum silen-
 tium est, & quæ silentij tempore moliti sumus, in me-
 dium proferenda. Atque vtinam labor hic noster secū-
 dis procedat alitibus: fiet enim, vt ista, & similia musci-
 tates, valetudinemque cum somno computantes, dies,
 noctesque Plinianum in morem sapientiæ studio im-
 pendamus. Nec nouus in nobis hic est animus ab eo
 iam dudum tempore conceptus, quo in c. cum iam du-
 dum, de præbend. Lectionem elaborauimus penè ex-
 tēporaneam, quam nulla ope, nullis testibus clauso hos-
 pitiolo, sed non clausis pontificum, & iurisconsultorum
 libris intra trium horarū spatium chartis simul, & me-
 moriæ

moræ mandauimus. Nunc Rubricatum Iuris Canonici Harmonia me vocat, quam meis humeris fortasse imparem suscipere prouinciam non dubitavi, ne, si in vna tantum ex illis, vt fieri solet, his sex mensibus immorarer, & tædio auditores afficeré, & dispersam, latèq; diffusam iuris peritiæ sciētiam in illius angulo pedè sistens vllò vnquam tēpore penetrandi conceptā vel à primis studiorū meorū incunabulis spè, & cōfidentiā amitteré.

I Rubricarum materiā explicanti, vt optim^o seruetur ordo, primò occurrit dicere, quid sit rubrica, quosq; in iure effectus habeat. Scire enī, quid facias, & nescire, quo facias ordine, imperfectæ cognitiōis est, vt ex Ambrosio à doctoribus relato in Pandectarū proœmio, relatis à Chassan. in proœmio cathalogi ad fin. & ex multis alijs adnotauit Philippus noster in illa tā celebri, quam malè fortunata repetitione c. Scindite corda vestra, post principiū, Nosq; etiā didicimus ex optimo Rhetorices præceptore, què quidā ex poëtis Romanæ togæ gloriā vocat: lib. enim 7. c. 1. post multa, quæ de ordine eloquitur, nec, mihi, inquit, vidētur errare, qui ipsā rerum naturā stare ordine putant, quo confuso peritura sint oīa. Neq; prætermittend^o Boëtii^o vir soluta orationē Ciceroni, ipsi Virgilio ligata proxim^o, lib. de Cōsolatione philosop. 1. metro sexto, & ibi D. Tho. interpres: Philo iudē in diuinis, atq; humanis lris peritissim^o, & tropologici, & alle-

gorici sacre scripture sensus acerrim^o indagator, in opusculo de creatiōe principis, Chassan. vbi supra vers. quapropter, & 1. p. confid. 77. 3. p. confid. 5. vers. & vt dicit, & confid. 6. vers. Pharao, parte deniq; 12. confid. 3. Quinimō is est ordo, vt neque eius laus ab inordinato Accursio sit omiſſa, quem docet esse obseruādum in l. Nequidquam. §. obseruare verb. ordo. ff. de officio proconsulis. Consului itaque grāmaticos, consului iuris peritos: grāmaticis etiam sua apud nos est autoritas. Nam teste Quintiliano, quem proximē citauimus, nemo in maioribus eminet, quem minora deficient.

2 Rubrica, vt autor est Ambrosius Calepinus, quem Romanæ linguæ armarium vocare possumus, maiori fortasse iure, quam Tiraquellus, qui legalis scientiæ armarium Bartolum vocat in suis illis legibus connubialibus, illum doctrinæ orbem, quem Græci encyclopædiam vocant, maximē continentibus: est, inquam, Rubrica terra rubri coloris, qua fabri materiarij lineas ducunt, vt colligitur ex Columella à Calepino citato, & legimus aliquando apud Plinium, quem possumus naturæ bibliothecam non immeritō appellare, lib. historiæ naturalis, si benē memini, 35. c. 6. Minio proxima, & quæ alio nomine sinopsis dicitur. Quoniam vero librorū indices, & capita, terra hac rubra, seu minio notabantur, effectum est, vt per metonimiam Rubrica pro
ipſis

ipsis librorum, seu legum titulis acciperetur, quemadmodum purpura pro rege accipitur ea de causa, quia regum est insigne, vt patet ex poëta Georg. lib. 2.

Non illum populi fasces, non purpura regum flexit:

Ex imperatore, C. de vestibus oloberis lib. 11. per totū, & l. fin. C. qui militare nō possunt, lib. 12. Sicut chlamys insigne est militum, stola sacerdotum, toga aduocatorum, habitus rusticorum, cuculla monachorum, gloss. verb. fibulis, C. nulli licere in frænis lib. 11. in l. vnic.

3 Hinc per iocum dici potest, & quidem verè, non habere Rubricas Codices illos, qui legum titulos, vt sæpe solet, non præterūt rubricatos, vt interim verbo sacræ scripturæ familiari vtar. Exod. c. 25. 26. 35. 36. 39. quo etiam vtitur doctissimus Pithæus lib. 1. aduersariorum successiuorum c. 16. quo loco inquit calciamentum imperatoris, quod apud Capitolinum Campagus regius dicitur, ex rubricatis constare pellibus. Habemus huius rei testem Satyricum Iuuenalem Satyra 14. per lege rubras maiorum leges, & Persium Satyra 5.

*Cur mihi non liceat, iussit quodcunque voluntas,
excepto, si quid Masuri Rubrica vetauit:*

Masuri Rubricam pro lege posuit: Masurius enim nobilis fuit Iurisconsultus, cuius mentionem facit Aulus Gellius in suis illis noctibus, quas maxime candidas Po-

litianus vocat: Facit quoq; Pomponius in l. 2. ff. de origine iuris ad fin. Sed quoniã in hunc Persij versiculũ incidimus, obiter attendendum est non esse statim licitũ omne illud, quod per legẽ non prohibetur. Multa enim permittuntur, quæ potissima est legis virtus, Modestinus in l. legis virtus 7. ff. de legibus, Chryostomus in c. hac ratione 31. q. 1. c. duo mala, c. nerui ante fin. 13. d. quæ tamen nec licent, nec sine peccato fiunt. Lupanaria tolerantur, c. inter opera, de sponsal. deceptis intra dimidiam non succurritur, l. 2. C. de rescindenda, & alia id genus. Licet enim, qui secundum legem approbantem, seu præcipientem aliquid facit, iustẽ quidem faciat tam iure poli, quam iure fori (vt usurpẽ Bernardi verba in c. quæ in ecclesiarum verb. constituerunt, de Constitut. quæ ille prius usurpauit ex August. in serm. 52. ad fratres Eremiti, refertur in c. vlt. 17. q. 4.) quemadmodũ probatur in l. iustẽ. ff. adquirend. possessione, l. is, qui agri mensorem C. de Sicarijs, philosophus lib. 5. Ethic. c. 1. & 2. Seneca lib. 6. & 9. declamationũ, quos refert, multas aliorum autoritates congerens, l. 9. connubiali in principio, literarum ille porcus, quem supra citauimus, Tiraquellus, quo nomine Varronem quidam appellabat Grammaticus, vt est apud Pierium: licet inquam, qui secundum legem approbantem, seu præcipientem facit, iustẽ quidem faciat: tamen, qui iuxta legis permissionem

missionem operatur, iure fori nec punietur, nec à malo
permissò cogetur recedere, iure tamen poli & malum
committet, & de malo commissò pœnas dabit: gloss. in
c. inter hæc, 33. q. 2. Liceat ergo poëtæ, quidquid leges
non vetarunt: nobis pro lege sit illud tantũ licere, quod
honestũ est. Vtitur Rubricæ verbo idem Pers. Satyra. 1.

Non secus, ac si oculo Rubricam dirigat uno.

Hinc puto vulgarem poëtam lib. 1. Elegia 1. de tristi-
bus librum suum alloquentem,

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur,

Dicturum fuisse potius Rubrica, quam minio, si car-
minis mensura pateretur. Nullius verò aures poëtarum
testimonia offendant, quibus sæpe suas ipsi etiam Iu-
risconsulti, ipsique pontifices leges decorant, quorum
nos multa congesimus in nostris vtriusque iuris Mis-
cellaneis, quæ Macrobij exemplo in procemio libri 1.
Saturnaliorum, indistinctè, atque promiscuè ad me-
moriæ subsidium annotamus, ex quibus aliqua, licet
non omnia, legimus postea apud Chassan. in catha-
logo part. 10. confid. 45. vers. quin etiam. Hæc de Ru-
bricæ nomine, dummodo illud indictũ non relinquam⁹,
quod ex alijs scribit Chassan. d. loco, 1. p. confid. 36. triũ-
phan tes népe habuisse Iouis insignia, facièq; è Rubrica
illanire solitos, vt ætherei esset coloris. Videamus mo-
do, quos Rubrica in vtroq; iure effectus habeat.

4 Auriga noster Panormitanus in proœmio Rex pacificus nu. 2. Rubricas authenticas esse dicit, & tanquam leges citari posse, vbi Additio verb. Rubricas, maximã laudat doctorum turbam, qui hac in re Abbatẽ sequuntur, illum tamen intelligentes in Rubricis, quæ orationem perfectã continent, qualis est Rubrica, vt lite pendente aliquid non innouetur, vt Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur, nemini licere signum Saluatoris Christi humi, vel in filice, vel in marmore aut insculpere, aut pingere, & similia: Quod etiã probat gloss. 1. in c. hæc autem de pœnit. distinct. 1. gloss. similis in proœm. lib. sexti verb. titulis, gloss. in Rubrica, vt lite pendente, Ioannes Andreas receptus in Additionibus ad speculatorẽ 2. part. titulo de disputat. §. vlt. in fin. Pauinus de potestate capituli 1. part. q. 1. nu. 1. & cõmunem esse sententiam attestatur Ias. in Rubrica instit. de actionib. col. 3. Michael Craffus lib. 1. receptarum verb. statutum q. 1. relatus 3. tomo communium pag. 61. Philippus Decius in Rubrica de Constitut. 1. lectura nu. 50. Habet igitur Rubrica vim legis, & quemadmodum pro lege sumitur, vt superius probauimus, ita etiam pro lege allegatur, vt ex tot, tantisque viris & Additio ad Abb. alias quoque quæstiones excitans vbi suprã latẽ colligit, & nos etiam, dum variæ iurispritorũ lectioni incũbimus, magna ex parte collegimus.

5 Quoniam verò summis iam, vt dicitur, labijs, quid sit Rubrica, quidque in iure possit, attigimus: Ad primam Decretalium Rubricam, ad illam inquam, quæ de summa Trinitate, & fide catholica inscribitur, deueniendum nobis est. Sed, cum huius Rubricæ explicatio ex arcano sacrosanctæ Theologiæ fonte petenda sit, ante omnia percontari libet, vtrum ius Canonicū aliquam cum Theologia communionem, & affinitatē habeat, debeatque Iuri Canonico inuigilans profundum summæ Trinitatis mysterium, quemadmodū & Theologus, perscrutari.

6 Et, vt rem multis ignotam altius repetamus, sciendum est Canonicum ius quadringentos per annos in Romana politia fuisse cum iure civili coniunctum, sicuti de coniunctione constat ex l. Iustitia .ff. de Iustitia, & iure, ibi, diuinarum. i. Canonicarū, patetque ex principio instit. eodem, vbi eadem verba repetuntur. Quæ tamen Accursius, quem Iodocus in exegefi subhastationum audet vberrimum iuris civilis appellare fontem, dictis locis verb. diuinarum, & verb. notitia, tam male percepit, vt vnoquoque verbo lapsus fuerit, vt videre est apud Budæum in l. i. ff. Iustitia, & iure fol. mihi 3. Nec illud eiusdem Accursij tolerandum est d. verb. diuinarum. Diuinarum, inquit ille, vt C. de summa Trinitate, & fide catholica, etcæt. quasi Vlpianus summæ

Trinitatis cognitionem professus fuerit, qui magister Serinij Alexandri principis fuit, & à catholica religione longè alienus, vt de alio agens eiusdem Accursij errore benè probat idem Bud. in d. l. & nos ex symphonia iuris, & alijs latius adnotamus in nostro Verri- culo glossarum, quod tenue adhuc, & exile aliquan- do iuuante domino ad iustum commentarij volumen perducemus. Æthnici nanque suos quoque pontifi- ces, suam pontificiam disciplinam habebant, suam religionem, suosque canones ad illam spectantes, vt constat ex titulo de religiosis, & sumptibus funerum, & similibus, & ex Chastan. in cathalogo 4. part. confid. 53. adducta l. 1. §. religionis causa. ff. collegijs illicitis. Hæc apud Æthnicos. Apud Catholicos verò Cano- nicum ius vsque ad Constantini tempora cum Theo- logia coniunctum fuit, ijdemque prorsus erant Theo- logi, & Canonistæ. Neque verò tunc excitari pote- rat illa quæstio, quam mouet Philippus Dec. in cap. Ne innitaris numer. 11. de Constitut. quibus sit nem- pé magis adhærendū doctoribus Canonum, an Theo- logis, & quinam sint potius ad episcopatum eligen- di. Vnde Cancellarius Parisiensis in opusculo de re- cōmendatione licenciandorum in decretis 2. part. suo- rum operum conclusione 10. cæcam sine theologiae subsidijs iuris esse peritiam ait, canonesque nihil aliud esse,

esse, quam conclusiones ex Euangelio, aut libris theologis deductas: quod videtur sensisse Concilium Toletanum relatum in c. Ignorantia 38. distinct. vbi, postquam dicit, Sacerdotes legere sanctas admonetur scripturas, statim addit, sciant ergo sacerdotes sanctas scripturas, & canones, quasi canones à sacris scripturis deriuentur, & ab illis non distinguantur. Postquam autem sacri pontifices non iam virtutibus tantummodo, quemadmodum olim sacerdotes iuxta Ænæ Syluij sententiam, sed opibus quoque, & potentia diuites, tribunalia, & iurisdictionem habuerunt, quod contigit fortunatis Constantini temporibus, diuortium fecerunt ius canonicum, & theologia, utinam fecissent nunquam, & ficti antea sine theologia ius canonicum incedere non poterat, sic deinde sine iuris ciuilibus auxilio in publicum prodire nequijt. Inde natum est illud vulgare, Iuris Canonici sanctitas Iuris Ciuilibus subtilitate decoratur, Inde illud: quemadmodum ex philosophia, & medicina fit perfectus Medicus, ita ex legibus, & Canonibus fit perfectus Iurista, quæ cum multis alijs accumulatur. *Palat. Ruu. in Rubrica de donat. inter virum, & vxorem fol. 2.* Inde Romanus, si bene memini, in suis singularibus ausus est dicere, lex sine canone parum, canon sine lege nihil: quæ quidem omnia expedienda sunt ad celebratum c. 1. de noui operis nuntiatione, c. 1. c. in adiutorium, 10. d.

7 Propter hanc coniunctionem, quam ius Canonicum cum Theologia à felicissimis nascentis Ecclesie temporibus contraxit, ius diuinum à nostris adhuc pontificibus appellatur, vt in c. cum de diuersis, de priuileg. lib. 6. c. celebritatem, de consecratione distinct. 3. c. violatores 25. q. 1. docet pract. c. 31. nu. 1. vers. Tertia Toletanus Couarr. recentioris quidem ætatis, sed quem possumus non immeritò multis antiquioribus non æquare solum, vt de Francisco Ripa ait Tiraquel. de cessante causa 1. part. nu. 109. sed, liuor licet audiat, antepone. Nec id à nostris pontificibus improprie, & lato modo fit, vt ille existimat, sed proprie, & stricto, vt ex Gersono cõprobauimus. Frustrà igitur tẽpus terunt doctores nostri, dum quærunt, vt videre est per Dec. in c. 1. nu. 3. de Constitution. an lex Canonica lex diuina dici possit: si enim ius Canonicum diuinum dicitur, & lex Canonica diuina dicetur, iuxta illud, qui vult antecedens, vult omnia, quæ sequuntur ex illo, habetur in c. quo iure 8. distinct.

8 Iuuant non parum nostram hanc, & Cancellarij sententiam adnotationes, quæ vulgò ex sapientissimis, & religiosissimis Societatis Iesu præceptoribus in vniuersam Logicam circumferuntur: In eis enim, vbi de arte, eiusque diuisionibus agitur, magna pars Iuris Pontificij ad Theologiam reuocatur, ea scilicet, in qua

ex ijs, quæ diuina autoritate nituntur, multa decreta sunt cum ad mores, tum ad fidei mysteria pertinentia. Cum enim canones propriè sint constitutiones editæ in concilio generali c. Nycena synodus 31. distinct. Archidiacon. cum alijs 3. dist. in summa, Dec. in rubrica de Constitut. col. penult. 2. lectura, Hostiens. in proœmio summæ nu. 13. & in Concilijs de rebus fidei vt plurimum agatur, rectè infertur ius canonicum theologiæ, quæ tota in rebus fidei versatur, maximam, & non contemnendam esse partem. Nec mirum: cum vel de scientia legali idem affirmet Lucas de Penna relatus à Chass. in Cathal. part. 10. confid. 22. Nec aliquis nobis vitio vertat, si adnotationes in logicam proferamus, qui logicam modo ipsam ab Ouo vsque ad mala repetere cõstituimus, quod, quoniam in publicis gymnasijs propter alia, quibus distincimur, studia, efficere non valemus, intra priuatos parietes, & sub priuato præceptore exordiri conamur, sequuti hac in re multorum antiquorum exempla, qui ex priuatis scholis in hac quoque academia egregij philosophi euaserunt.

9 Cum igitur ius nostrum Canonicum sacrosanctæ Theologiæ tam sit affine, imò ipsa aliquãdo fuerit theologia, mirum non est, si tantos in iure canonico & videamus, & audiamus fuisse illos, qui illud, quantum poterant, ad theologiæ fontes reducere conati sunt. Minimè
necess;

necesse est exépla nimis antiqua, & obsoleta requirere. Horū in numero primas obtinens partes tu maximus ille es, Emmanuel Soares, quem nobis duobus ab hinc annis inimica tulerunt fata, qui primus nuda decreta theologiæ floribus decorasti, vt in publica repetitione maximum illum Loygium de Castro tuū & in studijs, & in obitu comitem de te canentē audiui, cuius autoritate illud ex quodā epigrammate circūfertur distichon:

Agnoscent quem cana suum decreta parentem,

Nuda olim, at scriptis florida facta tuis.

Vtinam tibi fineret immatura mors parere, quem de legibus parturiebas, tractatum: haberemus enim inter bibliothecas iurisperiti librum, cui non solum cum iurisperitis, quos manu confertos vocare posset, sed cum ipsis etiā theologis iusto Sacramento contendere liceret. Dijs aliter visum. Nobis veró, quibus semper in animo fuit sacrosanctæ theologiæ arcana penetrare, quod faxit Deus vt & aliquando facere possimus, dum Dialecticam, & Philosophiam perdiscere tentamus, ne in præclarissimo Theologiæ studio omni ex parte asymboli simus, propositū est scripturæ sacræ lectioni, quidquid temporis, per Pontifices, & Iurisconsultos licuerit, impertire, quod & iā anno præterito felicibus auspicijs inchoauimus, sub eo præceptore stipendia merentes, in quo virtutem cum sapientia, cumque ambabus nobilitatem,

tatem, tres potētissimas rerū dominas, cōtēdisse credā
10 Sed neque Henrici Cardinalis Hostiēsis in proce-
mio summæ nu. 11. sententia prætereunda est. Cū enim
ius canonicū primū cum Theologia, deinde cū iure ciui-
li cohabitauerit, efficitur certē nostram hanc facultatē
nostris iam tēporibus non purē theologicā, siue ciuilē,
sed vtriq; adhærentē nomen propriū sortitam canoni-
cā appellari, ob quā vtriusq; participationē eam oībus
alijs scientijs antepōnit, vt ibi videre est. De excellentia
tamen, dignitate, & subjecto vtriusq; facultatis Theo-
logicæ, & Canonice, latē Chassan. in cathal. p. 10. cōsid.
10. cum sequentibus, & confid. 17. cum sequentibus.

11 His breuiter constitutis, ad nostrā rubricā accedē-
dum est, in qua, quid doctores nostri dixerint, vobis ex-
promam, quid nos dixerimus, vos videbitis.

12 Imprimis Panormitanus n̄r, quē primō nō referre
loco inter iuris studiosos nefas est, in huius rubricæ ex-
plicationē altiora, & profundiora omittens solū exponit,
quare trinitas sūma appelletur. Innocētius, quē Archi-
diacon°, cūq; eo reliqui patrē, & organū veritatis appel-
lant, de fide pauca agēs de summa trinitate ne verbum
quidē. Dominic. Imm. & multi alij penitus obmutue-
runt. Philippus Decius Mediolanensis, cū in decretales
cōmētaria ederet, & illa quidē absq; dubiō doctissima,
de hac tñ Rubrica non curauit, ac si ea inter decretales

non esset. Vnde Felinus Sandeus Ferrariensis vir alioquin doctissimus, & quem totum quidam Ecclesiasticus nostri temporis iudex se tenere memoria gloriatur, in eodē loco, loco, inquit, summarij diuiditur per doctores, cū quib' in materia ista tacitē transeo, quia sine perfecta Theologia expediri non potest: merito ipsā omitunt Dominic. & Immo. hīc nolentes mittere falcem in messem alienam, fortasse tam memores c. venerabilem de electione, hoc prohibētis, quam suæ credo professionis obliti illud eīst tanquam proprium iniungentis Sed quid ego hac in re doctores nostros audeam obiurgare? Imo, si benē expendatur, venia profectō digni sunt. Peruenerunt enim ad supremum fidei mysterium, & vt allegoria Nazianzeni in 2. oratione de theologia vtamur, peruenerunt ad summitatē montis fumantē, & coruscantem, ingressi sunt interiora nubis, penetralia diuinitatis. Nam mysteriū hoc trinitatis solū Deum habet doctorem, & ducem. Vnde D. Dionysius Areopagita c. 2. de diuinis nominibus vocat eam scientiam ignorationis, & in epistol. 5. ad Dorotheum diuinā lucem diuinam caliginē vocat, Diuina, inquit, caligo est inaccessible lumen, in quo habitare Deus dicitur, vt ex ipso Dionysio adnotauit præceptor meus, & dominus meus frater Loysius de Sotto Maior in Cantic. Cantic. c. 2. Sub illo vers. en ipse stat post parietem nostrū respiciens

eiens per fenestras &c. Mitto Ambros. i. lib. de fide ad Gratian. c. 5. nunc est, inquit, mihi impossibile generationis scire mysteriū, mens refugit, vox filet, non mea tantum, sed angelorū. Quod etiā vltra doctores Theologos, Philosophorum, Prophetarum, & Poëtarum testimonio facillimum est cōprobare. Nec enim ea tantū de Deo sententia apud Catholicos habetur autores, cū veteres iam philosophi huius rei tantā esse cum obscuritate coniunctam maiestatem præfererint, vt scientiam hanc non humano ingenio posse capi, sed diuino subjacere nutui existimarent. Ex philosophis igitur in hanc rem celebre est illud Simonidis testimoniū, quod ex Ciceronis de natura deorum libris, & ex multis alijs nos obiter attulimus in eo libello, quem quatuor ferme abhinc annis misimus ad Beatricē ducis Villarecēsis filiā in obitu Georgij fratris. Interrogatus enim ab Hierone Siciliae tyranno philosophus Simonides, quid, qualisue esset Deus: deliberandi causa sibi diem postulauit, cumque iterum ea de re esset inquisitus, biduum petiuit, cumque dierum numerū sæpius duplicaret, admiratus Hiero quæsisse fertur, cur ita faceret: quia, inquit, quantō diutius cogito, tanto obscurior res videtur. Ex prophetis nobilissimum habemus Esaiam c. 45. Verē tu es Deus absconditus, quæ verba, licet Eusebius Cæsariensis lib. 5. demonstrationis euangelicæ c. 4. & cum eo

plæriq; veteres Theologi de Deo secundum rationem
humanitatis interpretentur, quis negabit de ipso Deo
secundum rationem diuinitatis fore quoque intell gen-
da? Ex poëtis nostrum habemus Lusitanum Lulya-
dum 10. vbi de cęlestis globi descriptione agit, quem ci-
tare non auderem, ni à Philippo nostro in libris de dis-
ciplina militari citaretur. Nec ex philosophis omitten-
dus est Maximus Tyrius ex Platonícorum Scholis, in
cuius sermonibus dum aliquando versaremur, multa
didicimus, quæ ad eruditionem, moresq; instituendos
non parum conferunt. Is primum sermonem sic inscri-
bit, quid sit Deus: Illum veró cum diligenter euoluere-
mus, multó minùs, quam antea, quid esset Deus, asse-
quuti sumus. Hæc omnia, quæ summatim attigimus,
doctores nostros ab eo silentio, quo in huius Rubricæ
explicatione vsi sunt, absolueri videri possent, ni Iusti-
nus martyr in expositione fidei eos non parum condẽ-
naret. Nec ideó, inquit, quia omninó comprehédi non
potest Deus, idcirco de eo plané negligenter quærendú
est, consumendumque omne vitæ tempus in otio, sed
vnicuiq; pro eo captu, qui ei à domino concessus est,
studiosè, ac diligenter exquirenda, comparandaque est
scientia in tantum, vt eum certó cõprehendi non posse
nobis persuadeamus. Imó veró, vt inquit Dionys. c. 3.
de diuinis nominibus in fin. ipse diuinarú rerú optima
præscrip-

præscriptio, qui ea, quæ supra nos sunt, ne curiosus inquiramus, vetat, ea oïa, quæ nobis permiffa, & concessa sunt, tum diligenter discere iubet, tum benignè cū alijs cōmunicare. Autores, qui de hac materia agunt, sunt omnes ferè doctores sacri antiqui: Nam vel disputant contra Arium, cuius hæresis in Nyceno Concilio sub Syluestro, 1. & Constantino Magno damnata est, & ita agunt de processione filij, vel contra Eunomium, à quo Ætiani Eunomiani vocantur, de quo historia tripartita lib. 5. c. 13. & ita agunt de processione spiritus sancti, de quibus, alijsq; hæreticis latè agit c. quidam 24. q. 3. Tractatus verò de Trinitate speciales composuerunt Athanasius, Hilarius, Syrillus, Ambrosius, Augustinus. Doctores scholastici in 1. sententiarum d. 2. & sequentibus. Et omnium nouissimus frater Franciscus de Christo ordinis Eremitarum diui Augustini, quem præceptorè, senèq; felicissimū, vt iuuetuti nostræ exèplo esset, vidimus prius ipsam vitā, quam palæstrā literariā omittentem, cuiusq; famam, eamq; clarissimam per omniū ora volitantē, ad omnèq; posteritatē perdurantē videbim⁹.

13. Iam primū omniū satis constat, quam rectè pontifex Gregorius à Rubrica de summa Trinitate, & fide catholica huius libri, quem Hostiensis in proœmio summæ, quia quinque cōtinet, Penthateucum existimat denominari posse, exordiū inchoauerit. Non enī latuerat

Gregorium jx. sententia illa Gregorij I. non solum ob
moralia commendati, vt ait gloss. in c. vt veterū verb.
græci 9. dist. sed ob egregium Ecclesiæ catholicæ regi-
men magni cognomen adepti: tunc, inquit Gregorius,
fabrica robusta construitur, cum prius locus solidus, in
quo poni fundamentū debeat, prouidetur. Cum enim
principium rectum compar semper consequatur finis,
vt tragici cothurni princeps Sophocles tradit, & cui-
usque rei potissima pars principium sit, vt ait Iuriscō-
sultus in l. i. ff. de origine iuris, ab eo, qui in Apocalypsi
Ioannis vocatur Alpha, & Omega, principium sum-
mus pontifex sumere debuerat, & ad hoc reducuntur
ferè omnes rationes doctorum, quibus mentem pon-
tificis in huius Rubricæ constitutione exponunt, vt vi-
dere est per Abb. Hostiens. Card. & reliquos hîc. Deo
nanque omnia tanquam domino subiiciuntur, & ad eū
tanquam finē referuntur. Hinc Theologia cæteras sibi
scientias subalternare dicitur, quia Deum cōcernit sub
ratione Deitatis, sub cuius fine continentur fines alijs
scientijs propositi, vt concludit frater Franciscus, q. 9. in
prologum primi sententiarū concl. 3. & hæc vltra gloss.
in Rubricæ continuatione hîc, & C. de summa Trinita-
te, & in titulo de constitutionibus lib. 6. & alibi passim.

14 Gregorij vestigijs inhærens Bonifat. viij. & Cle-
mens v. & Iustinian^o imperator principio suorū operū
speciales

Speciales titulos summæ Trinitatis nomine, & luce radiantes in lucem emiserunt: Rectèq; omnes de summa Trinitate, & fide catholica adiecerunt, quia, licet in rebus creatis aliquod sit Trinitatis vestigiū, vt inferius attingemus, perfectè tamen sacrosanctum hoc, & impene- trabile diuinitatis mysterium, licet viatoribus perfectè nunquam, non, nisi fide præuia tanquam filo dædaleo, percurri potest. Nam, quemadmodū ait episcopus Al- garbiensis, quem christianum Ciceronem vocare pos- sumus, sicuti de Lactantio ait Augustinus lib. 3. de Sa- pientia in principio, Vitæ nostræ principium fuit illa fi- des, qua patrem, & filium, & spiritum sanctum confes- si sumus. Nec enim, ne ab ipsius eloquio discedam, fa- tis ad caelestem lucem fruendam nobis fuit illo die fateri Deum infinita potentia, sapientia, & bonitate præditū, sempiternæ lucis originem, vniuersæ naturæ condito- rem, rerum omnium formas in se mirificè continentē, sed fuit etiam necesse, vt in summa naturæ diuinæ sim- plicitate trium personarum distinctionem nobis esse perpetua prædicatione celebrandam videremus. Hæc ille. Agitur verò de materia nostræ Rubricæ in c. qui episcopus 23. distinct. c. fin. de consecratione distinct. 3. c. pen. c. vlt. de consecratione dist. vlt. Agit & felix illud, & vulgatū Athanasij symbolū, quod aduersus nefanda sceleratissimi Arrij dogmata vir sanctissimus diuini nu-

minis radijs illustratus composuit, & modò inter virgini-
nis matris officia catholicis omnibus quotidie colendũ,
& recitadũ circũfertur. Habemus etiã cõfessionẽ cõcilij
Syrmiensis sub Cõstantio imperatore, & Iulio pont. de
quo historia tripartita lib. 5. c. 3. & multa alia, quę omitto.

15 Sũt sub hac nãa rubrica c. firmiter, & c. dãnã, quę
cõposita fuerũt in concilio Lateranẽsi Maximo sub In-
nocentio III. celebrato, anno salutis 1215. cui interfuit
Hierosolymitanus, & Cõstantinopolitan' Patriarcha,
Metropolitani 70. Episcopi 400. Abbates 12. Priores
cõuentuales 800. Græci, & Romani imperij legati, Re-
gũ verò Hierusalẽ, Frãciã, Hispaniã, Angliã, & Cypri
oratores, quę capita referuntur ad verbũ per Barthola-
meũ Carranzam in summa concil. sub actis Innoc. III.
Caput verò, quod incipit, Fideli, & habetur de summa
Trinitate lib. 6. compositũ est à Gregorio X. in Cõcilio
generali Lugdunensi, quod etiã refertur ab eodem inter
acta Gregorij. Caput deniq; , fidei catholicę, sub rubrica
de summa Trinitate in Clemẽtinis, editũ est à Clem. v. in
cõcilio Viẽnẽsi, vt est autor idẽ Carrãza in ei' vita, vbi de
his, quę in hoc cõcilio tractata sũt, suo more sũmatĩ agit.

16 Sed hĩc dent iã Theologi veniã, vt in nãa Rubricę
gratiã quęstiones aliquas excitemus ad illius ornatũ ap-
primẽ necessarias: imò iuris periti paciẽter ferant, si ab il-
lorũ castris discedẽtes in Theologorũ tentoria cõfugia-
mus,

mus, & sub Magistri, Thomæ, & aliorū vexillis parūper
mitemus. Erit & suus statim iuris peritis loc^o, ex his enī
scopulis euagātes ad multa quā primū deueniemus, quæ
nō nisi ex ipsis legū, & Iuriscōsul. fontib^o exhauriēda sūt.
17 Prima igitur occurrit quæstio, vtrū Deus hic, quem
trinū prædicamus, Patrē, Filiū, & Spiritū sanctū, de quo
hīc, lib. 6. & Clem. & alibi, Vnus tñ Deus sit. Et quoniā,
vt inquit Plinius ad Vespasianū, benignū est, & plenū in-
genū pudoris fateri, per quos profeceris, maloq; mutuū
reddere, quā in furto deprehēdi, præceptorē habeo hui^o
quæstiois Fr̄ Franciscū 1. lib. Magistri d. 2. q. 1. Autoritate,
& argumētis res agenda est. Firmiter, inquit Cōciliū La-
teranū, credimus, & simpliciter cōfitemur, quòd vn^o so-
lus est verus Deus. Audi Israel, Deutero. c. 6. Dñs Deus
vester Deus vnus est. Paul. ad Ephes. 4. Vnus Deus, vna
fides, vnū baptisma. Nec solū Cōcilia catholica, & auto-
res sacri hanc veritatē profitētur, sed eam etiam veteres
theologi solo naturæ lumine illustrati agnouerūt. Empe-
docles Agrigētinus, Mercurius Trismegistus, Plato, &
Aristoteles, in alijs dissentientes, hac tñ in re vna voce cō-
senserūt. Neq; defunt naturales ratiōes, quibus hoc ma-
nifestū fiat. Si enī Deus est finis vltimus, ad quē oīa refe-
rūtur, quis inde non inferat vnū dūtaxat esse Deū? Alio-
quin, si plures cōstituem^o, aut illi partialiter finalisāt, vt
ita dicam, vt scilicet hæ res ad hunc Deū, illæ ad alterum

referantur: aut quiuis illorū æque est finis, ad quem referuntur omnia: si partialiter finalis, neuter est igitur Deus, utpotè qui non sit finis, ad quem referantur omnia, si quilibet ex illis vltimus est finis, alter superuacaneus est. Huc vsque fratrem Franciscum transcripsimus eadè quidè sententia, eloquio tamen multū impari. Hebraeus verò Philo, qui mihi vnus instar multorum est, in lib. de confusione linguarum paucis, sed maturis verbis hanc sententiam confirmat: Illud, inquit,

Multos imperitare malum est, Rex vnicus esto,

Non ad ciuitates, & homines magis pertinet, quàm mundum, & Deum. Vnus igitur solus est verus Deus, quem confessa est hactenus, confitetur, & credit Ecclesia Catholica, cuius vna, & singularissima natura communicata est diuersis personis, quarum quælibet etsi sit Deus, non tamen sunt multi Dij, quia Deitas ipsa in illis multis minimè diuiditur, aut multiplicatur.

18 Adnotandum tamen obiter est rectè Conciliū in nostro c. firmiter dixisse, vnus est: non est enim alia vox, quæ proprius accedat ad explicandam diuinam naturam iuxtà verba Exod. c. 3. ego sum, qui sum, & iterum, qui est, misit me ad vos. Et c. 20. in promulgatione decalogi, ego sum dominus Deus tuus, & illud Ioann. in Apocalypsi relatū ab Hieronymo in proœmio cōmentariorū, quos scripsit in Matt. Dominus Deus omnipotens, qui
erat,

erat, & qui est. Quam vocé propriū esse Dei omnipotentis nomen, si Dei nomen aliquod propriū esse potest, satis perspexit meus Philo, diuinę naturę scrutator maximus: vbi cunq; enim Dei mentionē facit, illū non alio nomine, quam hac voce, Qui est, appellat, vt videre est lib. 2. legis allegoriarum, lib. 1. lib. 3. de vita Mosis, lib. Quod Deus sit immutabilis, & vt omittam alia eiusdē loca, lib. Quod deterius potiori insidiari soleat, vbi verba illa, ego sum, qui sum, more suo sapienter exponit: Satis etiam perspexit diuus Bernardus clarissimus Clareuallensis Abbas lib. 5. de consideratione, habeturque inter ipsius flores lib. 1. c. 1. Et rectē, cōprehendit enī hoc verbū tam præteritū, quam futurū tempus, l. verbū erit, vbi Alciat. ff. de verb. signifi. qua de re videndus quoque Ioannes de Monthelono conciuis, & contemporaneus Chassanxi, quē ille in Cathalogo in vigesimo, & secūdo anno doctoris insignia cōsequutū gloriatur, in suo Iuris Promptuario verb. est. Explicat optimē Coloniēse Cōciliū in proœmio præcepti Deum vtī hac voce, vbi suā maiestaté vult insinuare. De Deo denique, & de epithetis, quibus in sacra pagina, & à doctoribus sanctis Deus exornatur, euoluendus cōciuis, & contēporaneus Montheloni in d. Cathalogo 3. part. confid. 1. vers. sed etiam aduertendum est, & latissimē part. 12. à principio.

19 Altera verò quęstio, quę exoriri potest, illa est, vtrū

mysteriū Trinitatis possit homini naturaliter innotescere. Cui tamen quæstioni negatiuè respondendū esse & Augustinus docet, & Gregorius suadet, & Paulus cōuincit. Inuisibilia Dei, inquit Paulus ad Roman. i. ex ijs, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: atqui ex effectis Dei perspici, & inuestigari non potest diuinitas, vt in tribus personis distinctis existens; non est igitur vnitas diuinæ naturæ in trinitate personarū naturaliter cognobilis. Augustinus epistola 3. ad Volusianum de verbo incarnato differens, si ratio, inquit, quæritur, nō erit mirabile, si exempla poscuntur, non erit singulare: at in ijs, quæ nobis diuinitus ad credendum sunt proposita, Trinitatis mysterium est longè admirabilius, longèq; rarius, & ab ijs, quæ sensu percipimus, longè remotius, nulla igitur explanari ratione, nulloque demonstrari exemplo potest. Gregorius homil. 26. in euangelium, fides, inquit, non habet meritū, cui humana ratio præbet experimentum, ex quo efficitur hominē assentiendo articulo Trinitatis, si humana ratione in eius cognitionem deuenire posset, nihil meriti apud Deū adquireturum, cuius tamen contrarium falsum est, cum trinitatem in essentiæ vnitate credere maximè sit meritorium, iuxta illud D. Bernard. lib. 5. de considerat. scrutari temeritas est, credere pietas est. Quapropter rectè inquit Aeneas Syluius, cui legitima piscatoris successio

sio Pij secundi nomen dedit, vt refertur inter apoph-
regmata, quæ ab Ilhescas in eius vita in historia pon-
tificiali recitantur, in sanctissimæ Trinitatis mysterio
non quid rationibus probari possit, sed quid Ecclesia,
eiusque caput Christus docuerit, attendendum esse.
Rectè etiam D. Bernard. lib. 5. de considerat. quærit, in-
quit, quis, quomodo hoc possit esse, sufficiat ei tenere
sic esse: non hoc rationi perspicuum, sed fidei persua-
sum. Vnde & meritò noster pontifex de summa Tri-
nitate, & fide catholica Rubricam inscripsit, non, de
Deo, & fide catholica: nam inter illa, quæ de Deo fide
duce prædicamus, hoc est singulare, & proprium fidei
catholicæ, vt Trinitatè in vnitatem, & vnitatem in tri-
nitate veneremur, sicuti ait Athanasius in suo symbo-
lo: alia nanque, quæ de Deo profiteamur, nobis, & alijs
communia reperiuntur, veluti, quòd Deus sit vnus,
æternus, omnipotens, & similia, quæ etiam Iudæi, &
Agareni, Sarracenorum nomen sibi indignè vsur-
pantes, non dissententur. Vnde ad designandum pro-
prium, & singulare fidei Catholicæ dogma, non di-
xit, de Deo, sed, de Trinitate, vt tangit Cardin. Zaba-
rella hïc.

20 Sed estò nõ sit sacrosancta Trinitas homini natu-
raliter cognobilis, sciscitari libet, vtrum in rebus creatis
aliquod sit Trinitatis vestigium. Et proculdubio summe

Trini-

Trinitatis mysteriū creatis in rebus elucere multis ostēditur rationibus, quas frater Franciscus vbi supra d.3. q. 4. doctissimè, & elegantissimè exponit, & nos, qui breuitati studemus sequuti illud vulgare, gaudent breuitate moderni, consulto hoc in loco prætermittimus. Hinc defendi potest Abbatis interpretatio, qui ad differentiā aliarum trinitatum summam hīc Trinitatem appellari putat, quamuis arrideat magis Hostiensis, qui summam dici arbitratur, quia oībus rebus maior, & prior est: Nam iuxta Isidor. 10. Ethymologiarū dicitur summa, quasi suprema, quia supereminet: & dicitur Trinitas, quia sunt tres personæ in vna essentia, sicut etiam memoria, intelligentia, & voluntas sunt tria, & tamen sunt vna mens, seu anima humana: ex quibus memoria, vt inquit Chassan. quo loco à nobis sæpius citatur, 5. part. confid. 31. vers. 30. tria lilia, representat patrem, intelligentia filium, voluntas Spiritum sanctum. Hinc refellitur error Sabellij personarum distinctionem auferentis, dicentisque, Patris, Filij, Spiritus Sancti vnā esse essentiam, vnāque personam, solumque differre nominibus. Pungit Card. hic num. 2. habetur in d. c. quidam 24. quæst. 3.

21 Hoc forsā Trinitatis vestigio ductus diuinus Plato sacram Triadem videtur agnouisse. Nam in epistola scripta ad Dionysiu tyrānū, iurādū esse putauit per tres, nempē

nempè patrem omnium, cuius gratia sunt omnia, & in quo sunt omnia, & per secundum, & tertium: Cumque iuramentum interposito numine fieri consueuerit, ut potè quod sit assumptio nominis diuini ad confirmandam iurantis fidem, ut ex August. Cicer. multisq; alijs docet Couar. in c. quamuis pactum 1. part. in principio, optimè consequitur Platonem censuisse tria esse diuina numina cultu, & pietate dignissima. Nec aliquis obijciat Socratem ad Platonem interdum per Canem iurare solitum potius, quam per Deum, aut diuinam religionem, ut patet ex Gorgia, & notauit ex præceptore meo ubi supra in vers. adiuro vos filiæ Hierusalé. Id etenim faciebat, ne per Deum, aut per numen diuinum temerè iuraret, neq; illud iuramentum dici poterat. Nec enim per aliud, quam per Deum iurare licet, ut constat ex c. etsi Christus, de iure iur. Platonem hac in re sequutus est Plotinus nobilissimus ex ipsius Academia philosophus, quemadmodum autor est Eusebius Pamphylus de præparatione euangelica lib. 11. Subestq; mihi diuinam hanc diuini Platonis sententiam consideranti illud Augustini de Ciuitate Dei, qui Platonè ait paucis immutatis Christianum esse. Nec Coelum omitto multiplex illud antiquarum lectionum opus Platonis encomijs ad coronidem perducentem, satisque probantem, quam sint illius dogmata à Christi placitis haud dissimilia.

milia. Sed nos, qui iuris scientiam profiteamur, inter cuius præcepta illud præcipuum recensetur, suum nempe unicuique tribuere. §. Iuris præcepta instit. de iustitia, & iure, dum hanc laudem Platoni tribuimus, suam quoque Mercurio Trismegisto non auferamus, qui verbis illis celebratissimis, Monas genuit Monadem, & in se suum reflexit ardorem, unum patrem, unum filium, & unum utriusque amorem ardentissimum, qui est Spiritus sanctus, obscure, sed sapienter significauit. Nec illud hoc in loco prætermiserim, quod refert Cœl. lib. 1. c. 19. interrogatum Anaxagoram, quam se ob causam natum existimaret, cœli, ac solis videndi causa respondisse. Quam vocem, ut ille inquit, cum admirentur philosophi, irrideat Lactantius, rem altius expendens diuinum aliquid præsensisse paucis illis verbis Anaxagoram cõperiet. Etenim in perenni, ac vitali illa luce, augustissimum Trinitatis mysterium deprehendet facile, qui volubile illum motum ad patris potestatem, lucem nitidissimam ad filij sapientiam, calorem suauissimum ad Spiritus diuini amorem referat. Magnam denique ultra alios in hac quæstione partem sibi vendicat Chassan. qui in Cathalogo, 3. part. confid. 5. per ordinem angelorum, confid. 16. vers. 80. per lapides capiti Iacobi appositos, part. 12. confid. 8. vers. vel etiam, per ipsum solem Trinitatis mysterium designari luculenter explicat.

22 Hæc de summa Trinitate dixisse sufficiat, illa omnia omittens, quæ per tres, & triginta distinctiones frater Franciscus, per integrum librum de Sapientia tertium Hieronymus Oforius, vterq; doctissime, vterque eloquentissime profequitur. Ad fidem catholicam accedamus, de qua doctores nostri fusius, quam de summa Trinitate, disseruerunt.

23 Verbi fidei acceptio varia, & multiplex est: patet apud Lexicon Theologicum verb. fides, apud gloss. Abb. Card. Hostiens. & reliquos hinc. Sed, ne longius diuagemur, fides, prout hinc accipitur, definitur ab Apostolo ad Roman. 11. per substantiam rerum sperandarum, argumentum non apparatum. Hæc Apostoli definitio apta, & perita est: ea tamen à nostro Bernardo duobus oppugnatur fundamentis, quibus ille constrictus in eas redactus est angustias, vt perfectissimam Apostoli definitionem, definitionem esse denegauerit. Primum, quo tortus est Bernardus, argumentum illud est, quod hæc definitio non conuertitur cum suo definito, aliisque præter definitum conuenit contra Dialecticorum definitiones, & Iurisconsultum in l. 1. §. dolo, ff. de dolo. Ait enim etiã spem esse substantiã sperandarũ rerũ. Secundum argumentũ est, quod fides cõprehendit præterita, præsentia, & futura; Credimus enim, & cõstanter credimus Christũ fuisse natũ, & passum, credimus etiã ipsum esse

esse in sanctissimo Eucharistiæ Sacraménto: definitio autem apostoli de futuris tantum loquitur, ibi rerum sperandarum. Hæc sunt arguméta Bernardi. Abb. in præfenti, Card. Hostiens. & alij, Pauli tuentur definitionem: quibus nos partim adhærendo, partim aliquid addendo definitioné dignam Apostolo, & dignam doctore gentium ostendemus. Ille est enim Apostolus Paulus, quem nunquam de manibus deponeremus, quod sibi, postquã semel Horatium legerit, contigisse fatetur Erasmus in Ciceroniano, si arcanos, & absconditos eius sensus penetrare, & introspicere possemus. Vnde memini me audisse à Bartholameo Philippo sene omniũ doctissimo, cuius domum omnibus literarum studiosis semper patentem velut literarum oraculũ adire soleo, tria P, propter sui obscuritatem ab academijs esse exacta, Paulum, Platonem, Plinium. Verbum itaque, pro quo apud Paulum vulgatus interpretis vertit, substantia, apud Græcos significat fundamentum, & basim. Fides enim basis, & fundamentum, & quasi radix, & semen quoddam est rerum sperandarum, hoc est, nostræ religionis, & æternæ beatitudinis. Nam, vt idem ait Apostolus, accedentẽ ad Deum oportet credere, quia est. Rerum sperandarũ adiecit apostolus, vt significaret spem comitem quendã perpetuum, & individuũ, & intrinsecum esse fidei christianæ, ac theologicę ita, vt neutra harũ duarũ virtutum

ab altera separari possit saltem de lege. Quæ verba legi ego aliquando in responso, quod manu propria scriptum ad quandam consultationem præceptor meus frater Loyfius emisit, & ad nostras discendi, ut cum Philone loquar, auidissimas aures peruenit. Hanc theologiam videtur quoque præsensisse egregius, mihi que admodum familiaris Neapolitanus poëta, qui primus omnium musas piscari docuit, & in Arcadiæ nemore Pana ipsū Arcadiæ Deū hetrusco carmine superauit, in suo diuino de partu Virginis poemate lib. 3. sic enim cum fide spè cōiungit.

Rectus amor, quem nuda fides, spesque inscia luctus

Vadentem, mira Unanimes pietate sorores

Observant.

Verbum autem argumentum in definitione positum apud Græcos conuictionem significat: per fidem enim, quemadmodum per demonstrationes mathematicas, cōvincimur, nobisq; persuademus gloriam esse, passum fuisse Christum, etc. In cuius confirmationem satis sic adduxisse illud, quod adnotauimus apud Bud. in adnotat. ad Pandectas in l. 1. §. quod ait prætor, ff. seruo corrupto, contendentem cum Valla persuasionem propriè vocari posse, quam latini christiani fidem, græci πίστιν appellant, hoc est, certam quandam opinionem, & sententiã, quam nobis persuasimus: in quo significatum fidem latinè derivationem certam non habere, sed græcorum imitatio-

ne usurpatam ab antesignanis fidei christianæ, qui verbum aliud, ut ille inquit, significantius esse nullū existimabant. Non apparentium addit Paulus, hoc est, rerum nobis ignotarum, quæq; extra nostrū intellectum sunt, sub quo verbo, velit, nolit noster Bernardus, cōprehendūtur præterita, præsentia, & futura. Passio enī Christi res est non apparēs, hoc est, non nota nobis, iudæis quidem scandalum, Græcis autē stultitia, quæ eiusdē Pauli verba elegantissimè, & sapientissimè exponit Christianus Cicero in libris de Sapiētia. Nec enim satis cognoscere possumus, quo pacto Deus hominē induere posset, quod vocat Bernardus abyssum imperscrutabilem, & ex īmortali mortalis redditus ignominiosam subierit Crucis mortem. Præterea sacratissima, & realis ipsius existētia in sacrosancto altaris Sacramento res est non apparens, hoc est, humanum intellectum, humanamq; scientiā longè superans. Ecce quam facilè Bernardi vitantur argumenta. Non enim est spes substantia rerum sperandarum, quia non est basis, & fundamentum: non includit hæc definitio solum futura, cum & præterita, & præsentia sub verb. non apparentiū cōprehendantur. Valeat ergo Bernardus cum sua opinione.

24 Hæc fides, quæ ab Apostolo ita definitur, Catholica appellatur. i. vniuersalis, quia vbique vna, in omnibus vna, atque vna super omnia, quemadmodum Ec-

clesia vocatur Catholica, quod protendat palmites suos in quælibet loca, & tempora, vt colligitur ex Couarr. lib.4. Var.c.14. num.10. Dicitur etiam Catholica tum propter præcepta vniuersalium regularum, tum, quia eius cultus per omnes ferè mundi fines emanauit iuxtà illud Hymnographi Ode 18. in omnem terram exiuit sonus eorum, relatum à Paul. ad Roman.10. & à Nicolao III. in c. fundamenta, de electione lib.6. & à Leone in c. ita dominus, 19. distinct. Quod secus est in hæreticorum erroribus, qui certis terrarum angulis coarctantur. Nam iuxta Isidorum 8. Ethymolog. græci vniuersale Catholicum vocant, constatq; ex Quintilian. lib.2. c.14. Est etiam apud Medicos Catholici medicamenti mentio. Qua de re cum proximis vacationibus confulerè Loffam nostrū, clarissimū Leiriensis ciuitatis Medicū, & Philosophum, non minus iudicij acumine, & literarū splendore, quam vsu, & experiētia præstantissimū, quodlibet medicamentū, quod vniuersaliter purgat oēs humores, si quod illud est, à medicis barbaris Catholicū dici nobis ostendit: Neq; enim apud bonos medicinæ autores huius vocabuli mentionem reperiri, licet apud Practicos hodie in vsu sit, & ipse repererī apud suum Nicolaum in Antidotario fol. 251. Nemini autem nouum sit, si iurisperiti medicos in testimonium adhibeamus, quos videmus in ipsis Iurisconsultorum responsis

sæpissimè laudari, vt ultra alia à Chass. adducta in catha.
part. 10. confid. 43. patet in l. septimo mense .ff. de statu
hominum, quo in loco Paulus Hippocratis vtitur te-
stimonio, & meritò, cum Hippocratis proprium sit se-
cùdum Macrobius lib. 1. de somnio Scipionis c. 6. tam
fallere, quam falli nescire: ad cuius legis ornatum viden-
dus idem Chass. part. 12. confid. 8. vers. in septimo mèse.
25 Cum itaque catholici nomen fidei christianæ, &
Ecclesiæ proprium sit, & nomen debeat esse consonans
rei. §. est & aliud, instit. de donat. meritò Hispaniæ re-
ges, qui fidei Christianæ pugiles, & Ecclesiæ Romanæ
protectores sunt, Catholici nominantur. quod, vt puto,
originem sumpsit à Ferdinando, & Isabella, fortunatis
Aragonæ, & Castellæ regibus, qui primi reges Catho-
lici sunt appellati, vt constat ex Chronicis: quemadmo-
dum etiam reges Franciæ Christianissimi nuncupantur,
vt latissimè prædicat Chass. 5. part. confid. 30. cù sequen-
tibus, & part. 12. confid. 17. qui, dum Francorum gloriã,
Francosq; reges supra omnes alias nationes, supra om-
nes reges extollit, nec malus, vt de Poggio inquit Syn-
cerus, est ciuis, nec bonus historicus. Absit tamen, vt in-
ficias eam Christianissimi titulum omnibus alijs ante-
ponendum, vt habetur inter sanctissima Mariæ serenis-
simæ Parmæ principis, filiæ Eduardi Infantis Portugalliæ,
monita, quæ inter eius scripta inuēta sunt, & typis edita

Italo sermone circumferuntur, vbi Margarita pro Maria vitiosè legitur, quibus foemina illa præclarissima cælestem in terris vitam agens suam ad cælestem patriam vitam dirigebat: Monebat enim se ipsam, vt quotidie memoria repeteret nullum sibi illustriorem esse titulū, quam Christianæ, atque ideó operam daret, vt, cum necesse foret, relinqueret potius omnes alios, quam vel minimis in rebus Christianæ nomini deesse. Nec ignoro ab hostibus olim nostris Chrestianos, non Christianos dictos fuisse nos, Christumque ipsum Chrestū impiè, & nefariè vocatum, vt constat ex Tranquillo in vita Claudij, & Tertulliani apologetico relatis à Pythæo lib. 2. aduersariorum successiuorum c. 3.

26 Et quoniã quæstiones alias, quas hîc doctores excitant, quot sint species fidei, quot articuli, quæ poenæ non credentium, & quod præmium catholicorum, ex glossa, Abb. Hostiens. Card. & alijs definire quilibet potest, cum aliò properanti multa sint dissimulanda, vltèrius non progrediemur.

*Nanque hæc ipse equidem spatijs disclusus iniquis
Prætereo, atque alijs post commemoranda relinquo.*

Liccat hæten⁹ theologum egisse, vocat enī iã nos rubrica de cõstitutionibus, vbi iurisperiti personã induemus.

¶ AD RVBRICAM DE CONSTI-
tutionibus.

VONIAM RUBRICAE, UT
 ait Card. ad Rubricam de summa Trinitat. in prin-
 cipio, ordine quendam, & connexionem, consonan-
 tiamque inter se habere, atque efficere debet, ita, ut titulus conse-
 quens autore Dec. hic nu. 1. ad precedentem trahendus sit, &
 procedens ad consequentem, ut sic efficiatur linea illa Rubri-
 carum, quam Margaritarum lineam iure optimo appellare pos-
 sumus, haud immerito doctores nostri, hinc inde circumcurfant
 harmoniam huius tituli cum titulo antecedente investigantes.
 Bernard. hic tale affert continuationem: Inquit enim potest tra-
 ctatum de iure de summa Trinitat. tanquam capite, & fundame-
 nto prius egisse: & quia ius omne ex scripto, vel ex non scrip-
 to venit, in hac rubrica ab scripto tanquam certiore, & no-
 bilitate incepisse: haec est Bernardi continuatio. Haec & pla-
 cet, & iisdem fere verbis repetitur ab Abb. hic, hac ample-
 ctitur Card. licet aliam quoque ex Gothfredo superaddat.
 Omitto alios. Philippus tamen Dec. hic 1. lectura ab ea disce-
 dit, duobus ductis argumentis, quae non est nostrum referre. Est
 autem duplex ipsius continuatio: vel, inquit ille, dici potest actu-
 rum de iure scripto pontificum, quia dignius, nobilisque videri esse
 scriptum de Deo ius ratione subiecti iuxta ea, quae ait Chass.
 in cathal. p. 10. confid. 10. dum de theologia loquitur, ab
 eo ante omnia in Rubrica de summa Trinitat. exordium sumpsis-
 se iuxta doctrinam eiusdem, quae digniora, & nobiliora do-
 cet esse praeposita, 1. part. confid. 38. conclus. 7. & reg. l. 1.

& 2. ff. albo scribēdo, vel, & hęc est secūda Decij cōtinua-
tio, postquam de summa Trinit. pontifex, quæ ab oībus
debent teneri, superiori titulo præmisisset, ad Canones
modo, qui ab oībus quoq; sūt obseruādi, descēdisse. Sed
de his satis multa. Restat enī longū maris æquor arandū.

2. Quo pacto apud bonos autores accipiatur cōstitutio
ex Calepino, & alijs videre est: quid aut apud Iuriscōsul-
tos, & pōtifices importet, doctores hīc latè explicāt. Su-
mitur enī aliquādo cōstitutio pro eo, quod princeps per
epistolā cōstituit, vel cognoscēs decernit, §. sed & quod,
& §. sequēti, instit. de iure naturali, gent. & ciuili, c. Cō-
stitutio 2. d. l. i. ff. de Cōstitut. principū, l. vlt. C. legibus.
Sed hęc stricta cōstitutiois acceptio nihil ad nos. Vsur-
patur itaq; hoc in loco generaliter, & pro omni iure, siue
illud à superiori, siue ab inferiori cōstituatur, dūmodo in-
ferior cōdēdi ius, & cōstitutioēs potestaté habeat: & hoc
in cōfesso est. Nec enī in hoc titulo solū agitur de Cōsti-
tutioibus Cōcilij, vt in c. 1. non itē de cōstitutioibus tātū
sūmi pōtificis, vt in c. 2. sed de statutis etiā inferiorū, vt in
c. Cū M. licet dici possit de cōstitutioibus solū sūmi pō-
tificis agi, quæ statuta Cōciliorū, decreta inferiorū, dicta
sanctorū approbāt, & interpretantur. Et quāuis Abb. in
proœmio nu. 5. Constitutionē Ecclesiasticā modo cano-
nē, modo decretū, modo decretalē epistolā, modo dog-
ma, modo sanctionē, modo mandatū, modo interdictū

vocari doceat, & suam inter quodlibet ex his differen-
tiam constituat, quam constituit etiam Dec. 2. lectura à
num. 16. hæc tamen omnia hoc in loco sub verbo con-
stitutionis comprehenduntur.

3 Vnde autem cōponatur constitutio, labor est Abb.
hîc num. 2. Hostiens. eodem nu. Dec. 1. lectura num. 15.
Felin. 1. Sed nos id grammaticis relinquamus, dummo-
do illud pro certo sit legem quamlibet ecclesiasticam
constitutionem appellari. Et quoniam in legis mentio-
nem incidimus, & hoc est, quod primo loco per consti-
tutionem in nostra Rubrica designatur, non abs re erit,
quid sit lex, & quæ eius virtus perscrutari, in quo etiam
multus est Hostiens. hîc num. 11. Eius nanque laudes,
& præconia relinquemus Chassan. in Cathal. part. 10.
confid. 20. Res agenda est cum c. consuetudo 1. distinct.
desumpto ex Isidor. lib. 5. Ethymologiarum: lex erit
omne, inquit, quod & ratione constiterit dūtaxat, quod
religioni conueniat, quod disciplinæ congruat, quod
saluti proficiat. At, si hæc tria verba religionem, dis-
ciplinam, & salutem intelligamus, aptissimam quidem
ex illis legis definitionem constituemus. Quod si mit-
tamus glossarum nostrarū interpretationes, & ad Card.
sancti Xisti d. c. num. 10. cum sequentibus recurramus,
per religionem cultum diuinum, per disciplinam pa-
cem, & concordiam reip. per salutē ipsam animæ salutē
designa-

designari edocebimur. Erit itaq; lex, ordinatio rationis in bonum commune ab eo, qui curam gerit communitatis, promulgata: quæ definitio fulcitur authoritate D. Thom. 1. 2. q. 90. art. 4. Etenim, ne subditi à natura procliues ad malum c. omnis ætas 12. q. 1. Auth. de Monachis. §. & dum triennio in fin. & habetur Genes. cap. 8. propriæ voluntati relinquerentur, necessum fuit, vt in omni rep. norma aliqua, seu regula proponeretur, quæ subditorum actiones in bonum eiusdem met reip. ordinaret. L. 2. ff. de leg. ibi, & secundū hoc regulā esse iustorum, vel iniustorum. Vnde Pindarus legem mortalium reginam vocat. Cum autem hæc ordinatio tribus modis cōtingere posset, promissione, precibus, & præcepto, & primo quidem modo ordinetur quis à se ipso, c. qualiter, de pact. secundo dominus à subdito, nec enim solent aliter flecti à subditis domini, quam precibus, l. vniuersis, & per totum C. de precibus imperatori offerendis, tertio subditus à superiore, c. quid ergo 11. q. 3. Tho. 2. 2. q. 81. art. 1. Sot. lib. 7. de Iustitia, q. 1. art. 2. col. 3. & pen. Rectè efficitur, cum ordinatio subditorum in bonum reip. fiat ab eo, qui curam gerit communitatis, non aliter, quam per imperium, seu præceptum fieri posse.

4 Hæc de definitione legis. Ipsius autē virtus describitur in l. legis virtus. ff. de legibus, vbi quatuor actus ad

Virtutem legis spectantes Iurisconsultus ponit, imperare, punire, vetare, permittere. Nec audiendus Castr. lib. 1. de lege poenali c. 9. quintum addens, nempe præmiandi, minimè aduertens actum illum sub permissione contineri. Quam rectè autem Iurisconsultus quatuor actus constituerit, ex eo constat, quòd, cū lex regula sit, & norma nostrarum actionum, per quam illæ omnes in bonū reip. diriguntur, & actiones nostræ sint in triplici differētia, nēpè bonæ, malæ, & indifferentes, vt optimè ex Aulo Gellio lib. 2. c. 7. explicat Chassan. part. 11. confid. 16. vers. & argutius, necesse erat totidē quoq; esse modos, quibus eadē actiones per legem præciperentur, vt scilicet bonæ quidem præcipiantur per actum directū, qui est imperare, malæ per actum contrarium, qui est vetare, indifferentes denique per actum indirectum, qui est permittere. Adijcitur quartus, nempe punire, quoniā, cum tota præcepti vis coërtio sit, l. vlt. ff. de officio eius, cui mandata est iurisdictio, l. vlt. ibi, non paretur impunè .ff. iurisdictioe omniū iud. haud dubiè actus is tanquam cæteros perficiens maximè ad virtutē legis spectat, docet Iuriscōsultus in l. 1. ibi, coërtio .ff. de legibus. Et hæc quidem resolutio, ne inermis videatur, colligitur ex doctore Sancto 12. q. 92. art. 2. Alexandrino in c. omnis in principio, 3. distinct.

5 Ex hac legis definitione definiri potest illa quæstio, quam

quam exorditur Abb. hinc nu. 3. & satis extendit Philip-
pus Dec. 1. lectura a nu. 26. vtrum scilicet ad essentiam
legis scriptura requiratur: Et quidem quaestionem du-
biam, & controuersam affirmat, & pro parte negativa
duodecim, pro affirmatiua undecim argumenta confi-
cit, quibus omnibus statim respondens tuam in fine re-
solutionem constituit. Equidem, cum legē videam esse
ordinationem rationis in bonū cōmune ab eo, qui cu-
ram gerit cōmunitatis, promulgatam, non possum nō
opinari ordinationem hanc sine scriptura cōsistere non
posse, atque ideò ad ipsius essentiam pertinere, quod ex
nostris plurimi dissententur. Quū enim fiet, vt subditorū
actiones in bonum reip. per legem ordinentur, ni lex
illa publica, & patens sit omnibus, & in communem
omnium notitiam deueniat, c. 1. postulat. Prælat. l. leges
sacratissimæ C. de legibus, quod tamen sine scriptura
fieri nequit, qua subditi ante oculos tanquam regula,
& norma proposita operationes, actusque suos rectè
dirigant: aliter enim de legis mente, & verbis passim,
& sæpissimè dubitaretur, & maxima subuertendarum
legum oriretur occasio, quæ omnia tantam vim ha-
bent, vt dici oporteat scripturam ad legem ipsam in-
trinsecè, & essēcialiter spectare. Nec me fugit fuisse olim
Dei præceptum regibus Israeliticis propositum Deute-
ron. c. 17. vt leges Deuteronomij, vbi primū ad regale
solum

folium ascendissent, in volumine propria manu describerent: Id autem eò tendebat, vt optimè declarat Philo de Creatione principis, ne reges possent vnquam legū ipsarum obliuisci, quinnimó eas tenaci semper, & firma memoria custodirét. Quod enim scribitur, diutius animo retinetur. Vnde Lucianus in dialogis Demosthené ait septies Thucydidis historiá propria manu exscripsisse, vt ita eorum, quæ in ea continebantur, nullo vnquam tempore memoriam amitteret.

6 Sed & ex hac definitiõe explicatur altera quæstio, quam diffusius tractat Hostiens. hîc num.3. quis nempè constitutionem condere possit. Etenim cuiuslibet communitatis rector id præstare potest, legem, & constitutionem ferens, qua humanam coërcere audaciam, tutamque inter improbos innocentiam reddere, c. factæ 4. distinct. qua oppressis compati c. quam pio, 1. q. 2. qua discordias euitare, & fraudibus occurrere, c. quia propter, de electione, qua denique metu pænæ malos bonos efficere, & bonos spe præmiorum meliores reddere possit. L. 1. ff. de iustitia, & iure. Hæ sunt enim causæ, & rationes legum, & constitutionum condendarum, quas vltra Hostiens. d. loco colligere licet ex Card. hîc, Dec. 2. lectura num. 3.

7 Hæc ordinatio rationis sic promulgata, vt in publicam subditorum notitiã veniat, duos menses exigit,

Auth.

Auth. vt nouæ constitutiones, c. fin. Ne clerici, vel monach. c. Nouit, de sententia excommunicata. Notandum est tamen id temporis postulari, ne possit eo transactio legis ignorantia prætendi: quod si ante illud scientia, & notitia conuincatur, haud dubiè à tempore notitiæ lex obligabit, nempe quæ, simulatq; à superiore fertur, suâ obligandi vim producit, c. in istis 4. distinct. Obligare autem tum demum desinet, si per aliam subsequentem corrigatur c. 1. de cognatione spirituali: quod secus est in rescriptis, in quibus posterius non tollit prius, nisi expressam de illo mentionem faciat. continentur enim in rescriptis facta, quæ omnia conseruare memoria non humanum, sed diuinum est. L. 2. §. siquid autè C. de veteri iure enucleando: in constitutionibus autè iura, quæ in scrinio pectoris sui princeps censetur habere, c. 1. de Constitut. lib. 6. quæ verba quomodo intelligantur, explicat Chassan. 6. part. confid. 36.

18 Nec illud indictum velim ex hac quoq; definitiõe inferri legem ad præterita non extendi, de quo agit c. cognoscentes, hoc titulo, & agit Hostiens. hîc ad fin. cū enim lex, & cōstitutio regula sit, per quam actiones subditorum in bonum commune ordinentur, c. Regula 3. distinct. iuncto c. erit autè 4. distinct. manifestū est legem non posse esse regulam actionum, quæ iam transierunt iuxta illud vulgare, quod à præterito nulla est potentia, habetur

habetur in c. si Paulus vers. quæso 32. quæst. 5. quod tamē
 secus erit, si legislator ipse præterita comprehendere
 voluerit: hoc enim, licet naturæ legis repugnet, præte-
 ritorū actuū effectus irritando, prout bono cōmuni expe-
 dierit, legislator efficere poterit. L. leges 7. C. de legib.
 9. Vltimò tamen quærere hoc in loco libet, vtrū con-
 stitutio vim habeat obligandi in foro animæ: Cū enim
 homo alteri secundū animam non subsit iuxta illud Se-
 necæ 3. de beneficijs, errat, si quis existimat seruitutē in
 totum hominem descendere, pars enim melior excepta
 est, corporea obnoxia sunt, & adscripta dominis, mens
 quidem sui iuris est, quæ verba paucis immutatis refert
 D. Tho. super Boët. de consolatione philosophica lib. 2.
 Prosa sexta, quod latis etiam probat idem Boët. d. loco,
 & Philo in lib. Quod omnis probus liber, vbi recitat
 Calani ad Alexandrum ea de re epistolam, videbatur
 dicendum nullum humanum legislatorem hanc pote-
 statem habere, vt sub reatu mortalis criminis subditos
 compellat. Contrarium tamen tenendum est ea quidē
 ratione, quia obligandi vis, quæ præceptis superiorum
 inest, à lege æterna, quæ summa ratio est in Deo exi-
 stens, quæq; omnium legum fons est, originem trahit,
 iuxta illud Prouerb 8. per me reges regnant, &c. & illud
 Sapientia 14. tua pater prouidentia omnia gubernat,
 & illud Paul. ad Roma. 13. non est enim potestas, nisi à
 Deo,

Deo, qua de re Card. in c. vlt. de consuetudine nu. 7. Laurentius Chassan. part. 10. confid. 19. Et hæc quidem vis obligandi, forum respicit conscientie, ob efficaciam enim, quam lex humana habet ab æterna, subditi transgressores merite apud Deum poenæ obnoxij efficiuntur: ex quo sequitur omnem legem iustam habere in foro conscientie locum, nec enim, si iniusta fuerit, à lege ipsa diuina deriuatur, ex qua tota in eo foro obligandi vis procedit.

10 Ecce, iam habemus, quid sit constitutio, vtrum scripta esse debeat, à quo ferri possit, à quo tempore incipiat obligare, quo pacto obligandi vim amittat, vtrum ad præterita trahatur, & in foro denique conscientie locum obtineat. Hæ sunt constitutiones, quas iudices sequi tenentur, c. i. c. ne innitaris, hæ efficiunt, vt nemo priuetur suo iure, c. cognoscentes, hæ docent prohibito principali prohiberi omnia, quæ sequuntur ex illo c. nam concupiscentiam, hæ probant idem iuris esse in connexis, c. trās lato, hæ statutum laicorum Ecclesiam non comprehendere cap. Ecclesia, hoc nostro titulo.

Sed nos iam vela contrahamus. Nam iuxta Quintilianum breuitas laudanda, quando non minus, sed nec plus, quam oportet, dici-

sur.

¶ AD

¶ AD RUBRICAM DE RES-
criptis.

IN PRINCIPIS TITULO-
rum semper mihi in mentem veniunt
verba illa Ciceronis in libris de Natura
deorum: est mirabilis quædã continua-
tio, seriesq; rerum, vt alia ex alia anne-
xa, & omnes inter se aptæ, colligatæq; videantur. Hoc
enim in Rubricarum continuationibus efficere conan-
tur doctores nostri.

2 Omissa ergo continuatione glossæ, quam sequitur
Anton. de Butr. & Abb. hîc, omissa item serie Hostiens.
quæ placet Card. & alijs: dici potest secundum Dec. hîc
nu. 3. pontificè, vbi de constitutionibus, id est, iure scrip-
to egit, adiecissee de Rescriptis, quæ iuris scripti species
quædam sunt, vt notat Abb. in Rubrica de Consuetud.
glossa in Rubrica C. de mandat. principum.

3 Rescripti naturã non satis explicant doctores no-
stri. Ait enim Hostiens. rescriptũ esse id, quod ab apo-
stolico, id est, à Papa rescribitur ad solationem, vel ad re-
lationem, intimationem, conquestionem, vel ad suppli-
cationem alicuius. Sed hic declarãdi modus nec bonus
est, nec satisfacere potest: id est enim, quod quærimus,
quid sit illud, quod ad relationem, intimationẽ, suppli-
cationẽ alicuius à superiore rescribitur. Et quod magis
mirandum

mirandum est, hæc Hostiensis definitio principali rescripto solum cōuenit, cum tamen idem ipse ab episcopis, & similibus superioribus posse rescripta impetrari intēdat statim num. 2. dum ait rescriptum posse concedere, quicumque constitutionem facere potest: quæ sententia non latuit Rebus. ad leges Gallix 2. tomo tit. 1. in præfatione nu. 23. hæc Hostiensis. Abbas verò, dum pollicetur se clarius, & melius rem explanaturum, meo quidē iudicio datam fidē non liberat. Rescriptum inquit duobus modis sumi, stricto, & largo: & primo quidē significare illud, quod princeps ad iuris obseruationem rescribit, cum nempe causam committit inter aliquos decidendam: secundo priuilegium, & beneficium, & omnia madata, quæ ad iuris obseruantiam à principe emanāt, continere, & hanc esse huius verbi in nostro titulo acceptionem. Hæc Abb. quem sequuntur doctores, & glossa in rubrica de Rescriptis lib. 6. & passim alibi. Sed neq; hæc Abbatis explicatio scopū attingit: adhuc enim hæremus in salo. Id nanque discere volo, quid sit hoc rescriptum lato modo sumptum, priuilegium, & beneficium comprehendens: Rursus hæc Abbatis definitio de principe solum agit: de superioribus alijs verbū nullū. Cogor igitur inuitus ab his tantorum virorum definitionibus secedere, quas, si probari possent, lubens, volensq; amplecterer, qui illud semper in ore habeo, per

me sint omnia protinus alba. Citabo itaque definitio-
nem: an iustius induat arma, non ausim dicere, sed ius
proponam equum, vt, si placuerit, nil illi detrahat inge-
nij mei tenuitas. Sæpè enim, vt in prouerbio, est olitor
valde opportuna loquutus.

4 Sit itaque rescriptum, prout in hoc titulo accipitur,
prouisio superioris legitimi ad consultationem, vel pre-
ces rescribentis. Et hæc quidem definitio satis nititur
autoritate l. 1. ff. appellat. ibi, ad consultationem fuerit
rescriptum, l. rescriptum 12. ff. de distractione pign. l.
diuus, 33. ff. de re iud. quæ quam congrua sit, & adæ-
quata, testantur tam rescripta specialia in ea contenta,
quæ constitutiones personales dicuntur, quibus prin-
ceps ad consultationem sine exemplo subuenit, l. 1. ff.
de Constitut. princip. quam generalia, quibus genera-
liter, vt in exemplū trahatur, l. quoties. §. 1. ff. de hæred.
instituend. explicat Franciscus Conan. lib. 1. c. 16. à nu.
6. testatur verbum consultatio, & verbum preces, quia
& id denotat verbum rescriptum, quod præcessisse cō-
sultationem, vel preces significat. Idem enim est res-
cribere, quod respondere, licet rescribere ad absentes,
respondere ad præsentem sit, vt ex Seneca aduertit Curt.
lib. 12. obseruat. c. 8. & patet ex illo Penelopes,

Nil mihi rescribas, attamen ipse veni.

Testatur denique verbum ipsum preces, sub quo inclu-
duntur

duntur rescripta, quæ sunt contra ius, id est, priuilegia, quæ præter, id est, gratiæ, & beneficia, quæ secundum, id est, rescripta in specie, vel strictè sumpta, in quibus omnibus superior legitimus iuxta materiam subiectam ad preces rescribit.

5 Ex hac definitione manifestum est, quis possit rescriptum concedere: Omnis enim legitimus superior id facere potest, vt colligitur ex Hostiens. hic num. 2. ex Bald. & siculo num. 16.

6 Manifestum quoque est, quis possit rescriptum impetrare: est enim edictum de rescriptis impetrandis prohibitorium, vt id nempe possit omnis ille impetrare, qui à iure speciatim non prohibetur. Agnoscit Hostiens. hic numero 4. Felin. 8. Perez ad Rubricam, titulo 12. lib. 3. ordinamenti quæst. 26. Syluest. verb. rescriptum numero 2. & confirmatur ex l. vniuersis C. de precibus imperatori offerend. per supra dictos maximè commendata. Nam, cum omnis rescriptorum vis, & effectus ex concedentis dependeat voluntate, vt patet ex definitione, non ita ex impetrante, qui, nisi prohibeatur, indistinctè acquirere, & comparare potest, quidquid contra, præter, vel secundum ius ei fuerit indultum, efficitur certè illos tantum ab impetrandis rescriptis remouendos, qui iure specialiter prohibentur. Prohibeantur autem iure perditissimi hæretici l. 2. C. de

summa Trinit. c. 2. § ad hæc, de hæret. lib. 6. Prohibeantur miseri excommunicati c. dilectus 26. hoc titulo, c. vlt. de procurat. nisi de excommunicatione sua faciant mentionem c. ab excommunicato, infra eodem, & nisi in causa appellationis, vel ad defensionem suam: valet enim tunc rescriptum, ne innocentes damnentur, c. literas, de præsumpt. cum alijs.

7 Quemadmodum verò rescriptum impetrari potest à quolibet, ita & contra quenlibet, dummodò sit de iurisdictione concedentis, nanque aliter inualidum erit, cum extrà territorium ius dicenti non pareatur impunè l. fin. ff. de iurisd. omnium iud. c. pen. de officio vicar. c. licet 10. in principio, de foro compet.

8 Quas autem vires rescriptum habeat, quod profequitur Hostiens. hùc num. 9. ex eadem definitione deducitur. Id enim rescriptum operatur, quod ex eius tenore, & mente concedentis apparet: nec necessaria est distinctio, vtrum secundum, præter, vel contra ius emanet: semper enim ad mentem concedentis recurrendum est, ex qua, vt diximus, totus rescriptorum effectus deriuatur.

9 Vtrum autem rescripta perpetuò, vel ad tempus durent, optimè decidit imperator in l. 2. C. de diuersis rescriptis. Ex qua colligitur nullum rescriptum attèta sua natura finiri tempore, cum tamen duret, vel expiret iuxta verbum, qui in eodem exprimitur, vel ex eo tacite

dedu;

deducitur: Ex hoc enim termino colligitur voluntas concedentis arg. c. venerabili 37. de officio deleg. quæ quidem voluntas vel ex termino, vel ex materia subiecta deducta arg. l. his solis C. de reuoc. donat. ibi, tacite cautum, l. si vno in principio .ff. locati, iuncta l. Cū quid .ff. si cert. pet. manifeste ostendit, quo tempore rescriptum durare debeat, nempe quod ex ipsa voluntate totum dependeat c. ad aures, ibi, intentionis, de Rescript. cum multis adductis per Tiraquel. in l. si vnquam verb. libertis num. 8. & 55.

10 Hinc infertur rescripta ad lites perpetuo durare, vt post glossa in d. l. 2. in l. 1. ff. de nund. resoluit Menoch. de arbitrar. casu 202. à num. 76. & casu 204. idem in consil. 100. à nu. 33. Peres ad l. 1. titulo 12. lib. 3. ordinam. quæst. 35. Neque audiendi sunt doctores in c. plerūque, de rescript. inter quos est Innoc. ibi, & in c. Cæterum num. 6. existimantes rescriptum amitti, simulatque impetrans eo per annum vsus non est. Id enim falsum est, nec probatur in d. c. plerunque, quod solum probat valere impetrationem secundi rescripti non facta prioris mentione, vbi non est impetrans priore per annum vsus, idque de nouo pontifices induxerunt in odium negligentia primæ impetrantis. Sic aliàs negligentia dicitur omnia lædere in gloss. fin. in l. diuus .ff. de officio præsid. Sic negligentia sua socio est damnosa

in l. non ob eam rem 25. ff. pro socio. Sic creditor negligentia suæ expensum fert in l. pupillus .ff. quæ in fraudem creditorum. Sic præsbiter æquè deponitur propter negligentiam, ac propter dolum in c. dictum, & ibi, glos. verb. negligentiam 81. distinct. Sic nobis etiã negligentia satis damni, satisque incommodi attulit. Cũ enim Petrus Homem Dazeuedo vir optimus, & nobilissimus, & Illustrissimi Leiriensis summo præfecti prætorio in suo Leiriensi episcopatu locum tenens, labores hos nostros ad supremam Inquisitionis hæreticæ pravitatis curiam se missurum polliceretur, eaque de causa aliquot illi ante Kalendas Augusti diebus manu propria descriptum libellum traderem: ecce mihi nuntius affertur, quo ego iam tempore illum Catholicæ fidei incudi redditum arbitrabar, libellum nusquam apparere, tabellarij fortassis incuria, quæ fuit in causa, vt omisis alijs, in quorum studio verlabar, cum iterum exscriberem, neq; hæc prima nostræ harmoniæ pars ea, qua optabam, festinatione in publicũ prodiret. Nec certè alius meorum laborum sperari poterat euentus: quo enim tempore illos meditabar, Isabella mater vita mihi charior diuturno morbo, & assiduo febris ardore cõsumpta coram meis oculis paulatim deficiebat, quæ res mihi animum ab scribendo, manũ ab opere reuocabat, semperque calamus literas atramento exaraturus papyrum

pijs inueniebat lachrymis exarata. Annua tamen, de qua noster erat sermo, rescriptum impetrantis negligētia tantā vim non habet, vt vires suas rescriptū amittat. Vnde data vtriusq; validitate recurrendum est ad principia iuris, & agendum de concursu, vt attendatur præsentatio, vel citatio, quæ per alterum ex illis prius facta est, iuxta c. vt debitus, de appellat. cum similibus, glossa vlt. in c. i. hoc nostro titulo. Cassador. decisioe 30. de rescriptis, Octavianus de stylo curiæ lib. 3. c. 12.

11 Et quoniam in rescriptorum inualiditatē, vel validitatem incidimus, quærendū modò est, quo pacto rescripta vitientur. Hic est enim articulus, in quo ait Hostiens. num. 22. inopem me copia facit: ego tamen dicerem propter mensuram carminis, inopem me copia reddit, exemplo Tiraquel. de cessante causa 1. part. nu. 11. qui cum referret versiculum illum, quo vtitur glossa in c. ita quorundam, verb. ferrum, de Iudæis,

Causatum perimit causa perempta suum,

Ego, inquit, dicere maluissem,

effectum perimit causa perempta suum.

12 In hoc articulo conclusiones constituā generales, ex quibus vera totius materiæ resolutio colligi possit. Quicumque igitur rescriptū impetrat, tenetur apud cōcedentē probabiliter ignorantē circa personæ suæ qualitatem, materiam, de qua agitur, iuris violationē, & tertij

præiudicium, sigillatim exprimere veritatem, & omnino suppressere falsitatem, qua expressa, & suppressa aut nullo modo, aut difficilius rescriptum concederetur, quod iudicis arbitrio relinquendum est. Quam regulam satis probat c. super literis iuncto c. postulasti, hoc titulo, & optima etiam ratione suaderi potest. Nam, qui actum gerit cum alio ab illius voluntate dependente, qualis planè est rescriptum, c. ad aures, hoc titulo, tenetur apud eundem, ne ipsum decipiat, probabiliter ignorantem circa qualitatem, & circumstantias necessarias sigillatim exprimere veritatem, & omnino suppressere falsitatem, qua expressa, & suppressa aut nullo modo, aut difficilius actum gereret. L. 1. ibi, ædiles aiunt, l. ædiles 38. ff. de ædilit. edict. Hinc venditor rei vitiosæ scienter, qui emptorem de vitio non admonuit, tenetur ad interesse extra rem. Cõmunis ex Alciat. de eo, quod interest, c. 9. ex nu. 10. Costal. in l. tenetur. ff. de action. empt. Guiber. lib. 1. q. c. 13. Main. lib. 3. Actionum c. 9. quod quidem procedit, siue venditor asseueraverit vitium illud abesse, siue etiã sciens reticuerit, ut probatur in l. Iulianus 14. l. in venditione 42. ff. de action. empti.

13. Secunda cõclusio sit: Rescriptum impetratum suppressa veritate, vel suggesta falsitate per dolum impetrantis nullatenus ei prodest, imò obest, per ignorantiam verò, aut simplicitatem, eatenus proderit, quatenus id, quod
suppri-

supprimatur, vel exprimitur, non fuit causa cōcessionis, & alias concedens id esset verosimiliter cōcessurus, quod est etiā iudicis arbitrio cōmittendū. Probatur hęc nostra cōclusio ex d.c. super literis in primo, & secūdo casu, iūto c. dudum 14. vers. considerantes, de præbend. lib. 6. Primo enim casu rescriptū non prodest, quia dolus suus nulli prodesse debet, c. intelleximus in fin. de iudicijs: secundo verò prodest ex voluntate ipsius, qui illud concessit. Et hoc tam in Rescriptis gratiæ, quam Iustitiæ procedit, vt per Abb. d.c. super literis num. 5. Felin. ibi, col. 1. Rebus. in concord. titulo de forma mandati verb. pro expressis in tertio requisito, quæ vtraque per subreptionem ipso iure vitiantur, licet communis doctorum schola id tantum in rescriptis gratiæ admittens in contrarium sit.

14 Quibus suppositis valde iuri consona videtur dispositio c. Cæterum, hoc titulo de Rescriptis, vt scilicet corruat posterius rescriptum ad lites, in quo impetrans suppressit aliud, quod super eodem negotio præcessit: quod tamen in rescripto gratiæ non procedit ex ratione Felin. in c. causam, quæ nu. 8. hoc eodē titulo. Et intelligendum est, vbi rescriptū est æquè speciale, vel æquè generale, non verò vbi aliud speciale, & aliud generale, tunc enim semper speciale, siue præcedat, siue subsequatur, validum est, & derogat generali iuxta reg. ge-

neri 34. in 6. probat c. 1. c. pastoralis, hoc titulo, c. dudū
14. vers. nos igitur cum sequentibus de præbend. lib. 6.
hic est enim celebratissimus casus, in quo aliud per aliud
tollitur, de quo, & alijs Hostiens. d. num. 16.

15 Quam autem interpretationem rescripta admit-
tant, quam iurisdictionē conferant, quæ poena sit malè
impetrantium, vel abutentium, pete vltra alios ab Ho-
stiens. hīc num. 17. 18. & 33.

*Nam nos immensum spatij consecimus equor,
& iam tempus equūm spumantia solvere colla.*

¶ AD RVBRICAM DE CONSVE- TUDINE.

CONSVETVDINIS NO-
men quàm sit frequens, quàmq3 neces-
sarium, nemo est, qui nesciat: nempè
quæ in sublimē constitutionis locū suf-
ficiatur c. consuetudo, 1. dist. Nempè quæ leges ipsas an-
tiquitus probata, & seruata imitetur, & retineat, l. leges
C. quæ sit longa consuetudo: nempè quæ ius dubiū in-
terpretur, & sit deniq3 optima legum interpretres, c. cum
dilectus, hoc eodem titulo. Parua loquor: imò consue-
tudinē alteram esse naturam profitetur gloss. in c. Bone
23. verb. per rerum naturam, de electione. Vnde & me-
mini verbū illud naturaliter ab Vlpiano vsurpatū in l.
sed

sed si damnū 9. §. si ipse, ff. de peculio, naturaliter, id est, ex cōsuetudine à quodam ex præceptoribus nostris expositum fuisse: qui similiter inquebat intelligendā esse l. in causæ 1. §. idem Pōponius .ff. de minor. l. item 22. §. quemadmodum, ibi concessum .ff. locati, adiuncta l. si voluntate 8. ad med. C. de rescind. Quicquid circā aptā eiusdem verbi explicationē in omnia se verterint Cou. lib. 2. resolut. c. 3. num. 2. Pinel. in l. 2. C. de rescind. 1. part. c. 1. num. 3. Nam & apud Latinos illud naturaliter euenire dici, quod ex consuetudine euenit, l. 2. §. his legibus, ibi, vt naturaliter euenire solet, ff. de origine iuris. Esse verò consuetudinem alteram naturam facile comprobatur celebre illud apud medicos problema, cur scilicet nuda facie, reliquo amictō corpore, cum simus, in maximo tamen frigore reliquum quidem corporis rigeamus, faciem minimè: hanc enim quæstionem consuetudo dissoluit, assuevit nanque facies aëri tolerādo semper aperta, & exposita, cum tamen varium reliquo corpori velamen obtēdatur. Vnde & Philo in lib. de Abrahamo, Inueterata, inquit, consuetudo plærunq; tātum potest, quantū natura. Quod in liberis optimè perspicitur secūdū Chassan. 2. part. cōfid. 24. vers. ad hæc filij, qui ex assidua parentū, cūq; ipsis iā nata familiaritate, & cōsuetudine, ita illorū mores induūt, vt verissimū sit illud, *Sapè solet similis filius esse patri.*

Quod

Quod latius exornat idem Chassan. part. ii. confid. 25. licet non ignorem Baldum ulterius progressum: qui cū alijs affirmat consuetudinem potius inspici, quam naturam per text. in l. i. vers. bestias autem, vbi Additio marginalis. ff. de postul. Nec interim me latet, quo pacto sit illud intelligendum, consuetudinem alteram esse naturam: Procedit enim hoc in rationalibus tantū. Nā, vt inquit D. Tho. super Boët. lib. 2. prosa 1. natura non assuescit in contrarium, nam si lapis millesies projiciatur sursum, non assuescit ascendere sursum, cum natura eius sit descendere, licet in hominibus contrarium contingat, vt videre est per eundem d. loco lib. 3. metro 2. hīc verò cum naturam nomino, naturam tertio modo sumptam intelligo, quæ est quædam vis, & potentia diuinitus insita rebus creatis, quæ vnicuique rei suum esse tribuit, vt eam definit D. Augustin. relatus à Tho. d. loco. Quæ cum ita sint, bonum ab eo, quod solitum est fieri, conficitur argumentum l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. ædilitio edict. Chassan. multos referens 1. part. confid. 38. conclusione 45. vers. & quod, cū sequentibus. Sed ne, dum consuetudinem laudamus, consuetudinis rei simus, ante omnia de Rubricæ continuatione agere oportet: deinde operam dabimus, vt viā nobis ad omnia, quæ de consuetudine dicenda sunt, recta illius definitione supposita præstruamus.

2 Ius omne, vt diximus in Rubrica de Constitut. in scriptum, & non scriptum diuiditur. §. constat, instit. de iure naturali, gent. & ciuili. Egit igitur pontifex de iure scripto in titulo de Constitutionibus, & Rescriptis, nūc iam tēpus, & ordo postulabat, vt ageret de iure nō scripto, quod ab institutis spartanorū originem duxit. Nā, cū Athenienses ea, quæ in legibus scripta deprehendissēt, custodirent: Lacedæmonij quidē ea, quæ pro legibus obseruaturi erant, memoriæ mādabant. §. & non inelegāter, instit. eodem. Vnde apud illos autore Plutarcho in Lycurgo legū vna fuit scriptis legibus non vti. Sic verbum illud, moribus, in l. 2. ff. vulgari, retrahēdum est ad ius Lacedæmoniorum, quemadmodum verè, & peritè interpretata est glos. ibi, licet Alciat. lib. 4. Parerg. c. 21. illud accipi velit pro iure ciuili, quod post xij. tabulas prudentiū consuetudine inductum est. Sic equidem intelligerē idē verbū in l. de quibus. ff. de legibus in principio, tametsi glos. & doctores lōgè aliter intellexerint.

3 Hæc continuatio recipitur ab omnibus hīc, ita, vt Philippus Dec. qui hætenus in superioribus Rubricis aliorum continuationes reiecit, in illā recalcitrare ausus non sit. Sed quid sit consuetudo, hoc opus, hic labor est. Ioann. Andr. citatus ab Abb. hīc varias definitiones cōstituit: varias constituunt alij citati ab additione verb. cōsuetudo. Tandē ipse Bartholifimia Bartoli definitionem

nem videtur approbare in l. de quibus. ff. de legibus, quæ
tñ ne suo quidē auctori placuit, vt videre est per Dec. hīc
nu. 18. Card. in c. vlt. hoc tit. nu. 9. varias etiā definitiōes
affert, quas, quoniam probaturi non sumus, referre non
curamus. Quæ frequentiori doctorum calculo recipi-
tur, est definitio Isidori in c. cōsuetudo 1. dist. Est, inquit
ille, cōsuetudo ius quoddam moribus institutum, quod
pro lege suscipitur, cum deficit lex. Sed hæc potius des-
criptio, quam definitio dici debet, nec consuetudinis
essentiam satis explicat, cum ex ea non colligamus, quo
tempore consuetudo inducatur, nec de ratione verbum
vllum, cum tamen ratio sit causa formalis ipsius con-
suetudinis ex Abb. in c. vlt. hoc nostro titulo nu. 15. Pa-
risio consil. 27. nu. 50. lib. 1. & ita per causam ratio intel-
ligēda est in glos. 2. c. 1. hoc tit. in 6. & glos. verb. breuita-
tē c. cū ecclesia, de causa posses. quā reprobatur ei⁹ sensū nō
percipiēs additio vltima ad Abb. in c. dilect⁹, hoc titulo.

4 Missis itaque his, & alijs definitionibus, quas exco-
gitāt doctores d. locis, sit cōsuetudo, Ordinatio rationis
in bonum cōmune per legitimū tempus moribus vten-
tium constituta. Ordinatio rationis in bonū commune
rectè dicitur, quia, cum consuetudo substituatur in locū
legis, d. c. consuetudo, 1. dist. & subrogatus sapiat naturā
eius, in cuius locū subrogatur, l. si eū. §. qui iniuriarū. ff.
siquis caution. Chassa. 1. part. confid. 38. conclus. 18. non

immeritò per eadē verba describitur, per quæ definitur
 lex iuxtā ipsius definitionē, quam supra præscripsimus
 in Rubrica de Constitut. Sed antequam reliqua verba
 percurramus, hæc eadem viam aperiunt illi quæstioni,
 virū consuetudo contra legē obligantē cū peccato in-
 troducatur. Si enim cōsuetudo est ordinatio rationis, &
 ratio nihil patitur iniustum, videtur dicendū nullā cum
 peccato consuetudinem admittendam esse. Est tamen
 contrariū iure optimo defendendū. Licet enim subditi
 cōtra legē agentes peccēt, iuxta sentētiā Paul. ad Rom.
 13. c. violatores 25. q. 1. Lex tamen vsq; adeo detulit cō-
 suetudini rationabili, & præscriptæ, vt illi legē abrogā-
 di potestātē cōcederet, c. vlt. hoc titulo, l. de quibus 31. ff.
 de leg. & hanc sentētiā tuetur Caiet. 2. 2. q. 93. art. 3. &
 post Driedon. lib. 1. de libertate christiana pag. 128. Xar-
 mient. de redditit. 4. p. c. 1. nu. 12. col. 2. Quamuis enim
 omnia iura in hac cōsuetudine inducēda rationē expof-
 cant: ratio tñ hæc talis esse non debet, quæ tollat omne
 violatæ legis culpam, sed satis est, vt eam exteruet, &
 consuetudinem aliquo modo cohonestet ita, vt ratio-
 nabilis illa dicatur, quæ cum aliquo rationis prætextu
 ad inducendam consuetudinem, sed non ad tollendam
 absque consuetudine legē sufficiētis inducatur. Sic in si-
 mili iusta causa ad cōcedendā dispensationē dicitur illa,
 quæ non sufficit ad tollendā legē, cōtra quā dispensatio
 concedi-

conceditur. Tu tamen hac de re, si cupis hunc locū amplius dilatare, vide Ang. in d. l. de quibus, vbi Ias. num. 49. post alios Aymon de antiq. 4. part. c. transeo nu. 16. Hostiens. in c. 1. de treuga, & pace. Ioan. Andr. Sicul. nu. 72. in d. c. vlt. de Consuet. Card. & Imm. nu. 5. in Clem. vlt. de æt. Bart. oppositione 6. in l. 1. C. quæ sit longa cōsuetudo, Sot. 1. de Iustitia, q. 7. art. 2. in fin. Aduertendū tamen est, consuetudinē, dum introducitur, debere esse rationabilem: postquam verò legitimè introducta est, tum demum esse ordinationem rationis, & ea vtentes nullum peccatum admittere, imò liberos esse ab omni culpa, qua ante illius perfectionem implicabātur. Hæc de ordinatione rationis.

5° Accedamus nunc ad alterum illud verbum in definitione positum, per legitimum tempus. Præbet enim occasionem alteri quæstioni, quo nempe tempore consuetudo perficiatur. Et Hostiens. hîc num. 3. §. obtentus videtur concludere in omni consuetudine, siue contra, siue præter ius illa sit, 40. annorum spatium esse secundum canones necessarium. Innoc. tamen in c. cum dilectus num. 6. Card. in c. vlt. nu. 27. & alij, hoc titulo, existimant præter ius consuetudinem spatio decem annorum induci: cum enim sufficiat id temporis de iure civili, patet ex Rubrica C. quæ sit longa cons. iuncto c. Placuit. §. potest 16. q. 3. nec contrarium reperitur in canonico,

canonico, illi standum est iuxta huius decisionē in c. 1. de noui operis: si verò cōsuetudo sit contra canones, tūc spatium quadragenale requirunt, idq3 probat Card. ex c. 3. hoc titulo, lib. 6. vbi pontifex requirit, vt consuetudo sit præscripta canonicè, id est, vt ille interpretatur, secundum canonicam præscriptionem, & erat illa cōsuetudo contra ius c. episcopus nullius 15. q. 7. c. quanto, de his, quæ fiunt à præl. Hostiens. verò putat hanc quadragenariam consuetudinem expressè probari in c. olim, 20. de cens. vbi spatium sex, & triginta annorū ad illam inducendā satis non fuit: sed tamen ille tex. in præscriptione loquitur, non in consuetudine, quas doctores promiscuè, & indistinctè confundunt: licet aliquando ipsi quoq3 pontifices consuetudinē pro præscriptione vsurpent, sed id impropiè, & latissimo quodam modo, vt patet ex c. cum ecclesia, ibi consueuerunt, & ibi, de consuetudine speciali iunctis verbis sequentibus, ibi, vsque ad præscriptionē, de causa poss. aduertit Abb. in c. vlt. num. 20. hoc titulo. Gaudeat itaque præter ius consuetudo decennij præscriptione, dummodo illa, quæ cōtra ius est, non nisi quadragenali contenta sit.

6 Quo autem pacto consuetudo probari possit, vtrū binus actus ad eam sufficiat inducendam, & maior pars populi illa vtentis requiratur, disputat Hostiens. nu. 5: Innoc. 1. & alij hīc, ex quorum dictis, & ex Abb. in c. vlt.

num. 17. Card. 21. gloss. & doctoribus in c. consuetudo, 1. distinct. & in l. 3. C. de episcop. audientia, facile colliges huius dubij resolutionem, quam nos ad alia properantes coacti prætermittimus.

7 Neque verò illud contemnendū est violatores laudabilis, & honestæ consuetudinis, qualis profectò est ea, quam per ordinationē rationis definimus, mortalis criminis reos esse. Cū enim lex ipsa in foro obliget conscientia, vt diximus in Rubrica de Constitut. & probat gloss. in c. quæ in ecclesiarū verb. constituerūt, de cōstitut. Castr. de l. poenali lib. 1. c. 4. Cou. multos referēs de spōsa. 2. part. c. 7. §. 7. num. 9. optimè efficitur eandem quoque vim consuetudinē habiturā iuxtà c. consuetudo, 1. dist. iuncto. §. fuerat, instit. de action. Sic mortale culpam incurret ille, qui in Ascensionis dominicæ vigilia approbatum consuetudine ieiuniū violauerit: quod habetur inter constitutiones episcopatus Conimbricensis, quas aliquandò per otium percurrere cōtiguit mihi, titulo 10. constit. 1. Cum enim aliàs consuetudo ob amica voracis gulæ irritamenta, & inimicum fidelium, si tamen hi fideles dici possunt, ad sanctissimas Ecclesiæ catholicæ cōstitutiones torporem, & segnitiam, ieiuniorū numerū, quantum possit, attenuare soleat: ad maiorē tamen huius diei felicissimæ celebrationē piæ catholicorū mētes, vt aliquid de suo afferrent, & mente liberius in coelū ele-

uata ascendente dominū si non oculis, saltem animo, & cogitatione profeceretur, hoc tam laudabile, tamque multis de causis cōmendandū vniuersali totius penè ecclesie consuetudine ieiuniū inuenerūt. Quæ, vt melius nosse possimus, quātis sit laudib⁹ excipiēda, vidēd⁹ Cou. lib. 4. var. c. 20. quam constanter obseruanda, Augustin. in c. in his 11. dist. Chass. 3. part. cōsid. 23. vers. quas quidē.

Sed iam operæ pretium facturus sim, si quibus signis cōsuetudinē à præscriptiōe internoscamus, explicare contendā: passim enī cōsuetudo, & præscriptio apud doctores promiscuè vsurpātur, indiscreta quidē iuris peritis nomina, sed ingratus rectè expendētibus error. Nō est enim cuiusuis saltē in multis cōsuetudinē à præscriptiōe distinguere, effectu tñ, quantū inter vtrāq; inter sit, intelligitur. Varij varia sentiunt: & vltra eos, qui hac de re cōmuniter agunt, & referūtur à Cou. in reg. possessor. 2. part. §. 3. nu. 2. noster est Hostiens. hīc nu. 13. Dec. 11. sed quoniam ex vtriusq; iuris interpretū resolutionibus nō facile est colligere huius nodi, & quæstionis resolutionē, (sunt enim valdè dubia, quæ ab illis deciduntur) enitendum nobismet ipsis pro viribus est, vt, quod ardēter cū cæteris cōcupiscimus, præ cæteris feliciter assequamur. Et quamuis Hostiens. sex inter cōsuetudinē, & præscriptiōē differētias assignet, nos dimidia parte cōtenti tres tantū constituemus, sed quæ fortasse apertius essentialē

vtriusq; dissimilitudinem nobis ante oculos proponat.
9 Prima sit, quod præscriptio semper eò tēdit, vt præscribentem locupletiozem reddat: cum tamen consuetudo nihil aliud efficere conetur, quàm, vt legem quandam inter eam introducentes constituat. Vnde, licet aliquando per præscriptionem alicui cōmunitati ius quærat, vt in c. i. c. sanctorū, c. auditis, c. cum ex officij, de præscript. id tñ sub ratione cuiusdā particularis acquisitionis fit, & soli corpori ficto illud emolumentū accrescit: quod secus est in cōsuetudine, quæ non soli corpori ficto, sed singulis prodest, & sub ratione cuiusdā ordinationis introducitur, & ad locupletandū principaliter nō tendit: idq; apertè patet ex vtriusq; institutione, præscriptio enim adinuēta est ad distinguenda singulorū dominia l. i. ff. vsucap. & dominij, adquisitio dicitur in l. 3. ff. eodem: consuetudo verò inducta, vt subiret vicē legis l. de quib; ff. de leg. quæ, cū sit ordinatio rationis, vt sæpè diximus, ita idem est de consuetudine dicendū iuxta glos. verb. successerunt in c. ecclesia 3. vt lite pendente.
10 Secunda sit, quòd præscriptio, licet in bonum cōmune dirigatur, neminē tamē fouet, nisi, qui per se, vel per alium legitimo tempore vsus est: consuetudo neminē excipit, omnes ad se vocat, non minus vtentes, quā, qui nūquā sunt vsi, tuetur, atq; defendit: requirit enī præscriptio particularē possessionē ei⁹, q; sibi vult acquirere,
reg. sine

reg. sine possessione lib. 6. cū non aliter, quam mediante illa possessione adquisitio resultet, d. l. 3. ff. de vsucap. cōsuetudo, cum particularis non sit adquisitio, nempè quæ lex communis censeatur, vtentes, vel non vtentes parūm curat, & ne legi sit dissimilis, omnibus similiter communis est iuxtà c. erit autem, 4. dist.

II Ultima sit, quòd præscriptio nullam publicæ utilitatis, nullamque boni publici causam exigit: consuetudo sine hac utilitate, & sine huius boni publici ratione consistere non potest: illa nāq; iustis de causis introducta l. 1. ff. de vsucap. satis est, si solennitates habeat iure necessarias; lex enim in cōmuni iusta non ob id cessat, quòd in aliquo particulari casu à ratione deficiat: l. prospexit, ff. qui, & à quibus: hæc verò commune bonum, & utilitatem spectare debet, cum legem agat, & pro lege suscipiatur, vt est in hac Rubrica iterū, atq; iterum repetitū. Liceat enim nobis hac in re battologizare, quamuis nō ignoremus, quàm sit battologiæ vitiū fugiēdum, quod tum cōmittitur, cum eadem sæpius repetuntur, quale inquit esse illud apud nostros pōtifices in Rubrica, de statu monachorum, & canonicorum regulariū. Frustrà enim aiūt additū, regulariū, cum canonicus regularem significet, & idē sit Canon apud Græcos, quod est apud Latinos regula iuxtà Catapodas Martiani in Græca Chryssippi verba in l. 2. ff. de leg. & c. Canō 3. dist. ex Isid.

lib. 6. ethymolog. c. 16. defenditur tamen illa Rubrica à
Cō. licet de illa mentionem non faciente, nec de bat-
tologiæ vitio agēte, in Clem. si furiosus 1. part. in initio
nu. 3. quale itē aiunt esse illud apud imperatores in rubri-
ca C. de seruitutibus, & aqua, cum frustra verbum aqua
additū sit, quod iam sub verb. seruitutibus includebatur.
Sed hoc etiam excusatur à glossa ibi, vltra quā dici po-
test speciē qualificatam sub genere non cōprehendi, &
ita etiam intelligi illud Christi domini, dicite discipulis,
& Petro. Caue tamen, ne dixeris Battologiæ vitium in
sacris literis reperiri: si enim legas libros Moyſis, Exodi,
Leuitici, Numerorum, Deuteronomij, inuenies multa
vel in eodem capite sæpius repetita; quod tamen ita di-
uinitus factū fuit, ne possent Iudæi mādata, & præcepta
dñi transgredientes aliquo ignorationis velamine pec-
cata sua contegere, quin potius diuina verba toties illo-
rū auribus inculcata diuinam aduersus homines furen-
tissimos vindictam ardentius excitarent. Ne verò nos
Tiraquellus parum sibi æquos, & fures, vt facere solet,
plusquā manifestarios appellet, licet nihil ex his, quæ di-
ximus, illi debeamus, de battologia tamen, & eius ori-
gine, & significatione legimus quādoq; aliqua apud eū
in legibus cōnubialibus post legē, ni fallor, 8. Sed de Cō-
suetudine satis multa. Postulat enim iā breuitas cōsuetæ,
vt consuetudine omiſsa ad postulationem accedamus.

AD RVBRICAM DE POSTV-
latione Prælatorum.

BERNARDVS GLOSSA-
tor ita connectit hunc titulũ cum titulo
superiore: egit p̄tífex de iure scripto, &
de iure non scripto: &, quoniam parum
esset iura cōdere, ni forent, qui eadē tuerentur, l. 2. §. post
originem ff. de orig. iur. ideó de ipsis ministris meritò
erat dicendum; qui cum aliquo ex his tribus modis as-
sumantur, postulatione nempe, electione, & translatio-
ne, de his omnibus tractat pontifex incipiens à postula-
tione, quia gratiæ innititur. Huc vsq; glossator. Docto-
res nostri sunt sicut grues, vno conuolante reliqui se-
quuntur, cōtinuationem hanc omnes amplexi sunt. Li-
benter tamen quæsierim à Bernardo, vtrum tam infeli-
cis sit memoriæ, qui iam fuerit oblitus se in rubrica de
rescriptis eandem nobis iisdem fermè verbis continua-
tionē proposuisse: nisi fortassis sit hæc continuatio bolũ
illud Armenicum, quæ alio nomine terra sigillata dici-
tur, cuius ea est natura, vt ex sentētia Galeni, sicuti mihi
retulit Galenus mihi alter Loffa noster, omni inualetu-
dini inseruiat, & vniuersis morborum generibus ap-
plicetur. Enimuerò, si hoc in loco aptè, & congruen-
ter de iurium exequutoribus agendum erat, non-
né aptius, & congruentius foret titulos de officio

ordinarij, & de officio deleg. huc transferre: hi sunt enim propriè illi iudices, quibus iuris custodia à iure commissa est. Quid igitur dicendum.

2 Constituit pontifex superius generales de iure titulos, nunc iam ad speciales descendit. Et quoniam ædificium ecclesiasticæ hierarchiæ constat ex his potissimùm, qui ad publica eiusdem munera, ad dignitates, & officia euehūtur: maximè cōueniebat ecclesiastico legislatori, quo iure in his electionib' procedatur, ante oīa explicare. Cūq; illæ tripliciter perficiātur, per postulationē, electionē, translationē, idcirco de his omnibus specialiter rubricas edidit. Sed, si querat aliquis, quare à postulatione pōtifex inceperit, caue, ne illi respōdeas cū Panorm. fecisse id pontificē, quia postulatio innititur gratiæ c. 3. in fin. hoc titulo: dicet enim tibi Panormitomasix Andreas Sculus tuo te gladio iugulatū, ob eam nāq; causam à titulo de electione potius incipiendū, quia gratiæ postulatio, electio iuri nititur, quod gratia potentius est. L. eius militis 34. §. militia missus. ff. de test. milit. Nec item confugas ad Card. præpositum fuisse hunc titulū titulis sequentibus, quia postulatio est electioni præuia, & ad electionem præparatur c. innotuit, de electione: vrgebit enim Dec. translationē similiter electioni esse præuiam, & ad electionem præparari, & per postulationem fieri c. fin. de translatione episcop. Nec obstabit, si ad id respon-

respondeat idem Dec. diuersam reperiri in translatione rationem, quia translatio præsupponit dignitatem iam creatam, postulatio creandã: potes enim instare in hoc etiam titulo de dignitate agier iam creata, omnia enim illius capitula de translatione loquuntur. Dic itaque eã ob causam anteire hunc titulum, titulum de electione, quia ad eam præparatur, & à præparatorijs inchoandũ est. Dec. in rubrica de iudic. in principio: titulũ de translatione, quia illo generalior est, & comprehendit tam eos, qui transferendi postulantur, quã, qui alios patiuntur defectus, à superiore, vt legitimè eligi possint, remouendos. Sed longiores, quã par erat, in rubricã cõtinuatione facti sumus.

3 Explosa definitione gloss. in c. vnic. hoc titulo lib. 6. definitur postulatio ab Abb. hãc, vt sit petitio gratiã à superiore, facta de promouendo aliquem ad prælationem, ad quam de iure communi propter defectum aliquem, vel impedimentũ promoueri non poterat. Hãc definitio recipitur ab oĩbus, & ad eã reducitur Hostiens. secũdũ Dec. hãc nu. 3. quod nempè postulatio sit alicuius personã, quã eligi prohibetur non propter vitium, sed propter defectum, qui tamen postulatum non omninõ inhabilem reddit, cõcors, & certa capituli facta petitio. Vtraq; tamen definitio placere non potest. Etenim mẽbro mutilatus non propter vitium, sed propter defectũ

promoueri non potest, & tamen nec postulari c. expo-
sisti, de corp. vitiat. Item bigamus propter defectum
prohibetur eligi, & tamen postulari nequit. c. 1. & 2. de
bigam. Nec respondeas cum Hostiens. hos, & similes
defectus omninò inhabiles reddere postulandos: non ita
verò dicendum de alijs, qui postulandos non omninò
reddunt inhabiles, veluti si defectus proueniat ex ætate,
ex natalibus, ex ordinibus, & similibus: exponat enim
quæso nobis Hostiens. quo pacto cognoscere possimus,
qui defectus omninò, & qui non omninò inhabiles red-
dant, cum tamen vtrisque existentibus nemo eligi pos-
sit, cum sit electionis incapax. Vnde prouenit istud om-
ninò, & istud non omninò; Nam, vt verum fatear, id
omninò ignoro.

4 Exactis itaq; his definitionibus; semper enī aliquid
noui rimari conatus ab alienis, quātū possum, abstinco,

Ne, si fortè suas repetitum venerit olim

grex auium plumas, moueat cornicula risum:

Sit postulatio, petitio gratiæ à superiore, ad tollendam
promouendi inhabilitatem iure postulari non prohibi-
tam. Maximè verò iuuat definitionem nostram doctri-
na Card. in c. vlt. hoc tit. nu. 5. Ait enim ille regulā esse,
quēlibet eligi posse, nisi prohibeatur, c. postquā, de ele-
ctiōe: rursus, quēlibet eligi prohibitū postulari posse, nisi
itidē prohibeat c. 1. ibi, ppter postulatā personā, hoc tit.

5 Ex hac definitione iam apertè constabit, qui postulari, & qui non postulari possint. Patiens enim in natalibus defectum c. innotuit, in ætate e. c. cum nobis olim, de electione, postulari potest, quia iure non prohibetur: Bigamus verò c. 1. & 2. de bigamis, membro mutilatus c. exposuisti, de corpore vit. postulari non potest, quia vtriusque postulatio iure expressè prohibetur. Sed, quoniam, vt inquit Alexander Aphrodisæus opera Angeli Politiani latinitate donatus in lib. solutionū super nonnullis physicis dubitationibus, haud ijs tantummodò acquiescendum est, quæ ad vniuersum feruntur, sed tanquam manu ducendus, qui eruditur, casus ipsos speciales, in quibus aliquis potest, aut non potest postulari, videre poteris sigillatim per Card. in d. c. vlt. à nu. 5.

6 Aduertendum tamen est ad exactiorem huius tituli declarationem, duplicem esse postulationem; alteram solennem, quæ fit ab eo, qui dispensare potest, & alteram non solennem, quæ ab eo fit, qui non potest dispensare, sed cuius tamen requiritur consensus, veluti, cum consensus Abbatis in religioso alicuius promotione postulatur, iuxta c. si religiosus, de electione in 6. quod colligitur ex Abb. citato à Dec. hinc num. 12.

7 Quo autè pacto à nominatione postulatio distinguatur, vide per Hostiens. hinc nu. 7. Et, vtrum postulatio ius conferat, per Abb. in c. 3. num. 8. per Hostiens. nu. 12.

à quo

à quo fieri possit, per eundem nu. 9. &, qui dicantur de-
niq; prælati, &, de quib' agatur in hac rubrica, per Dec.
nu. 5. Cæterum taceat scenam deferens postulatio: adest
enim iam electio suam personam adtura.

QAD RUBRICAM DE ELECTIO-
ne, & electi potestate.

VIVS RUBRICAE CON-
tinuationem pete à rubrica superiori.
Sed dubitari potest, quænam fuerit ra-
tio, cur prius titulus de electione, quàm
de translatione positus fuerit, cum translatio sit electio-
ni subordinata, & à subordinatis incipiendum, vt & su-
perius attigimus. Hanc dubitatione tollit in titulo præ-
cedenti Cardin. Zabarella, cui nimium deferre soleo vel
ob id maximè, quod præceptor fuerit Abbatis nostri,
cumq; ad doctoratus apicem euexerit, vt testatur idem
Abb. ea se de re nimium iactans in rubrica de Iudic. Ait
itaque Cardin. præpositam electione, quia electio mo-
dus est ordinarius prouidendi, & ideò præmittendus trās-
lationi, quæ est quid extraordinarium, & in episcopati-
bus, & superioribus dignitatibus solum per summum
pontificem fit: totus titulus, de translatione episcopi.

2 Definitur electio, quòd sit alicui' personæ ad digni-
tatem,

tatem, vel fraternam societate canonice facta vocatio.
 Hæc definitio à glossis originem habens ad omnes ferè
 doctores deriuata est. Illà enim tradit glossa in Rubrica
 de postulat. prælat. lib. 6. & in c. 1. verb. vera, eodè titulo,
 & lib. Illam Abb. in eadem Rubrica num. 2. Hostiens. in
 summa huius tituli nu. 1. Boër. decisione 1. in principio,
 Petrus de Biasio in directorio electionum 1. part. c. 1. nu.
 2. & multi alii. Memini tamen me aliàs, cum relegerem
 duobus abhinc annis c. cum iam dudum, de præb. in Bac-
 chalaureatus examine in primo relectionis præmisso,
 definitionè hanc omnibus prouidendi modis compete-
 re asseruisse. Cõpetit eni institutioni, præsentatiõni, & si-
 milibus, per quas oës ad dignitates, seu fraternas societa-
 tes aliquis vocatur. Nõ est hæc itaq; bona definitio, quæ
 cum suo non conuertitur definito iuxta l. 1. §. dolum. ff.
 de dolo.

3 Supposita igitur distinctione inter electionem, cõ-
 firmationem, præsentationem, institutionem, collatio-
 nẽ, de qua per Abb. in c. autoritate, de institut. per Dec.
 in hac Rubr. in princip. per Hostiens. nu. 2. ad med. dici
 potest electionem in genere sumptam, prout in hoc ti-
 tulo accipitur, esse assumptionè alicuius ad aliquẽ locũ
 à superiore confirmandã. Hęc definitio oës difficultates
 tollit, & soli electioni conuenit, verba enim illa, à supe-
 riore confirmandã, essentialẽ differentiã cõstituunt inter

omnes

omnes alias provisiones. Rursus hæc definitio electionem summi pontificis includit, de qua in c. licet, includit etiam electionem imperatoris, de qua in c. venerabilem, hoc titulo. Petit igitur hic locus, ut in gratiam horum capitum unde hæc electiones, quæ hodie in pontificis, & imperatoris obitu observantur, originem habuerint, explicemus.

4 Fuit verò necesse, ut rem hæc pro dignitate tractarem, ad historicorum viridaria nos conferre, in quæ aliquando diuertimus, non tam animi oblectandi causa, quanquam & ob id quoque, est enim suavissima illorum familiaritas, quàm, quòd iuris peritis antiquarum rerum notitiam haud parum esse necessariam semper existimauerim. Idque ultra Max. Tyrium in sermone 12. Chassan. part. 10. confid. 46. à veteribus didici Iuriconsultis, quorum Modestinus Periochen in Virgilium cōposuit, idēq; græcè disertavit: Antistius quoq; labeo non iuris scientiæ solū, sed & alijs studijs tantum operæ dedit, ut in eis etiā peritissimus haberetur: quo in albo & Seruiū Sulpitium oratorem celeberrimū eruditi oēs ponunt, Iabolenūque, quorum responsis, ceu gemmulis Digestorum libri creberrimè resperguntur, quæ verba, ne crimen plagij committere videamur, propter ipsorum nitorem descripsimus ex epistola Alciati in laudē Cornelij Taciti, quæ tãti est habita apud doctos, ut ex ea

se, quantus fuerit Alciatus, deprehēdisse dicat Erasmus
in Ciceroniano.

50 Fuit itaq; Nicolaus ij. ille pontifex, cui Cardinales
summi pōtificis electionē debent: ille enī instituisse fer-
tur, vt illi soli ad eā admīssi optatissimū viduatæ Pisca-
toris Ecclesiæ vicariū, & gubernatorem darent. Idq; vl-
trā pōtificalis, & imperialis historiæ scriptores, illos in
vita Nicol. ij. hos Henrici iij. nō latuit Gratianū nostrū
īndefessū antiquitatis indagatorē in suo aureo decreto-
rū volumine in c. in nomine dñi, 23. dist. Vndē sūt explo-
dēdi doctores, qui sūmi pōtificis per Cardinales electio-
nem iure diuino introductā esse dicūt: hic aut error ori-
ginē trahit ab altero, quo affirmatur cardinales iuris es-
se diuini argumēto sumpto à c. fundamēta, vers. decet,
de electiōe in 6. & c. per venerabilē, vers. rationibus, qui
filij sint legitimi, qua de re Barb. de præstantia Cardin.
quæst. 1. num. 27. cum sequentibus, quam etiam opinio-
nem valdē adiutat Ludouicus Cœlius lib. 6. lectionum
antiquarū c. 1. vbi affert huius nominis ethymon, à quo
non dissentit gloss. in c. 2. verb. Cardinalium, de officio
archipresb. Patienter tamen ferant illustrissimi Cardi-
nales, si ipsorum officium iure humano constitutum es-
se dicamus: quod si se iure suo fraudatos putant, cum
Erasmo Rhoterodamo, & Virgilio Polydoro cōtendāt,
quibus autoribus hanc illis à iure diuino propagationē
denc-

denegauit noster Philippus in sua repetitiōe à nobis sæpius repetita 6. part. §. 50. inferò. Tu Cardinalatus originem pete ab historicis in vita Euaristij, quarti à Petro pontificis, vt opinatur Carranza in summa concil. siue sexti, vt vult D. Hieronymus, & in vita Innoc. iiii. & à Petro Mexias in vita Traiani, Henrici iiii. Cunradi, & Guillielmi, & ipsius priuilegia à glos. verb. sublimitatē in extrauag. execrabilis, de præb. Ioann. xxij. & vtrum pontifex teneatur Cardinalium in rebus fidei definiendis consilium exigere, ab his, quos citat Cou. lib. 10. var. c. 10. num. 12. Chassan. 3. part. confid. 47. vers. nec in hoc cum sequenti, & 4. part. confid. 10. vbi de Cardinalium numero, dignitate, titulis, præcedentia multa scitu dignissima referuntur.

6 Cæterum, quoniam Dec. hîc num. 3. aduersus Abbatem, qui confirmationem ad eò electioni affinem esse dicit, vt nulla possit esse electio, quin confirmationem desideret, summi pontificis obijcit electionem, quæ vera electio est, & non indiget cõfirmatione: Reperiemus, si vetera cõsulamus, antiquis tēporibus Romanos imperatores ius confirmandi summos pontifices, siue iure, siue iniuria obtinuisse: donec Constantinus iiii. imperator tempore Benedicti ij. pontificis hoc iure celsit, quod tñ ob euitanda scādala, & sedādas imperatorū cū Romanis patribus discordias tolerabatur. Adrianus vero ij. ob

egregia

egregia Caroli imperatoris in Romanam Ecclesiam,
 eiusque vicarios merita hoc ei ius confirmandi ponti-
 fices, ipsiusque successoribus à Constantini tēpore ex-
 tinctum iterum concessit, idque colligi videtur ex cap.
 Adrianus 63. dist. quod tamen Ludouicus Pius à se iterū
 pijsimo animo ablegauit, tempore Paschalis 1. vt con-
 stat ex c. ego Ludouicus, eadem dist. Qua cessione non
 obstante consueuerunt semper pontifices summi suas
 electiones ad imperatores confirmandas mittere vsque
 ad Ludouicum Ludouici Pij nepotem, quo volēte mos
 hic omninó nunquam amplius excitandus in desuetu-
 dinem abiit. Videbanturque, vt erant illa tempora for-
 tunata, pulcherrimam summi pontifices cum impera-
 toribus contentionem inuicem inijsse, illi imperio tan-
 tam superioritatem concedentes, his verò cōcessam in
 Romanam Ecclesiam conuertentibus. Hæc de electio-
 ne summi pontificis, super qua quinq; iam constitutio-
 nes emanauerunt, quas vide per Abb. in d. c. licet nu 8.
 7 Nemo est autē, qui ignoret nō solū ex doctrina ini-
 tiatis, sed literarum quoq; profanis, vt interim Macro-
 bij verbis vtar, Gregor. v. pontificē max. tēpore Otho-
 nis iij. imperij electores creauisse, quorum nomina re-
 feruntur à gloss. in c. 2. verb. illi autem, de re iud. lib. 6.
 quæ creatio cum à plarisque anno salutis 1002. consti-
 tuta feratur, id tamen verū esse nō potest, cū Gregorius

eius autor omnibus consentientibus anno 997. fato cesserit; ni hanc annorū computationem ad obitū Othonis referre velis, quo moriente Gregorij constitutio in Henrico ij. primò obseruari cæpit, & ideó ferunt aliqui editam fuisse à Syluestro Gregorij successore. Continebat autem illa constitutio, vt electus non statim imperator, sed Romanorum rex appellaretur, donec à summo pont. coronam, & confirmationem acciperet. quod tamen parum curauit Rodolphus imperator Italiam ad coronam suscipiendam cogitare nolens, petita excusatione à scitissima illa vulpis cum ægroto Leone fabula, cuius historiæ & nos tribus abhinc annis aliud agentes meminimus in nostra ad comitem Alcoutinium Panegyre in parentis Emmanuelis creationem non longè à principio. Multa aut de imperatore, & eius dignitate, & excellentia, & de significatione triplicis coronæ, ferreæ, aureæ, & argenteæ, quam accipit, Chassan. in cathal. 5. part. à confid. 27. cum sequentibus.

8 Ex nostra autem definitione iam infertur rectè sensisse Abb. in c. autoritate, de institut. num. 6. confirmationem propriè fieri de electione, & Card. in Clem. quia contingit. §. vt autem, 4. notab. de religios. domibus, & Rochum de iure patron. quæst. 6. confirmationem efficere, vt beneficium electiuum dicatur, malè reprehensos à Dec. hinc num. 2. cum sequentibus. Electio enim,

vt optimè ait Hostiens. hîc nu. 26. confirmationē gignit, c. postquam, confirmatio concedit administrationē c. transmissam, c. nihil, hoc titulo. Nec obstat, si obijcias cum Dec. in summi pontificis electione confirmationē non requiri: ecce enim tibi respondet Hostiens. d. loco, summū pontificē eligendo cōfirmari c. licet, hoc titulo. Vnde & in ea electione confirmationē interuenire virtualem, & interpretatiuam defendimus, & affirmamus. Nec inepta erit responsio, si dicas id in summo pontifice speciale esse, quod decimo loco refert Abb. ex tredecim, quæ in electione summi pontificis concurrere asserit in d. c. licet num. 8. quibus adiunge & aliud satis adnotandum ex Felin. in c. Capitulum sanctæ Crucis, in fin. de rescript. Ne autem insultet hîc aliquis, & nactum definitionem nostram cauillandi occasionem se putet, quæ saltem quoad confirmationem summi pastoris electionem non comprehendat, Quintinū Hædium in Exegesi c. de multa, de præb. patronum aduocabo, qui in iurisperitorū definitionibus non id requiri affirmat, quod apud dialecticos, vt scilicet omnē euacuent ambitū definiti, cōuertantur cū definito, dicant quod quid est, & c. cū definitio secundū philosophum 7. metaphysic. sit sermo indicans, quid est esse rei per essentialia: non enim Iurisperitorum esse acutas istas ineptias, periculosas quidem in iure, vt Vlpianus ait in l. omnis definitio

.ff. regul. iur. quas subvertere non magnus sit labor: satis esse nobis ad definiendum, si non falsó, nec vulgariter propriam vnam vocabuli definitionem præscribamus, nec enim in definitione iuris exprimi debere omnia ad rationem definiti necessaria: tueturq; Quintinus suam opinionem autoritate Dec. & ante eũ Panorm. in rub. de iudic. siue igitur eligendo summus pont. confirmetur, siue speciale sit in summo pontifice confirmatione non indigere, qui superiorem, per quem eius electio cõfirmari possit, in terris non habet: manifestum sit electionem totam à confirmatione pendere, & de intrinseca ipsius ratione confirmationem esse, ità, vt quemadmodum flores arborum, vt inquit alius, vice præconũ instantem fructuum paritudo præmonstrat, sic electio futuræ confirmationis sit prænuntia, & in eam suo quasi iure conuertatur.

9 Quæ autem in electionibus forma sit obseruanda, docet pont. in c. quia propter, hoc titulo ad quam etiam pertinent illa capita huius tituli, cum dilecti, Cumana, in Genesi, causam, considerauimus, cum terra, cum inter vniuersas, quod sicut, auditis, cum in iure, coram, bonæ, 1. & 2. & si quæ sunt alia.

10 Quo tempore celebrari debeat electio, assignat c. ne pro defectu, quod in cathedralibus, & regularibus tantum ecclesijs locum habere interpretata est optima legũ

inter-

Interpres consuetudo: in reliquis verò sex menses præfi-
niuntur ex c. 2. de concessione præb. qua de re vide opti-
mam gloss. in c. si electio, 26. verb. aliã, hoc titulo in 6.

11 Cum sit autem de eligendo prohibitorium edictũ
ita, vt quilibet eligi possit, qui à iure non prohibeatur,
vt diximus in titulo præced. de prohibitis vide c. cum
in cunctis, quia diligentia, super eo, cum nobis, inno-
cuit, cum inter canonicos, dudum 1. & 2. venerabilem,
inquisitionem, quisquis, & c. deniq; pen. hoc titulo. Et,
vt trum sit electio variabilis, c. causam, cum inter cano-
nicos, in causis, publicato.

12 Illa verò electi potestas, de qua in secunda rubricæ
parte, in eo consistit, vt electoribus etiam inuitis confir-
mationem petere possit, vt constat ex c. cum inter ca-
nonicos: quæ pars suam quoque capitulorum partem
habet in hoc titulo, significauit, licet, nosti, suffraganeus,
transmissam, nihil ad fin.

13 Plura dicerẽ, ni titulus de trãslatione episcopi aurẽ
velleret, & vt iam nos in eum trãseramus, admoneret.

¶ AD RVBRICAM DE TRANSLA-
tione Episcopi.

TRANSLATIO PRÆ-
ter alias, quas apud bonos autores sig-
nificatiões habet, trop' est apud retho-
res, cum frequentissimus, tum longè

pulcherrimus, cum nempe nomen, aut verbū transferretur ex loco, in quo proprium est, in eum, in quo aut proprium deest, aut translatum proprio melius est, idque fit, aut quia necesse est, aut quia significantius, aut quia decentius. Dicitur græcè metaphora, qua non solū vtuntur ipsi rhetores, vt latè prosequitur Quintilian. lib. 8. c. vlt. sed nostri etiam passim Iurisperiti, quale est illud Vlpiani in l. i. ff. de Iustitia, & iur. hinc descendit maris, atque foeminae coniunctio. Verbum enim, descendit, translatum ibi est, cum propriè significet ex loco superiore in inferiorem se conferre, vt descendere ex equis apud Liuium, descendere in inferiorem ambulationem apud Ciceronem. Non sit autem mirum, si Iurisperiti tropis vtantur, cum teste ipso Valla, quem Iupiter ipse linguæ suæ censorem timebat, cum relegeret, vt ipse gloriatur in proœmio lib. 3. suarum elegantiarum, quinquaginta digestorum libros ex plerisque voluminibus Iurisperitorum excerptos, Iuris quidem consultis nihil sit, quod addi, adimiuè possit, non tã eloquentiæ, quam materia illa non magnopere patitur, quana latinitatis, atque elegantia, sine qua cæca omnis doctrina est, & illiberalis, præsertim in iure civili. Nec me lateat verbum translatiuè diuersam apud eosdè Iurisperitos significationem habere, vt patet ex Vlpian. in l. i. ff. de iur. patron. Patronorū, inquit, querelas aduersus libertos præsidet

præsides audire, & non translatiuè exequi debent. Tráslatiuè enim, siue tráslaticicé, vt alij Codices habét, idem est, ac, vulgari, & non accurata diligentia, vt accurata, & non vulgari diligentia explicat Bud. ex multorú testimonijs in l. emptorem aliás ex empto ii. §. idem lib. ff. de action. empt. & idé penè est translaticié, ac defunctorié, quo verbo vtuntur imperatores in l. vnic. C. qui numero tutel. se excusant, malé intellecto à gloss. ibi, verb. non defunctorié. Idem enim ibi est non defunctorié, ac si diceretur, non quæsito prættextu, vt sub leuium tutelarum obtentu iustis, ac molestis tutelis eximantur. Hoc est enim defunctorié munus suscipere, vt ex latinis, & græcis probat Budæus d. loco, & post eum noster Couarr. maximus quidem iuris, maior veró Christi sacerdos lib. 4. var. resolut. cap. 8. quæ adnotanda sunt ad aliqua Iurisconsultorum responsa, vbi verba defunctorié, & perfunctorié reperiuntur, minus percepta à glossis, & doctoribus ibi, quæ referunt Bud. & Cou. d. locis.

2 Sed, quoniã in troporú mëtione incidimus, ne nullú lapidè moueam⁹, vidéda nobis est gl. in c. for⁹ verb. part. ablata, de verb. sign. licet ea non tam de tropis, quã de figuris agat, quæ schemata græcè vocátur: vtraq; tñ adeó inter se sunt coniuncta, vt non desint, qui tropis figuræ nomen imponát. Figuris veró illius glossæ addédæ sunt illæ, quas explicat Quintilian. lib. 9. c. 2. & 3.

De Translatione Episcop:

5 Cæterum, vt ad rem propius accedamus, pontifices in hoc titulo in longè diuersa à rhetorum, & Iuriconsultorum significatione translationis nomine vtuntur. Est enim translatio, prout accipitur in hac rubrica, de vno episcopatu ad alium autoritate principis mutatio. Colligitur hæc definitio ex ipsa rubricæ inscriptione, quæ de episcopi, non alterius dignitatis translatione agit, ex cap. mutationes 7. quæstione 1. vbi hæc translationes mutationes appellatur, & ex quatuor denique huius tituli capitulis, vbi summus pont. in eo totus est, vt translationes has non, nisi summi pontificis autoritate, fieri posse manifestè conuincat. Idque probat in cap. 1. ex autoritate, ex illo scilicet generali priuilegio, quod beato Petro, & per eū ecclesiæ Romanæ dominus noster indulsit, quod priuilegium glos. hîc verb. priuilegio, Innoc. & Abb. de illo interpretantur, quod Petro concessum est Matth. cap. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam, & ibidem, tibi dabo clauis regni cœlorum, refertur in c. in nouo, & c. sequenti 21. distinct. hoc tamen nobis non placet: ea enim Christi verba non concessionem, sed promissionem continent, quam Lusitanè appellare possumus, *Aluara de lembrança*, vt ex verbo futuri temporis, ædificabo, dabo, & similibus apertè cõstat, & optimè pungit gloss. in d. c. in nouo verb. Tu es Petrus. Sunt igitur

trahen

erahenda hæc pontificis verba ad illa Christi domini Ioan. vlt. Pasce oues meas, vt melius opinatur palinodiam canens idem Abb. ibi, in principio. hæc enim sunt illa verba, per quæ omnis ecclesiastica potestas à Christo domino Petro, eiusque successoribus tradita est ante ipsius passionem Matth. 16. iam promissa, vt videre est per Sor. in 4. dist. 24. quæst. 2. art. 5. Can. de locis theologicis lib. 6. c. 3. de quibus verbis, & quòd pastoris nomen in sacris literis prælationem importet, & analogum sit, & æquiuocum, nempe quod tam pastori, quam regi cõueniat, qui pastor populorũ dicitur, latè, & doctè Chass. 3. part. confid. 30. Philo Iudæus in lib. de agricultura, & in lib. de vita Moyfis 1. Osorius de regis institutione lib. 4. Et post omnes omnium maximus præceptor meus in Cantic. c. 2. sub illo vers. dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia.

4 Probat deinde summus pont. intentum in c. 2. per locum à minori ad maius, vt existimat Cardin. hîc, à carnali nempe ad spirituale coniugium, sed mihi non à minori, sed à similitudine procedere videtur pontificis argumentatio, vt fit etiam in cap. vlt. licet verba huius capituli difficilia sint, & aliud denotare videantur. Est enim totus hic locus similitudinarius, cum negari nequeat summum pontificem in matrimonio carnali copula consummato dispensare minimè posse cap. ex

publico, de conuersione coniug. quod secus est in spiri-
tuali, vt constat ex toto hoc titulo.

5 Ultimo deducit in c. 3. validissimum ab antiquitate
argumentum, cui decreta patrum sanxerunt reuerentiã
exhibendam, episcoporum translationes per solã Ro-
manam sedem faciendas clarissime attestante.

6 Hæc ad confirmationem nostræ definitionis dixis-
se sufficiat: licet enim non solum episcopi, sed inferioris
quoque classis sacerdotes transferantur, vt constat ex c.
episcopus 7. q. 1. & ex multis alijs: hoc tamẽ titulo de epis-
coporum tantũmodo translatione agitur, vt constat ex
rubrica, & serie ipsius. Vnde Hostiensis definitionẽ, quod
nẽpẽ translatio sit vnus dignitatis ad aliã mutatio, vt-
pote quæ alijs, præter episcoporũ, translationibus cõpe-
teret, nõ admisimus, & nostrã, qua potuimus breuitate,
argumẽtis, & autoritatib⁹ probabiliore esse cõtẽdimus.

7 Debet autem fieri translatio de minori episcopatu
ad maiore, vt colligitur ex c. vlt. hoc tit. vbi Abb. nu. 14.
cum gradatim honores deferri debeant, & à minoribus
ad maiores perueniendum, l. vt gradatim 11. ff. de mu-
ner. & honor. c. legimus, ibi, qui prouehitur de minori
ad maius prouehitur, 93. dist. latè Chassan. 1. part. confid.
9. & confid. 44. vers. octuagesimo nono considerãdum.
Quod tamen nostris temporibus obseruatum non fuit
in translatione Antonij Pinheiro episcopi Mirandensis

Lusitanæ eloquætiæ principis, viri diuino ingenio apud omnes, regum fauore, & beneuolentia apud Lusitanos celebratissimi, quem sené senex Henricus ex Miranda Ecclesia in Leiriésém mutauit, & populo, & redditibus inferioré, eâ translationé idcirco postuláté, quod Portodæmeus erat, quo noíe ipse gloriatur in illis, quos in Fabiũ Quintilianũ edidit cômétarios, ex pago Leiriæ vicino, & nũc ad eiº diocesé spectáte, & in ipsa vrbe, & in oppido, cui vetus Portugallésiũ, & Castellanoꝝ præliũ nomé dedit, satis humili fortuna educatus, aliºq; fuerat, quod mihi sæpé narrare solet Nonius pater: nec poterat profectó quidquã seni illi fortunato, & Leiriensibus gratiº euenire, qui illud Valerij Max. de Cæsaribus, de hoc dicere poteramus, cæteros episcopos accepimus, hũc dedimus. Quas aut ob causas trãslatio sit faciẽda, explicat d. c. mutationes 7. q. 1. tota illa quæstio, totus hic titulus, Canon 14. ex canonibus apostolorũ. Hæc de trãslatiõe.

8 Episcopi verò nomen, vt ad secundã rubricæ parté veniamus, fuit græcis, atq; latinis, qui sacras literas ignorarunt, satis notũ, sed tñ à nostris frequētius vsitatum. Nã, vt cõstat ex Cœlio Rhodigino vtriusq; linguæ peritissimo lib. 10. lect. antiq. c. 3. in scholiographis græcis adnotatur, quos sibi ad subditas, obnoxiasq; ciuitates mitterét Atheniéses spectatũ, quid in quaq; fieret, episcopos fuisse vocatos, ac philacas: est enĩ episcopus verbũ cõpositum

De Translatione Episcop.

atum apud Græcos, quod Latinis superintendentem,
ac speculatorem significat, vt constat ex c. clericos, 21. &
ex c. legimus, 93. dist. ex c. qui episcopatum 8. quæst. 1.
de cuius vltimi materia Chassan. 1. part. confid. 60. vers.
aut quis appetit. Vnde & Eustathius episcopum, & sco-
pon pro eodem ferè accipit præpositione redundante.
Inde in Leonidæ epigrammate Mercurius episcopus
nominatur: inde certaminum præfides nunc Ephori, &
Epoptæ, nunc episcopi appellabantur. Inde in Helide
episcopi Dianæ templum erat nomine Aristarchium,
quod cum infelix expilasset Sambicus, in quæstionibus
per annum habitus miserrimo mortis genere nefandi
sacrilegij poenas luit, nata inde paræmia, vt Sambico
grauiora pati dicamus eum, quem significare volumus
exquisite supplicij genere distorqueri. Sed & M.
quoque Tullium episcopum fuisse legimus, vt colligi-
tur ex illis eiusdem verbis lib. 7. epistolarum ad Atticū,
vult, inquit, me Pōpeius esse, quem tota Cāpania, & ma-
ritima ora habeat episcopū, ad quē delectus, & negotij
summa referatur. Scipionē itē Africanū scribit Plutar-
chus missū à senatu gentiū, regūq; episcopū. Et, ne oīa
Cœlio debeatis, legetis ex his aliqua in Cōcionatorum
hortis apud Bitontum lacteo eloquentiæ fonte manan-
tem in sermone, Ego sum pastor bonus.

9 Nec iuris quoq; cōsulti episcopi nomen ōninó præ-
terierunt,

terierunt, cuius tamen semel tantum reperi in digestorū
 libris ab vno Arcadio mentionem factam in l. Munerū
 18. ff. de muner. & honor. Item episcopi, inquit, qui præ-
 sunt pani, cæterisque vænalibus rebus, quæ ciuitatum
 populis ad quotidianum victum vsui sunt. Qua in lege
 Xenoparochi idem Arcadius meminit, composito vo-
 cabulo à parocho, nomine quidem apud Christianam
 ecclesiam in omnibus ecclesijs satis celebri, à Græcis ad
 Latinos, & à Latinis ad Catholicos deriuato. Parochia
 enim dicebatur græcè à præbitione rerum necessariarū
 viatoribus, & ijs, qui publica causa peregrè proficisce-
 bantur. Vnde parochus viatici præbitor, qui & Copia-
 rius latino vocabulo nuncupabatur, quod omnium re-
 rum necessariarum copiam regum, populorumque le-
 gatis suppeditabat: quod ex Bud. in d. l. munerum, &
 Quintino in Exegefi c. de multa de præbend. verb. pa-
 rochia, & ex Calepino verb. parochus latiùs colligere
 licebit. Translatum est igitur hoc nomen ad sacerdotes,
 qui singulis præsent Ecclesijs, & sanctissimam Euchari-
 stiam, aliaque Sacramenta fidelibus administrant, qui
 peregrini sunt in hac vita, iuxtà illud Iacobi Genes. 47.
 dies peregrinationis vitæ meæ, & c. & illud Paul. ad He-
 bræos c. vlt. Non habemus hîc ciuitatem manentem, sed
 futuram inquirimus: & illud Dauidis relatum à Diony-
 sio Carthusiano de quatuor nouissimis art. 8. peregrini
 sumus

sumus coram te, & aduenæ, cum multis alijs: inde à pa-
rochis parochiæ dictæ, quas primus omnium diuisit Dio-
nysius pōt. c. 1. 13. q. 1. Onuphrius Panuinius in epitome
pontificum in vita Dionysij, licet Budæus non paro-
chias, sed paræcias dictas existimet, quasi vicinias, vt
videre est per eum, & Calepin. d. locis.

io Cum hæc ita sint, mirum non est, si primis illis sur-
gentis ecclesiæ temporibus maiores, & minores sacer-
dotes promiscue sacerdotes, & episcopi appellarentur;
nec aliqua erat in nomine differentia. Cum enim epis-
copi nomen superintendentem, & speculatorem signi-
ficet, vt supra diximus, haud incōgrue minoribus quoq;
sacerdotibus competebat, qui catholici gregis curam
gerebant, & populo sibi commisso tanquam explora-
tores inuigilabant, quod ex nostris ultra alios probat
Dec. in c. 1. num. 7. de electione, & ex Theologis doctis-
simè more suo D. Hieronymus in c. legimus, 93. dist.
multis ad id autoritatibus adductis, præsertim illa D.
Paul. Act. 20. ad vnius ecclesiæ sacerdotes, attendite vo-
bis, & vniuerso gregi, in quo vos episcopus sanctus po-
suit episcopos regere ecclesiam Dei; quo in loco ne-
mo est, qui dubitet, per episcopos sacerdotes minores
significari, (quamuis non me lateat verba illa diui Pau-
li tãquam de episcopis, hoc est maioribus sacerdotibus,
dicta

dicta citari à Concilio Tridentino, sessione 23. de Sacramento ordinis c. 4.) Sicut & ex diuerso in c. 3. de re iud. non potest quenquam à sacerdotali gradu, nisi concurs sacerdotum sententia submouere, per sacerdotes episcopi necessariò sunt intelligendi, c. si autem, & c. felix 15. quæst. 7. Imò verbum illud à sacerdotali gradu, id est, ab episcopali, est exponendum: agitur enim in eo c. de depositione maiorum sacerdotum, hoc est episcoporum, vt constat ex illo verbo concurs. Nec enim aliter in episcoporum criminibus ferri poterat condemnatoria, aut absolutoria sententia, quàm si omnes interuenissent in eadem, c. 1. & 2. c. si quis episcopus 6. quæst. 4. qui autem ad eam ferendam, & quot congregandi erant, collige ex cap. discutere 3. quæstione 6. ex c. suggero 3. quæst. 8. d. c. felix 15. quæstione 7. quo pacto cessant omnes difficultates illius capituli, quem intellectum licet glossa, & doctores ibi, non perceperint, & fateri cogantur concordem sententiam eam esse, quæ à maiori parte feratur contra receptas vtriusque iuris traditiones, consulat tamen, qui velit, eiusdem capituli autorem D. Gregor. lib. 2. epistolarum dictione 11. cap. 47. epistola 8. & inueniet interpretationem nostram à vero, germanoque sensu minimè alienam.

II p Crescente demùm ecclesia, vt, quæ re ipsa inter maiores, & minores sacerdotes differentia erat, noie quoq3 agnosce-

agnosceretur, effectum est, ut episcopi nomen ad solos maiores traheretur, nempe quibus maiori iure competeret, maiorque, quam minoribus, gregis sibi commisi vitam, & vitia explorandi cura incumberet. Hinc est illud intelligendum, quod Augustinus ait ad Hieronymum in c. quanquam 2. quaest. 7. quanquam, inquit, secundum vocabula, quae usus obtinuit, episcopatus maior sit presbiterio, Augustinus tamen Hieronymo minor est. Cum enim verissimum, & catholicum sit episcopatum non secundum vocabula, quae usus obtinuit, sed secundum ipsam Christi domini institutionem presbiterio maiorem esse, constat ex Concilio Trident. sessione 23. de Sacramento ordinis c. 4. & canone 7. haud dubie fatendum est nihil aliud sibi velle verba illa Augustini, quam confusam huius nominis episcopi, & presbiteri, vel sacerdotis significationem per ecclesiam discretam, & distinctam fuisse, cum ab initio utriusque sacerdotes maiores, & minores eodem quidem nomine, licet diuersa semper potestate, censerentur.

12 Ad hunc equidem modum intelligere c. olim 95. distinct. ibi, ita episcopi nouerint se magis consuetudine, quam dispensationis dominicae veritate presbiteris esse maiores. Etenim de nomine, non de potestate loqui Hieronymum colligitur ex principio eiusdem c. ibi, olim idem erat presbiter, qui & episcopus. Verissima namque sententia est praelationem episcoporum super presbiteros

iuris

iuris esse diuini, vt contrà eundem Hieronymum deducit post alios Sot. in 4. dist. 24. quæst. 2. art. 2. latius Castr. aduersus hæreses verb. episcopus, Ledesm. 2. 4. q. 42. art. 4. tametsi aliter susceptam Hieronymi defensionem à viris doctissimis non ignorauerim.

13 Illud tamen hoc in loco omittendum nobis non est episcopi nomen omnibus maioribus sacerdotibus tam primatibus, quam archiepiscopis, quinimò & ipsi Romano pontifici commune esse. Omnes enim in his, quæ sunt ordinis, parem potestatem habet, vt colligitur ex c. in nouo, iuncta gloss. ad verb. pari 21. distinct. & ex c. loquitur, vbi glos. eodè verb. 24. q. 1. gloss. in c. quia periculosum verb. de episcopis, de sententia excommunicatiõis lib. 6. gloss. in proœmio sexti verb. episcopus, Abb. in c. licet num. 6. de electione, Victor. in 2. relectione de potestate Ecclesiæ quæst. 2. à nu. 10. Sot. in 4. dist. 24. quæst. 2. art. 5. Cou. in reg. peccatum 2. part. §. 9. à nu. 5. tex. optimus in d. c. Cleros ibi, omnes autem superius designati ordines vno, eodemque vocabulo episcopi nominantur: de qua etiam re legetis aliqua in cathalogo gloriæ mundi 4. part. cõsid. 25. quo loco Chassaneus de episcoporum excellentia sermonè instituit. Non est tamen admittenda sententia d. glossæ in proœmio verb. episcopus, dum episcopatū ordinè esse asserit distinctū ab alijs, quatenus ordo Sacramentū est, & characterè imprimit,

sed potius defendenda opinio theologorū, contra quos d.glossa insurgit, existimātium episcopatum in eo sensu ordinem non esse, posse tamen ordinē dici, quatenus ordo dicitur officium quoddā, & potestas respectu quarundam sacrarum actionum, quæ sacerdoti non conveniunt, & ita sunt exponenda iura, quæ episcopatum ordinem appellant, vt d.c.cleros, & similia. Theologos autem, qui sunt huius nostræ sententiæ, eorumq; fundamenta refert Cou. omninò videndus lib.1.var.c.10.nu. 15. In quam denique episcopi, vt nihil indictum relinquamus, angelorū in coelo, si angelicam in terris vitam egerint, hierarchiam assumantur, exponet tibi Chassan. d.cathalogo 3.part.confid.8.vers.ad hunc. Hæc de episcopis. Ad patriarchas modo, & archiepiscopos properemus, suum à nobis insigne, suumq; palliū expectātes.

¶ AD RVBRICAM DE AVTO-
ritate, & vsu Pallij.

CONTINENTI ERIMVS IN principio huius Rubricæ continuatio-
ne illa, quam afferunt doctores omnes in præsentī, cum reperto, quod est optimū, vt inquit Quintilianus lib.2.c.16. qui quærit aliud, peius velit. Actum est tribus superioribus titulis de his, qui ad ecclesiastica officia assumuntur: & quoniam ex
his

his aliqui eius sunt dignitatis, vt pallio vti debeant, cōsequēter pallij autoritas, ei⁹ q³ vs⁹ hāc rubricā exposcebat.

2 Pallij ethymologia, quam secundū eundē Quintilianū lib. 1. c. 10. Cicero notationē, alij originationem vocant, & quæ secundū Bald. in rubrica C. qui admitti, intelligentiam rei, sicuti definitio essentiā, claudit, valde torquet doctores nostros: tamen si non desint ex illis, qui de nomine quæstiones, eiusque origine grāmaticis potius, quam iuris peritis cōpetere asseuerent, à quo tamen onere eos non exemerim, cum ad iuris peritiā properāti grammaticorū prius secundum sit iter. Nam, vt ait autor illius libelli, qui sub falso, vt ego puto, Boëtij nomine de disciplina scholarium in lucem prodijt, grāmaticæ fructuositas nullatenus est relinquenda, per eam enim cuiuslibet artis cōmendabilis redditur possessio iucunda. Quapropter soleo præceptorī meo Christopharo Gomez Dabreu viro latinissimo, & doctissimo immortales habere gratias, sub quo Leiriæ vix vndecimū agens annum per vndecim tantum menses Romani eloquij rudimenta didici, Virgilij, Terentij, Ouidij, Ciceronis monumēta euolui: quidquid deniq; in latina lingua profeci, si tñ quid profeci, vndecim illis mēsis, & vni Christopharo me debere fateor. Neq; verò hoc illi solū beneficio sum deuictus, qui, postquā ex ipsi⁹ schola Conībricā discessi, & carminis numeros puerili audacia tētaui,

solebat Musas, ne dicam nugas, nostras miris in cœlum laudibus extollere, discipulis recitare, dignatus, vt Sanazarij verbis vtar, pueri verba referre senex. Sed hæc aliàs. Grammatices verò laudes qui videre volet, legat Chassan. part. 10. confid. 47.

3 Ioannes Andreas, Abb. Hostiens. hîc palleum, non pallium scribendum esse dicunt, vt sic distinguatur palleum dignitatis à pallio honestatis, de quo in c. suscepimus, ibi, post tunicam relinquere pallium, de homicid. hæc tamen distinctio Cardinali non placet argumento huius rubricæ, vbi pallij, non pallei scribitur. Putant autem hi doctores à verbo græco palin pallium derivari, motum, seu concussionem significante, eò, quod palliũ sapè moueatur, quæ tamen deriuatio nescio quo iure fiat. Lego enim apud grammaticos pallium à palàm trahi, quod palliũ palàm, hoc est foris, gestaretur. quam nec hæc quidem satis placeat, cum palam vnico l. scribatur, & penultimam correptam habeat, pallium verò duplo gaudeat, vt patet. Minus tamen ferenda est altera Hostiens. ethymologia palleum à pallore descendere excogitantis, quoniam palliatus multò magis, quam cæteri, debet se totum Deo dedere, & frequenti oratione, crebrisque ieiunijs pallidus fieri, tamque ardenti diuinæ lucis desiderio inflâmari, vt præ ipsa amoris vi pallefcatur, diuinaq; patiatur, quæadmodum Dionys.

lib. de diuinis nominibus c. 2. de Ierotheo præceptore suo attestatur. Nihil est autem aliud diuina pati, quàm ita quem diuina experiri, vt langueat, atque deficiat quasi ferre non valens vim, seu violentiam diuini amoris, & quasi obstupescat ad diuina. affert Hostiensis eam in re carmen illud vulgaris poëtæ,

Palleat omnis amans, hic est color aptus amanti,

Nos vltra Horat. lib. 3. Carminum Ode 10.

Nec tinctus viola pallor amantium,

Et vltra poëtarum loca, multa, atque præclara afferre possemus, quæ audiuius à præceptore nostro in Cantic. c. 2. sub illo vers. sponsæ, fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. quare autem amantes palleant, explicat politè, & eleganter maximus amoris interpretres frater Loysius Legionensis in Cantic. Cantic. cap. 1. fol. mihi 5. Hæc tamen pallij à pallore origo, pallore, ni fallor, digna est. Qui enim fieri potest, vt Ecclesia Catholica orationem, vigiliis, & ieiunia ministris suis per pallorem designet, cum hæc ipsa Christus dominus ita fieri præcipiat, vt pallor omnis ab abstinentium facie, quantum fieri possit, exterminetur. Tu autem, inquit Matth. 6. cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans. Nec enim par erat, vt prælatorum inedia, lachrymæ, & mœrores per eum effectum significarètur, quem remis,

velisque fugiendum eorum dux, eorumque dominus imperauerat. Sunt alia prætereà in hac originatione, quæ dedita opera prætermittimus, ne videamur tantum virum vehementius insectari, dummodò tamen hac in re herbam porrigat Hostiensis, qui nobis in alijs sæpissimè manum porrigit. Ego enim, vt cum Augustino loquar, in cap. ego solis 9. distinct. desumpto ex epistola 19. ad Hieronymum, solis eis scriptorum, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, vt nullum eorum scribendo errasse audeam credere. Scio autem, dum hæc, & similia iactamus, quam simus audaciæ, ne dicam impudentiæ, notam apud nonnullorum delictiores aures subituri: iam enim dum hæc scribebam, nescio qui rumores ad me perlati sunt, labores hos nostros nondum in lucem editos, & vix nomine, vix fama notos, iam tamen malè audire apud multos, rem, antequàm res sit, vituperantes, qui tamen non vident in hoc, quàm meis votis satisfaciant: precor enim quotidie à Deo, non vt ab inuidia liberet me, sed potius, is vt sim, qui inuideri possim. Quanquàm meis his conatibus vel ipsa inuidia, quæ non aliunde, quam à plaga tartarea ad perniciem hominum profluxit, parcere certè debuerat, qui hæc, vt de ingenio meo periculum faciam, solum scribo, non autem, vt fumos venditem, homo ab elatio-

ne animi longé alienus, in hoc solum superbus, quod superbiam contemno.

4 Sed, cum pallium, vt ad rem redeam, sit vestimenti genus, quod tunicæ superindui solet, à quo Græci olim palliati, quemadmodum Romani à toga gens togata, dicebantur; vt constat ex Cæsare in commentarijs de bello gallico lib. 6. de Pythagora loquente, adiuncto Chassan. 3. part. consi. 25. ex Virgilio lib. 1. Æneid: adiuncto Macrobi. Saturnal. lib. 6. cap. 5. quoniam pacto huic conueniat ornamento, quod de beati Petri corpore Patriarchis, & Archiepiscopis conceditur, vt verum fatear, mens dubitat mea. Libenterque hac in re ad Additionē ad Abb. hinc verb. pallium adhærescerem, ni autoritas, & vsus huius rubricæ dissuaderet. Ait enim illa non pallium, sed paleum dicendum esse à palis, idest, humeris eò, quòd paleum sit humerorum ornamentum. palæ nanque apud latinos, vt constat ex Calepino, significant dorso partes dextra, læuaque eminentes: successisse verò paleum in locum superhumeralis, quo summus sacerdos in lege veteri utebatur Exod. cap. 28. & de quo Chassan. 1. part. confid. 38. conclusione 3. vers. secundum erat, non auro, & gemmis, vt olim illud, illustre, sed clarissima crucis nota omni auro, omnibusque gemmis illustriore. Ego tamen video tam in hac rubrica, quam 100. dist. per totum, cap. cum

in iuuentute, de præsumpt. c. in galliarum 25. quæst. 2. & ubique tandem huius vocabuli fit mentio, pallium, non paleum scribi: nisi fortè dicas reperiri hoc vocabulum ubique vitiosè scriptum, sicut & alia huiusmodi, multoque grauiora vitia deprehenduntur passim tam apud nostros, quàm apud Iurisconsultos tam inclemèter à posteris acceptos, vt inquit Pierius in oratione pro sacerdotum barbis, vt, posteaquam membratim à Triboniano, & carnificibus alijs dissecti sunt, neque ipsa quidem membra conseruare potuerint, quin passim contaminata in imperitorum manibus computrescerent. Satis nobis sit, vt interim Iurisconsultorum omit-
tamus exempla, quibus suo nitore restituèdis Antonius Augustinus, Budæus, multique alij satis operæ contulerunt, è nostris vnum subtexere, quod refert Pierius d. loco. Inquit enim Adrianum vj. pont. maximum nullum hominũ genus maiori prosequutum odio, quam poëtas, id nominis nihil aliud præ se ferre arbitratũ, quàm impietatem. Dabat autem huic errori causam alter in decretis error in c. sancta vers. item venerabilis viri 15. dist. vbi pro heroicis versibus hæreticis in antiquis, deprauatisque Codicibus legebatur. Hæc, & multa id genus reperiuntur passim, vt videre est per Cou. lib. 4. var. cap. 11. sed non ignoro, quàm periculosum sit ab inueterata, & penè canescente recedere lectione, cum nemo

doctus

doctus pariter, vel indoctus, quod inquit Hieronymus in præfatione in Euangelistas ad Damasum, pati possit à salua, quam semel imbibit, discrepare, quod lætitat. Valeat itaque recondita pallij ethymologia, nunquãq; satis quæsitus Osiris, & quid illud tandem sit, & quibus conferatur, accuratius inuestigemus.

§ Pallium, inquiunt doctores in præsentia, est insigne ornamentũ archiepiscopi, vel episcopi de corpore beati Petri assumptũ. Sed hæc definitio non videtur satis exacta, cum quælibet vestis, & quodlibet ornamentum de altari diui Petri illa contineri possit. Ego pallij definitionem inter ipsos pontifices inuenio, nec scio, cur doctores pallium finiendi laborem susceperint, cum eos pontifex Innocentius isto onere liberauerit. Pallium est, inquit ille in cap. antiqua, de priuilegijs, plenitudinis officij pōtificialis insigne. Breuis definitio, sed qua haud scio an vlla expressius possit nobis definiti naturã ante oculos proponere. quæ malũ fuit igitur illa doctorum cæcitas, vt aptissima prætermissa definitione in alteram minus aptam inciderint? Neque enim negari potest, si pallij naturæ oculum adijcerent, fore, vt illud per plenitudinem pontificalis officij definirent. Legerent totum nostrum titulum, legerent cap. nisi specialis, cap. ad honorem, cap. cum sis, legerent d. cap. antiqua, & omnia denique iura, quæ de pallio loquuntur; quid illa

quæso crebrius repetunt, quam plenitudinem pontificalis officij per pallium designari. Nihil autem aliud sibi volunt pontifices illis verbis, quam archiepiscopos, & primates plenam in his, quæ sunt ordinis, recipere per pallium executionem: cum enim pallium spectet ad susceptæ dignitatis perfectionem, fit, vt non aliter, quàm per eius receptionem pontificalis officij plenitudinem assequantur: d. cap. nisi specialis, nec possint ante illam pontificalia exercere. cap. quod sicut. §. i. de electione, cap. i. 100. distinct. licet ea, quæ ad iurisdictionem attinent, liberè exequantur, glossa ad verb. confirmasse in cap. i. de translatione episcopi, excepta Concilij cõuocatione, d. §. i. quæ, cum inter maiores causas numeretur, quamuis iurisdictionis sit, non potest ante receptum pallium celebrari, Card. Abb. Innocent. & omnes hîc. Addiderim Concilij conuocationem non ad legem iurisdictionis, sed ad diœcesanã spectare iuxta Innoc. in c. i. nu. 2. de statu Monach.

6 Quoniam verò definitio doctorum asserit pallium de corpore beati Petri assumi, quod illi assumunt ex cap. significasti de electione, quid illud sit, & quomodo accipiatur, necesse est explicare. glossa ibi, verb. corpore, pallium inquit benedici, & consecrari à Papa super altare beati Petri, vbi, qui pallium recepturus est, illud assumit, si præsens est, per se ipsum, sin minus, per procuratorè,

& hoc esse assumi pallium de corpore beati Petri. Sed cum glossæ opinione exoptulat Hostiensis relatus à Card. in d. cap. significasti ad fin. ab Abb. numero 10. parum referre inquires, in cuius honorem sit altare cōsecratum, idque se bis expertum, cum pallium à quodam ex diaconis Cardinalibus iussu pontificis receperit. Præterea pallium per Apochryfarios mittitur, d. c. significasti, quod pugnat etiam cum dictæ glossæ sententia. Hæc igitur Bernardi opinio respuatur: tolerabilius enim multò fuisset verba illa pontificis intentata relinquere, quàm vim contra ius, & fas pontifici intentare.

7 Innocentius itaq; & Piscatoris maximi successor, & iuris, vt ita dicam, piscator maximus, à corpore beati Petri, idest, ab illis archiepiscopis exponit, qui sunt de corpore B. Petri, hoc est Ecclesiæ, cuius caput est Christus, vt sic sit sensus, quòd pallium Catholicis tantū episcopis, & qui se Catholicæ Ecclesiæ membra profitentur, ab Ecclesiæ capite confertur, à quo omnis potestas in sua membra deriuatur, cap. ita dominus, 19. dist. quæ quidem expositio maximè quadrat in discursum illius capitis: quod si nolis huic declarationi acquiescere, intellige secūdū alterā eiusdē Innocētij, verba illa, quæ à B. Petri tantū corpore assumūtur, significare receptionē pallij à Romana ecclesia imediatè pendere, nec obstare, quod

quod de Patriarchis obijci potest ex cap. antiqua, de privilegijs, vbi quatuor illi Patriarchæ pallium suffraganeis conferendi potestatem habere dicuntur; id enim fit autoritate, & mandato summi pontificis, & ab ipso factum censetur, probat Abb. d. loco.

8 Est tamen videndum, antequàm hinc discedamus, qui sint Apochryfarij, per quos ait pontifex Paschalis Panormitano archiepiscopo pallium oblatum. gloss. ibi, quam sequitur Innocent. Apochryfarios, hoc est secretos nuntios, exponit, Cardinalis nuntios deauratos ab apos, quod est nuntius, & Chrysis, quod est aurum, (vnde Chryspidas ab aureis clypeis appellabant, de quibus Chassaneus 1. part. confid. 38. conclusione 62.) sequutus glossam in cap. conuenientibus verb. Apochryfarijs 1. quæstione 7. licet ille, & illa fateantur nuntios Papæ non deauratos, sed plumbatos esse. Auriga noster d. cap. numero 4. hanc ethymologiam sequutus est, quam vt magis confirmaret, affirmat ea ratione Papæ nuntios deauratos dici posse, cum plumbati sint, vt or illius verbis, quia dant plumbum, & reportant aurum. Et hoc quidem apud Panormitanum relegens cum risu, vt erat consequens, prosequer, venit mihi in mentem, quod de quodam archiepiscopo Toletano aliquando audiui à Bartholameo Philippo, cuius inexhausta præsentium, & antiquarum

rerum

rerum cognitio, & penè tercentum in omni disciplina-
rum genere Hispano, & Latino sermone cōposita vo-
lumina non secus, ac Themistocli Melciadis trophea,
Theseo Hercules clava, Cæsari Alexandri Victoriæ, A-
lexandro Achilles gesta, Aretino Patriarchæ imago, mihi
somnos adimunt. Hic enim archiepiscopus venientem
pontificis nuntium cum exciperet, Benè, inquit, venias,
missus subtili ingenio aurum à barbaris auferre, sumpta
dicacitatis ania à celebri. non solum C. de commer.
& mercator. Barbarum quidem verbum, &, quod cum
nuntius pontifici nuntiaret, parum absuit, quin archie-
piscopus grandes sui illius non tam leporis, quam dicte-
rij pænas daret. Hæc de hoc verbo doctores. Ego apud
Latinos non Apochryfarios dicendum, sed Apochry-
farios inuenio, quàmuis vtrumq; verbum barbarū sit,
& bonis autoribus ignotum. Deduci autem non à nun-
tio, non ab auro, sed à quodam græco verbo, quod res-
pondeo significat: Et accipi pro responsalibus, seu lega-
tis episcopi, quo sensu ad summi pontificis nuntios op-
tima ratione transfertur.

9 De forma pallij tractant omnes hîc. Ultrà quos id
munus suscipit Chassan. cū citatis ab eo 4. part. confid.
26. vers. & aduerte. Illam itaque colligimus instar colla-
ris esse, non tamen circa collum, sed circa brachia ex-
tensam, quatuor nigri coloris cruces continentē, vnam

ante pectus, aliam in dextro brachio, in sinistro tertiã, quartam denique retrò pendentem. Laborant autè doctores mirum in modum, vt tandem possint, quid hæc quatuor cruces significant, explicare. Aiunt autem per crucem nigri coloris vitiorum extinctioné intelligi iuxta illud Apostoli ad Gal. vlt. mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Quæ verba cum in episcopum maximè conuenire intelligeret maximus è Lusitanis episcopus, vt quæ, qualisue deberet esse boni, & veri pastoris gloria, quiue fastus, publico, & manifesto præconio declararet, in suis peripetasmatis, & aulæis inter ipsa episcopalia ornaméta, inter ipsa sui generis stemmata conscribi iussit. De colore verò nigro, & quid per eum significetur, videndus Chassan. 1. part. confid. 38. conclusione 66. & part. 12. confid. 93. vers. & licet color niger, & vers. color etiam obscurus.

10 Per quaternariũ autem numerum quatuor volunt affectiões significari, gaudium, dolorem, spem, timoré; vel quatuor virtutes cardinales, per eam, quæ est ante pectus, iustitiam, per sinistram fortitudinem, per dexteram prudentiam, per quartam temperantiam, idque ex rationibus, de quibus illi, quarum virtutũ laudes, & exempla qui videre volet, legat Nicolaum Hanapũ in libello, qui inscribitur virtutum, vitiorumque exempla, specia-

les de singulis titulos, & capita cōtinente. Et, quàm propriae sint illae ministerij episcopalis, explicat eleganter Bernardus de colloquio Simonis, & Iesu, dum Euae prudentiō, Adae temperantiam, Cain iustitiam, Petro fortitudinem defuisse asserit, nullā tamen ex his episcopali ministerio deficere debere. Ut verò laudes quaternarij numeri omittamus, quas quatuor paradyfi flumina, & quatuor ecclesiae Euangelia, & multa id genus magno perē commendant, & de quibus Macrobius lib. 1. in Somnium Scipionis c. 6. Philo Iudæus lib. de opificio mundi, lib. 3. de vita Moyſis, lib. de Plantatione Noe lib. de Abrahamo, Chassan. part. 12. confid. 37. vers. de laude verò quaternarij, mirum non est, si quatuor ex crucibus pallium constet, cū crux ipsa ex quatuor lignorū generibus cōstituta dicatur, Chass. part. 12. cōfid. 89. vers. de differentia verò inter arborē, & lignū: Cūq; quatuor etiam perhibeātur rationes, ob quas in crucē actus Christi dñs expirauerit, quæ oīa diffusē exponit gl. in Clem. 1. de sūma Trinitate verb. Cruci. Nouissimè Fr̄ Nicolaus Diaz in tractatu de passione dñi c. 26. Neq; verò illud ignoro, quo sensu sit accipiendum, quod ait d. gloss. Christum dominum crucis mortem elegisse: nec enim genus vllū mortis elegit ille, sed ad libitum Iudæorū mori voluit, ut constat ex Luca euangelista c. 23. ibi, Iesum autē tradidit voluntati eorum; Idq; ea ratione fecit, ut signum
illud,

illud, quo se ab inferis excitando mortis immanitatem profligavit, clarissimum, notissimum, & testatissimum redderet: si enim mortis genus eligeret, confestim obstinatissimi Iudæi aliquam inde sibi auram afflari posse confiderent, & idcirco à mortuis suscitatum dicerent, quòd eam mortem elegerit, eamque subierit, à qua se reuicturum, etiam dum viueret, præuidebat. De Cruce autem salutis nostræ vexillo videbis quamplurima ad maiorem illius glossæ, & nostri pallij ornatū apud Rhodigin. lib. 6. c. 8. apud Claudium Paradinum in symbolis symbolo 2. apud Couar. var. lib. 4. c. 5. Chassan. 1. part. confid. 38. conclusione 98. cum sequenti. Diaz vbi supra c. 24. De eius verò inuentione habemus inter Gratiani decreta c. Crucis, de consecratione dist. 3. quod ibi Eusebio pontifici tribuitur, licet eius inscriptionis vulnus detegere conetur Petrus Mexias vir bonarū literarū non ignarus in vita Constantini Magni c. 2. qui Eusebium in vita Galerij mortuum ait ante imperium Constantini, posteaque Melchiadem pontificem creatum. Cuius rei fides sit apud illum. Est enim tanta apud historicos de pontificum ætate, & annorum recensione varietas, vt temeritatis sit re exactius nō perpésa, quod mihi modò non est otium, aliquem extemplò vel respuere, vel probare. Cou. tamen var. lib. 4. c. 16. nu. 9. ex multorum testimonijs crucis inuentionē Eusebij téporibus assignat, illiusq3

illiusque capituli, & inscriptionis tanquam approbatissimæ mentionem facit, qua de re vide Chassan. d. loco, & 3. part. confid. 23. vers. 30. probatur.

10 Illud quidem extrà controuersiam est, & patet ex toto hoc titulo, pallium iure communi primatibus, & archiepiscopis cōferri, licet aliquādo ex priuilegio episcopis conferatur c. cum in iuuentute, de præsumpt. non erit itaque abs re de primatum, & archiepiscoporum origine aliqua dicere; opus tamen nobis est aliquo ductore, cuius opera facilius id, quod volumus, adipiscamur. Imprimis nobis pontifex Clemens occurrit in c. in illis 80. distinct. ex cuius verbis graduum inter episcopos, metropolitanos, & patriarchas distinctionem ab ipso Petro inductam colligere licet. Diuisit enim diœceses, quarū quanlibet sub vnius episcopi cura constituit, de qua diuisione c. episcopi, & per totum 80. distinct. Trident. sess. 14. de reformatione c. 9. diuisit prouincias, singulas pluribus diœcesibus constantes, in eisque præsidem creauit metropolitanum, seu archiepiscopum nomine, quē subditatum diœcesum episcopi caput agnoscerent: de qua diuisione c. 1. 99. dist. c. scitote 6. quæst. 3. c. per singulas 1. & 2. 9. q. 3. diuisit deniq; quasdā maiores sedes, ex pluribus cōstantes prouincijs, primatem, seu patriarchā, qui prouinciarum archiepiscopis præesset, in illis constituens: de qua diuisione cap. 1. 80. c. 1. 99. distinctione.

HSunt

Sunt autem huiusmodi graduum distinctiones tum ob ornatum Ecclesiasticæ Hierarchiæ, vt subindicat Chass. part. 10. confid. 17. vers. 30. tum ob præclaris Ecclesiæ regimen omnibus se inuicem adiuuantibus, & excitantibus institutæ. Illudque sine dubio asserendum est omnes patriarchas esse primates, & ex aduerso, eodemque modo Archiepiscopos à Metropolitanis non distingui, vt docet expressè pont. in cap. 1. ibi, vnâ formam tenent, licet diuersa sint nomina, & ibi, Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine fruerentur, 99. distinct. explicat glossa opt. in extrauag. 1. de censibus inter cõmunes verb. Archiepiscopi, & de Patriarchis, & primatibus id affirmat gloss. in cap. vrbes verb. Patriarchas, 80. distinct. gloss. in cap. duo, de officio ord. eodem verbo. Glossa in summa d. distinct. 99. Chassan. 4. part. confid. 9. (licet in vers. alij nonnullos asserat esse primates, qui patriarchæ non sunt, in quo non videt, quàm sibi parùm constet,) vt iam mirandum sit Speculatorem in titulo de iurisdictione omnium iudicum. §. 1. vers. secundùm Canones, Albertum Trotium lib. 1. de perfecto clerico cap. 13. numero 4. Pauin. de potestate capituli prælud. 6. numero 12. maximam inter primates, & patriarchas differentiam constituisse, Patriarcharum nomine solos eos censi volentes, qui referuntur in cap. antiqua, de priuileg. Vnde Archiepiscopus

pus noster Braccharenfis, qui Hispaniæ dicitur primas, dici etiam potest Patriarcha, licet non ignorẽ super iure primatiæ olim inter eum, & Toletanum immortalem litem exortam, cuius fit mentio in cap. Coram, vij. de in integr. restitutione. de patriarcharum verò, seu primatum priuilegijs, potestate, & alijs vide, quos citat Additio ad Abb. in cap. i. de translatione episcopi verb. patriarcha, verb. tu adde, verb. Circa, & de patriarchis veteris testamenti, quo loco sedeant in gloria, vtrũ reliquis sanctis præferantur, Chassan. 3. part. confid. 27. de Archiepiscopis 4. part. confid. 20.

ii Veritam autem inter Archiepiscopos, & metropolitanos differentiam excitauit Isidor. in c. Cleros 21. distincta. qua in re non semel, sed bis est lapsus: postquam enim archiepiscopum à metropolitano seiunxit, in ep- tam quandam attulit metropolitani ethymologiam, & ita posterior error fuit priore turbulentior. Dixit enim metropolitanum græcè à mensura, & ciuitate cõponi, cū à matre, & ciuitate potius descēdat, quasi metropoli- tana sedes mater sit aliarũ, quod glos. d. loco verb. mēsu- ra peritẽ adnotauit: & huius quidem erroris postulatur Isidorus à Budæo in prioribus adnotationibus ad Pan- dectas in l. obseruare. ff. de officio procons. Ab Antonio Aug. in Emendationibus Pandectarũ pag. 309. à Cou. Pract. cap. 19. numero secundo. Quæ ne cui nimis leuia

videatur, referat in mentē illud, quod verē protulit quidam, curiositas nihil recusat, atq; interdum parua etiam plurimi facit, & ad ea gressum sustinet, quæ cæteri pro vilissimis passim calcant.

12 Patriarchæ autem, & metropolitani, qui soli, vt diximus, de iure cōmuni pallio exornātur, eo non, nisi intra Ecclesiam, c. 1. non, nisi certis diebus c. ad honorem iuncta glossa ibi d. verbo, vti queūt: nec illud cōmodare, c. 2. nec ante eius receptionē archiepiscopi, seu patriarchæ appellari possunt, c. nisi specialis.

13 Et, vt iam pallij materie coronidem impingamus, & desultoria quadam leuitate in aliam rubricā transfulemus, titulus hic noster, licet breuissimus, continet tamē aliqua iura apud iurisperitos celebratissima, ex quibus est d. c. ad honorem: ex quo circumfertur vulgare illud principium, quōd oīa possit episcopus in sua diocesi, quæ potest summus pont. in toto orbe, exceptis tantū prohibitis: quod tñ haud me latet, quam multiplicē habeat, quanque scrupulosam disputationem, ad quam componendā satis erit adire Sot. lib. 10. de Iustitia quæst. 1. art. 3. Ledesm. 2. 4. quæst. 24. art. 1. Victor. in 2. relectione de potestate Ecclesiæ quæst. 2. num. 28.

14 Ex cap. verò, nisi specialis, alterum elicitur à gloss. ibi verb. eligemus, idq; apud iurisperitos vulgatissimū axioma, quod nempē charitas benè ordinata incipit à se ipso,

ipso, quod etiam affirmat glos. in c. petitio 31. verb. specialibus, de iureiur. & multæ similes. Sed mihi quidē videntur iurisperiti hoc axioma tyrannicè usurpare; in eo enim casu, vbi illo vtuntur, lege nempè, quæ incipit, præses, C. de seruitut. quòd nempè meis agris sitiētibus non sunt alieni ex meis fontibus irrigādi, charitas benè ordinata suadebat, vt arentes potius vicinorum agros, quā meos paterer irrigari: charitas enim, vt inquit Paul. de illius laudibus agens 1. ad Corinth. c. 13. non quærit, quæ sua sunt, imò, vt idem ait, patiens est, oīa suffert. Est autem illud axioma ad forū animæ referendū: in hoc enī charitas benè ordinata à se ipso incipit; nec enim salutē nostram proderere debemus, vt alienā constituamus, idq3 est, quod vult D. Bernard. citatus ab additione marginali in d. gloss. verb. eligemus, licet ab ea fortassè parū perpensus, in acquisitione salutis tuæ nemo tibi germanior vnico matris tuæ, & Socrates: amico ita prodesto, ne tibi noceas, hoc est, vt aiebat Plato, amicus, sed vsq3 ad aras. Quod quidem demiror neminē hactenus ex his, quem viderim, aut audiuerim aduertisse, cū interim hoc axioma in omniū ore versetur, quo, ni fallor, non tam vtuntur, quàm abutuntur iurisperorū omnes. De ordinatione verò charitatis, quandoquidem in eam incidimus, & ea est, vt inquit ille, omnium ferè disciplinarū inter se coniūctio rerū, & cōmunicatio, vt alteri alterius

hortos ingredi, & ex eis flores libare ius, fasque sit, vide Origenem lib. duarum homiliarum in Cantic. homilia 2. & lib. quatuor, homil. 3. Gregor. Nycenum oratione 4. in Cantic. Ambros. lib. 5. in Lucam c. 6. Hieronymum super illa verba Matth. 10. qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus, August. lib. 1. doctrinae christianae cap. 27. & lib. 15. de Ciuit. Dei c. 22. Prosperum Augustini discipulum lib. 3. de vita contemplatiua c. 15. Bernard. in Cantic. sermone 49. & sequentibus, qua etiam de re disputat Plato dialogo 5. de legibus, vbi praefinit etiam gradus amoris, & honoris, quibus quenque amare, & honorare debemus, Aristoteles lib. 9. Ethic. c. 2. & 8. quos omnes debetis praefatori meo in Cantic. cap. 2. sub illo vers. introduxit me Rex in Cellam vinariam. &c. 15

Ne verò nos breuitatis, quemadmodum iuris periti charitatis ordinem, disturbemus, referamus hinc pedem, alijs, quae de hac rubrica dicenda supersunt, relinquentes: nemo enim vnquam iure reprehendendus, qui e segete, vt inquit Pithaeus, ad spicilegium relinquit stipulam. Et haec quidem haecenus Academiae rebus prolatis, quo tempore Conimbrica scholasticos penè omnes tanquam ver sacrum miserat, Leiriaecomorantes moliti sumus, commodatis amicorum libris vtentes, praefertim verò Loyfij Fernandez in Leiriensi Ecclesia Thesaurarij, excellenti viri ingenio, & de iure nostro, & humanioribus

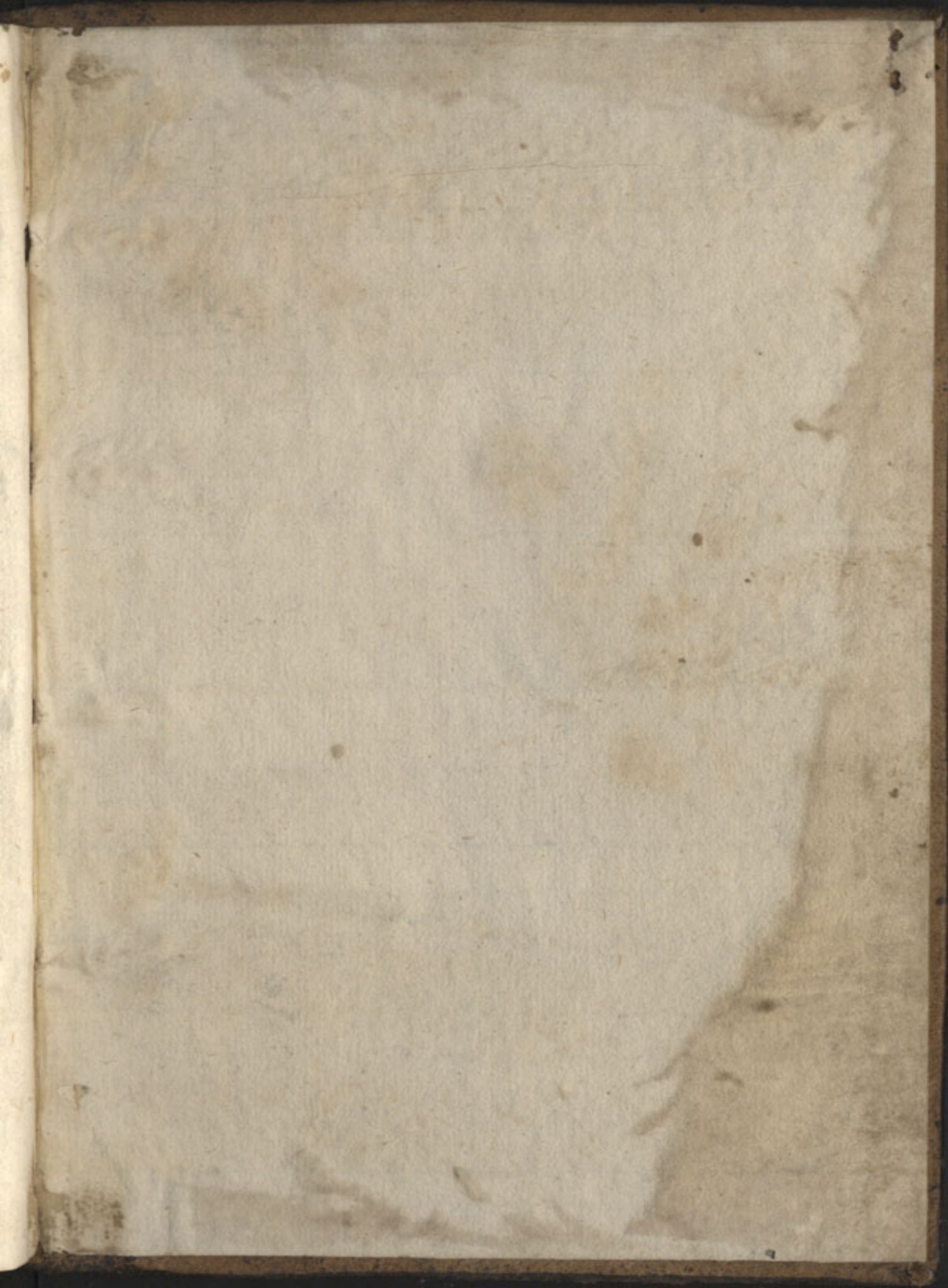

nioribus literis adeo benè meriti, vt verè Patriam nostram felicè dixeris, quæ eum nobis virum dederit maiorem datura neminè, cuius ori & suos Musæ fauos instillant, & tantus eloquentiæ lepos, & iurisperitiæ decus infidet, vt illi soli iure optimo cõpetat illud, quod mihi olim Michaelem Alcoutinium Comitem, præsidium, & dulce decus meū, dixisse memini: cum enim ille puer me puerum effusè laudaret, & illi ego, ad excusandã paruitatem, vt ita loquar, meam, Leiriæ patriæ ignobilitatem, & obscuritatè obijcerè, nec ex ea quenquã alicuius nominis prodire posse dicerem, respõdit ille perurbane, non fuit illa ergo Leiria in te. Quanquã & hîc ego virū amicissimū, quæ est in amicitia libertas, iuuenili audacia interpellare non dubitem, quàm sit hoc nomine literis infestus, quòd optato perfruens otio nullos in eis hætenus ediderit commentarios: hi enim debent esse doctis hominibus hæredes, homini præsertim sacris deuoto, & qui non vitæ solum professione, sed probitate etiam virum eiuravit. Rumpere igitur moras, vir eruditissime, nec tibi vllos Lusitana inuidia cancellos circumponat; tecum enim studiosorum nomine exoptulare non desinam, donec non tibi, nec tuis solū, sed omnibus etiam utilis appareas.

(Sal
(Ga
I Est
Tab
N. e

Sala
Gab. 9
Est.
Tab. 3
No 6